

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

VI. ÉVFOLYAM.

1891. február 25.

II. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

A szakszerű és gyakorlati irányú tanítóképzésről.*)

(Néhány szó az állami tanítóképző intézetek tantervének módosításához.)

A tanítóképző intézeti nevelő-oktatás legyen gyakorlati irányú és szakszerű, s a hazai népiskolai nevelő-oktatás céljainak megfelelő kategóriák szerint berendezve.

Az állami tanítóképző intézetek számára 1869 óta három tanterv adatott ki. Az első érvényben volt 8 évig, vagyis 1869—1877-ig. A második szerint tanítottunk két évig, vagyis 1877—1879-ig. Végre a harmadik vagyis a 4 évfolyamú tanítóképző terve szerint tanítottunk 11 évig, vagyis 1879-től maig, s ugyanezen tanterv szerint tanítunk ma is. A képzőintézeti tanárok országos egyesülete megalakulván, első teendői közé sorozta a tantervmódosítást is, s jelszava e tekintetben a nyári közgyűlés határozata értelmében a következő: „A tanítóképzést gyakorlati irányban kell fejleszteni, s különösen a IV-ik évfolyamban több idő szentelendő a gyakorlatnak.“ Az 1868-iki XXXVIII-ik törvényczikkben a tanítóképzést szabályozó §§-oknak s az ezeken alapuló első tantervnek az volt a célja, hogy az akkori nagy szükségletnek megfelelőleg elegendő számú és képzettségű hivatásos tanító neveltessek, a meglévő és még létesítendő népiskolák számára. A mi a képzettséget illeti, az akkori viszonyoknak s a legégetőbbben érzett szükségnek megfelelőleg, nem annyira az elméleti és gyakorlati paedagogiai képzés, mint inkább a tanítói pályához is szükségesnek talált általános műveltség megadása volt az első és főcél. A második és harmadik tanterv készítésének célja az volt, hogy a gyorsan haladó kor követelményeinek megfelelőleg, egyrészt szintén az általános műveltség fokoztassék, a tanítói képzettség színvonala emeltessék, másrészt, hogy a szép számra fölszaporodott tanítói kar arra képesíttessék, hogy az időnkint fölmerült társadalmi és nemzetgazdasági problémák megoldásában (az egységes magyar nemzeti állam eszméjének terjesztése és

*) Felhívjuk olvasóink figyelmét e dolgozatra, a mely nemesak minden oldalról megvilágítja tanítóképző nevelő-oktatásunkat, hanem a tantárgyakat a tanterők szerint is csoportosítja. Tanítóképzésünk egyik nem könnyű problémáját igyekszik megoldani: miként volnának a tantárgyak felosztandók, hogy azokat tanítóképzőinkben csupa rendes tanárok láthassák el. E szempont különösen méltó a gondolkodásra és megvitatásra!

Szerk.

megszilárdítása, a népmíveltség emelése, a közegészségügyi állapotok javítása, a nép vagyonosodásának előmozdítása iparfejlesztés, intensív és okszerű gazdálkodás, takarékoság által) hathatós tényezőként működjék közre. A tanítóképzésben és a tanítók működésében még rendkívül sok hiány észlelhető ugyan, mindazáltal tagadhatatlan, hogy az ország tanítóságának magyarsága, tudományos képzettségének s általános műveltségének színvonala a lefolyt 22 év alatt aránylag rendkívül nagyot emelkedett, s ezzel kapcsolatban a népmíveltség emelkedése, a magyar nemzeti állam eszméjének mind szélesebb és szélesebb körben való terjedése és megerősödése is részben épen a tanítók közreműködése mellett kétségbevonhatatlanul konstatálható, miként ezt a legújabb népszámlálás adatai is fényesen bizonyítják. De míg az ezen irányokban támadt igényeket kielégíteni iparkodtunk, s részben kielégítettük is, addig megfedekezünk a tanítók gyakorlati irányú kiképzetéséről, vagy helyesebben mondva szakképzéséről is kellőképpen gondoskodni, s csak most kezdjük erősebben érezni, hogy tanítóképzőink nem eléggé szakiskolák, hanem inkább általános műveltséget nyújtó iskolák, melyekben az elméleti és gyakorlati paedagogiai képzésnek nincs domináló szerepe, hanem a paedagogia csak egy tantárgy a többi tantárgyak mellett. Ugy szintén érezzük azt is, hogy az ének-zene, rajz, testgyakorlás, gazdasági és ipari oktatás vagyis az u. n. gyakorlati tárgyak oktatása nem felel meg azon kivánásoknak, követelményeknek és feladatoknak, melyeket tanítóképzésünk s általában hazai népiszkolai nevelő-oktatásunk rendszerében ezen tárgyak oktatásával kielégíteni, megoldani akartunk és akarunk.

A tanítóképzőnek, mint szakiskolának, tulajdonképeni feladata elméletileg abban állana, hogy megtanítsa a tanítás mesterségére, képe-sítse a testi és szellemi nevelés s egyéb a népiszkolai életben előálló feladatok teljesítésére és előkészítse a további önképzésre azokat az egyéneket, kik a tanítói pályához szükséges általános műveltséggel, a különböző tudományszakokból a tanításhoz szükséges ismeretek kellő mértékével már rendelkeznek, úgy hogy e szerint a tanítóképzőnek mint tisztán szakiskolának, tantárgyai csak a következők lennének:

1. Test- és egészségtan, különös tekintettel a gyermekek testi nevelésére és általában az iskolai egészségügyre, továbbá az u. n. életmentésre, vagyis a hirtelen támadt szerencsétlenségek esetében nyújtandó első segélyre.
2. Lélektan és gondolkodástan, különös tekintettel a gyermekek lelki világára, s a tanító paedagogiai feladataira.
3. Általános nevelés- és tanítástan.
4. Iskolai szervezet és administráció az iskolaügyi törvények és rendeletek ismertetésével.
5. Különös tanítás- és módszertan az egyes népiszkolai tantárgyak tananyagának részletes feldolgozásával.
6. A nevelés és tanítás története általában, s különösen hazánkban.
7. A nevelés és tanítás gyakorlata a gyakorló iskolában.
8. Ének és zene tekintettel az egyházi zenére, s általában a több helyen a tanítói állással egybekötött kántori állásra.
9. Gazdaságtan különös tekintettel a konyhakertészetre, gyümölcsfatenyészésre, szőlőművelésre, méhészetre, selyemhernyó- és baromfitenyészésre.
10. Különbféle házi iparágak vagy kézimunkabeli ügyességek gyakorlása.

11. Rajzolás különös tekintettel a szemléltetéshez szükséges rajzbeli képességre és a műízlés fejlesztésére. 12. Testgyakorlás különös tekintettel a szabad és rendgyakorlatokra s a gyermekjátékokra. Mindezen tárgyak egy 2 éves tanfolyamban elvégezhetőek lennének.

A gyakorlatban azonban egészen másképen állott és áll jelenleg is a dolog. A tanítói állás erkölcsi és anyagi jutalma még ma sem eléggé kecsegtető arra, hogy a tanítói pályára, illetve a tanítóképzőbe oly egyének lépjenek, kik a szükséges általános műveltséggel (érettségi vizsgálat) rendelkeznek, s kizárólag csak a tanítói szakképzettség megszerzését igénylik; úgy hogy a IV-ik polgári- vagy középiskolai osztályt végzett s ennek alapján a tanítóképzőbe lépő, testileg szellemileg fejletlen, éretlen, az általános műveltségben és az egyes tudományágakban való kellő jártasság hiányában szűkölködő 14 éves növendékifjak nagyon is rászorulnak arra, hogy képzésükben a paedagogiai és a többi gyakorlati szaktárgyak mellett az általános műveltségre tartozó többi tantárgyak is kellő méltatásban részesüljenek. De nem minden alap nélkül való az a felfogás sem, mely szerint az érettségi vizsgálat által igazolt általános műveltségnél és az erre alapított paedagogiai szakképzésnél sokkal czélszerűbb a tanítói állásra és hivatásra nézve a képzés jelenlegi rendszere, mely szerint a szükséges általános műveltséget a tanítói hivatás szem előtt tartásával, a tanítói álláshoz kötött igényekhez való alkalmazkodással maga a tanítóképzőintézet adja meg. Csakhogy sem a tantervben, sem a tankönyvekben, sem a tanításban ennek az elvnek érvény nem szereztetett, s a tanítóképző intézetek szakiskolai jellege a paedagogiai tárgyak s egy kevés zene, ipar, és elméleti gazdaságtan tanításán kívül egyébben alig nyilvánul.

Ilyen körülmények között tehát nem csoda, ha az országos képzőintézeti tanáregyesület a tantervet reformálni kívánja, s első sorban a paedagogiai képzés hiányain óhajt segíteni az által, hogy az általános műveltségre tartozó tárgyakat legnagyobb részükben a tanfolyam három első évére kívánja szorítani úgy, hogy a negyedik év kiválóan a paedagogiai gyakorlat képzésre legyen fordítható. Kormánykörökben sem idegenkednek a reformoktól a meglevő rendszer keretén belül. A XIX-ik miniszteri jelentés szavai szerint ugyanis „kevésbé a rendszer megváltoztatására, mint inkább részletekben való javításra és tökéletesítésre van szükség.” A paedagogiai képzés javításával és fokozásával egyuttal a tanítóképző szakiskolai jellege is az eddiginél jobban kidomborodnék. Az általános műveltségre tartozó tárgyaknak a három első évre leendő szorítása természetesen csak úgy vihető keresztül, ha vagy az órák számát szaporítjuk, vagy a tananyagot redukáljuk. Véleményem szerint amaz túlterhelést, emez visszaesést eredményez; épen azért egyiket sem alkalmazhatjuk mereven egymagában, hanem mindkettőt; némely tárgynál az óra számot kell apasztani, ha másképp nem lehet még a tananyag reductiója árán is, más tárgynál megtartandó a jelenlegi óraszám kiegészítve ugyanazon tárgy IV-ik évfolyambeli óraszámával. Hogy melyik tárgynak az óraszámát apasszuk és melyikét szaporítsuk és mennyire, ez függ az illető tárgyak természetétől, s a népiskolai nevelőoktatásban az azokat megillető szereptől; függ továbbá attól is, hogy

melyik évfolyamban történik az óraszám változtatás, mert egy magasabb évfolyamban kevesebb óraszám mellett többet lehet végezni, mint egy alsóbb évfolyamban ugyanazon óraszám mellett.

A paedagogiai gyakorlati képzésen legtöbbször a gyakorlati tanítások szaporítását értik, ezzel azonban még nem teszszük a paedagogiai képzést eléggé gyakorlativá és szakszerűvé. Erre nézve szükséges még az is, hogy az u. n. elméleti paedagogiai tárgyak tanítását is népiskolai gyakorlati alapra fektessük. Így a paedagogiának a testi nevelésre vonatkozó s az összes paedagogiai oktatás alapját és kiinduló pontját képező részeit a test-és egészségtant egymással szoros kapcsolatban tartjuk úgy, hogy a test egyes részeinek, szerveinek leírása mellett mindjárt a megfelelő életműködések, az illető szervek ápolása, rendes életműködésben való tartásának vagy is az egészségnek föltételei, az ezeket zavaró okok távoltartásának módjai is megismertessenek, s mindezek tárgyalásában nemcsak a teljesen kifejelett, kinőtt, hanem a fejlődésben, növekedésben levő gyermeki szervezetre is figyelmet fordítunk; továbbá az egyes egyének egészsége mellett a közegészségügyi viszonyokat is tartjuk szemelőtt, s ezzel kapcsolatban ismertessük meg az idevágó, különösen pedig az iskolai egészségügyre vonatkozó törvényhozási intézkedéseket és rendeleteket. A lélektan tanításában ne a lelki tehetségek osztályozására és a lélektani törvények rendszeres tárgyalására fordítsuk a főgondot, hanem inkább a lelki élet különböző nyilvánulásainak leíró ismertetésére. Az u. n. általános nevelés- és módszertanban ismertessük meg az egész iskolai életet, a tanítónak öszzses nevelői és oktatói feladatait, beértve az iskolai szervezetet és administratiót is. A neveléstörténet tanításában kerülve a mindent felölelő rendszeres chronologikus compendiumokat, mivelődéstörténeti alapon kor- és jellemrajzokban tanítsuk a paedagogiai eszmék fejlődését a különböző korok paedagogiai korifeusainak az iskolai, a tanítói nevelő oktatás feladataiból kifejtett nézeteit, különös tekintettel az újabb korra s hazai népnevelésünk fejlődésére.

De nemesak a paedagogiai oktatás szempontjából kell tanítóképzésünket gyakorlativá és szakszerűvé tennünk, hanem egyúttal arra kell törekednünk, hogy a kiválóan gyakorlati irányú és természetű tárgyak is, mint a testgyakorlás, rajz, kézügyesség, gazdaság, ének-zene az eddiginél nagyobb méltatásban részesüljenek s nem csak egyes évfolyamokban, hanem az egész tanfolyamon át taníttassanak, illetve gyakoroltassanak. Szükséges továbbá, hogy minden tantárgy tanításánál nem annyira az illető tárgy által képviselt tudományt, ennek rendszerét, mint inkább a népiskolai nevelő-oktatás célját tartsuk szem előtt, s minden tantárgy tanításával a paedagogiai képzésnek tegyünk szolgálatot, részint az által, hogy minden egyes tantárgy tanításában figyelembe vegyük és kiemeljük azokat a részleteket és mozzanatokot, melyek a nép mindennapi életében kiváló fontossággal bírnak, vagy a melyek a testi és szellemi nevelés szempontjából a népiskolai nevelő-oktatásban értékesíthetők, részint az által, hogy az egyes tárgyak részletes népiskolai módszertanát, különös tekintettel az egyes tárgyak népiskolai tananyagának részletes feldolgozására, az illető tárgyak szaktanárai tanítsák, s a tanítójelölteket a megfelelő tan- és vezér-

könyvekkel, valamint a szemléltető eszközökkel és gyűjteményekkel is megismertessék. Ez a speciális módszertani oktatás a szaktanárok által minden tantárgy tanításánál érvényesítve, igen szépen egészítené ki egyrészt a paedagogia tanárának általános módszertani előadásait, másrészt a gyakorló iskolában szerzett gyakorlati módszertani ismereteket és tapasztalatokat. E mellett még az az üdvös hatása is lenne, hogy minden egyes képzőintézeti tanár saját paedagogiai kiképzetésére több gondot fordítana, s tárgyának népiskolai szerepével, módszerével is foglalkozva, szaktárgyát is sikeresebben taníthatná a népiskola s a népiskolai tanítóképzés speciális céljainak megfelelőleg. A paedagogiai képzettség a tanárok szaktudásából eredő túlkapásokat is ellensúlyozná, s a részletes módszertan illetően szétdarabolása mellett is biztosítaná a harmonikus egységes tanítást és nevelést.

Miként ezekből látható a tantervmódosítás munkájában a paedagogiai tárgyak mellett a többi tárgyra is ki kell terjesztenünk figyelmünket, s ezek tantervét, anyagát és módszerét úgy kell megállapítanunk, hogy egyrészt a túlterhelésnek eleje vétessék, másrészt, hogy ezekben is kifejezést nyerjen a gyakorlati szempont s a tanítóképzőnek szakiskolai jellege, vagy is az általános műveltségre s az u. n. hasznos tudnivalók körébe tartozó tárgyakat is úgy tanítsuk, hogy azok a paedagogiai képzés szolgálatában álljanak.

Hogyan és mely tárgyaknál történjék reductió vagy fokozás anyagban és óraszámban? Hogyan tanítsuk az általános műveltségre tartozó tárgyakat gyakorlati irányban úgy, hogy azok is a tanítói szakképzés szolgálatában álljanak? Hogyan osztályozzuk a tárgyakat fontosságuk és az egyes tanárok kezében való elosztás szerint?! Ezek mind igen nehéz, nagy körülményt, s egyrészt böles mérsékletet, másrészt a kor igényeinek s hazai viszonyainknak elfogulatlan belátását követelik. E kérdések sikeres megoldása csak úgy lesz lehetséges, ha előbb a cél s az általános alapelveket megjelölve, minden egyes tantárgynak a tanítóképzésben megillető szerepét és anyagát mennyiségileg és minőségileg részletesen körvonalazzuk, e részletes munkákat külön-külön tárgyilagosan és komolyan megvitatjuk, s azután az egészet összevetve megalkotjuk a tanítóképzőnek, mint paedagogiai szakiskolának, harmonikus tantervét, illetve tantervjavaslatát.

Ugy az általános elvek megjelölésénél, mint a részletek kidolgozásánál legelső és elengedhetetlen követelmény az, hogy mindig és mindenben folytonosan szem előtt tartsuk, s egy perczig se hagyjuk figyelmen kívül a népiskolai nevelőoktatás céljait. A népiskola, melynek számára tanítókat akarunk képezni, legyen a vezérlő szövetnek, a talizmán, mely megóv minket a tévelygésektől, hogy a kellő határt sehol túl ne lépjük, se azon innen ne maradjunk. A népiskolai nevelőoktatás célja mutatja meg nekünk legbiztosabban azt, hogy a képzőintézet tantervében az egyes tárgyak minő helyet foglaljanak el; minden tárgyból mi, mennyi, más tárgyakkal minő kapcsolatban, hogyan, a népiskolai tanítóképzés szempontjából méltányolt fontosságának s egyuttal a tárgyak természetének megfelelőleg hány és melyik évfolyamban, hetenkint hány órában taníttassék?! Fejtegessük tehát és elemez-

zük a népiskolai nevelő-oktatás céljait s állapítsuk meg ezekhez képest a tanítóképzés feladatait, s azon általános irányelveket, melyek szerint tantervünket reformálnunk kell.

A magyar népoktatásnak első és legfontosabb célja az, hogy hazánknaigaz magyar honpolgárokat neveljen, kik egyrészt a magyar állam nyelvét szóban és írásban birják, s kiknek szíve és lelke a magyar nemzeti hazafias lelkesedéstől minden ízében át van hatva. Természetes dolog, hogy a tanítónak ugyanezen kvalifikációval szintén birnia kell, még pedig nagyobb mértékben, és tudatával ez irányban betöltendő apostoli hivatásának. Már most az a kérdés, hogy melyek azok a tantárgyak, melyek ezt a célt különösen előmozdítani alkalmasak? A magyar nyelv és irodalom, a magyar történelem és alkotmánytan a polgárjogok és kötelességek ismertetésével és Magyarország földrajza. A magyar nyelv és irodalom tanításánál nem annyira a nyelvtani-, mondattani-, irály- és költészettani szabályok rendszeres tanítása és begyakorlása, nem annyira az írók életrajzának leírása, műveik címének elősorolása, s az irodalom-történetnek vázlatos ismertetése, mint inkább a folyékony, hangsúlyos értelmes beszéd, a folyékony gépies és értelmes olvasás, a helyesírás és fogalmazás begyakorlása, valamint a jelesebb magyar írók, kivált az újabbkoriak mindazon műveinek beható és lelkes magyarázatokkal kísért olvasása, melyek a nyelv szépségeit és a magyar nemzeti geniusát élesen és hiven tükrözik vissza, s mélyen maradandóan bevésik az ifjuság szívébe és lelkébe, alkalmas a kitűzött cél elérésére. Csak befejezésül a IV-ik évfolyamban lennének a tanultak és olvasottak alapján összefoglalandók a nyelvtani szabályok, s az irodalom-történet vázlata; legvégül pedig következnie a népiskolai magyar nyelvtanítás anyaga és módszere az idevágó tan- és vezérkönyvek ismertetésével. A magyar nyelv- és irodalmi oktatás céljára, beleértve a IV-ik évfolyamnak most jelzett anyagát is, szükséges és elegendő volna az első és második évfolyamban 4—4, a harmadik és negyedik évfolyamban 2—2 óra, összesen 12 óra. Az ilyen képzőintézeti magyar nyelv- és irodalmi oktatás felelne meg jelen viszonyaink között leginkább a népiskolai s ebből kifolyólag a képzőintézeti oktatás céljának. Az ilyen tanítás tenné szakszerűvé, gyakorlativá és eredményessé a képzőintézeti nyelvtanítást, anélkül, hogy az által a tanítóképzés színvonalát leszállítaná, mert véleményem szerint minél inkább megközelítjük a valódi célt, minél szakszerűbbé és gyakorlatibbá teszszük a tanítóképzést, annál inkább emeltük ennek színvonalát.

A magyar történelem és alkotmánytan tanítása ugyanazon főcél szolgálatában kell hogy álljon, mint a magyar nyelv és irodalom tanítása. Szükséges, hogy az ifjuság megismerje a magyar nemzet és állam múltját és jelen állapotát, a művelődés és nemzeti institutiók fejlődését, a nemzeti törekvéseket, küzdelmeket, a nemzet hőseit és vértanúit, barátait és ellenségeit; és pedig nem száraz chronologikus vázlatban, hanem szíve és lélekreható kor- és jellemrajzokban, melyek alkalmasak arra, hogy hazafias lelkesedést keltsenek a nemzet, a haza, a trón, és az alkotmány iránt való hűsögre és szeretetre, a polgári

jogok gyakorlására, s a polgári kötelességek teljesítésére buzdítsanak. A magyar történelem és alkotmánytan tanítása céljánál és természeténél fogva szoros és benső kapcsolatban tartandó a magyar nyelv- és irodalom tanításával. Az óraterv a következő lenne: harmadik osztályban 3 óra, negyedik osztályban 1 óra; ezalatt azonban a történelem népiskolai tanításának anyaga és módszere is előadandó volna a megfelelő tan- és vezérkönyvek ismertetésével.

A magyar birodalom földrajzának tanításában is a magyar nemzeti hazafias nevelés célját kell első sorban szem előtt tartanunk, hogy az ifjúság ismerje és szent ihlettel ragaszkodjék ahhoz a földhöz, melyet a nemzet 1000 év óta lakik, s melyen kívül nincsen számára hely, a földet, melyet a honalapítók fegyverrel szereztek, s apáink vérével s munkájuk verejtékével megszentelve megtartottak; ismerje meg azokat a helyeket, melyek a haza és a nemzet függetlenségéért és szabadságáért vívott harcok s egyéb történelmi események színterét képezték; ismerje meg az országnak különböző vallású és ajkú, de egymással békében élő s a közös édes haza szeretetében versenyző népeit, ezeknek szokásait, erkölceit, foglalkozásait; ismerje meg az ország halgazdag folyóit és tavait, állatban és növényben egyaránt termékeny rónáit és völgyeit. Kincsekben gazdag hegyeit, változatos kellemes éghajlatát s egyéb természeti áldásait; ismerje meg a nép anyagi jólétének alapját képező gazdagsági-, ipari-, kereskedelmi- és közlekedési viszonyokat, s végre az ország közigazgatási politikai beosztását. Magyarország s ezzel kapcsolatban az Osztrák-Magyar Monarchia többi országai földrajzának tanítása az első osztályban volna elvégzendő heti 2 órában, 1 óra pedig a negyedik osztályban az összes népiskolai földrajzi tananyag feldolgozására, módszerének s az idevágó tan- és vezérkönyveknek, valamint a földrajzi szemléltető eszközöknek ismertetésére volna fordítandó.

Igy volna véleményem szerint a magyar nyelv- és irodalom, hazai történelem és alkotmánytan és a hazai földrajz hármastárgycsoportja által külön is képviselve és biztosítva tanítóképzésünk rendszerében a magyar népoktatásnak legelső és legfontosabb célja: a magyar nemzeti hazafias népnevelés. E hármastárgycsoport képezné a képzőintézeti összes nyelv-, földrajz- és történettudományi oktatás középpontját; ez volna az a mag, mely köré az általános műveltség szempontjából kiegészítésül sorakoznának az idegen nyelvek az egyetemes politikai és fizikai- illetve csillagászati földrajz, valamint az egyetemes ó-, közép-, és újkori történelem. E tárgyak osztályonkénti óraszámát a következőleg lehetne megállapítani. Német nyelv vagy más hazai nyelv: mind a 4 osztályban hetenkint 2—2 óra. Földrajz: a második osztályban 2 óra, harmadik osztályban 1 óra. Történelem: az első és második osztályban 2—2 óra. Ezek szerint az összes nyelv-, földrajz- történettudományi tárgyakra jutna 34 óra, mely fölött két tanárnak kellene osztoznia úgy, hogy az egyik tanítaná a magyar nyelvet és irodalmat, a magyar történelmet és alkotmánytant, az egyetemes történelmet, ugyanezen tárgyak népiskolai módszertanát feldolgozná a növendékekkel e tárgyak népiskolai tananyagát, hetenkint 20 órában. A másik tanárnak jutna a német nyelv vagy más hazai nyelv és a földrajz, valamint ennek

módszertana és népiskolai tananyaga, hetenkint 14 órában. E tanszékkel volna összeköthető a segédtanárság, vagy a mennyiben a segédtanári intézmény megszüntetendő lenne, a tornatanítás, miként alább látni fogjuk, hetenkinti 7 órában. Ez utóbbi intézkedés által az egyesületnek két kívánsága, t. i. a segédtanári intézmény megszüntetése és a tornatanároknak rendes tanári illetménynyel való ellátása nyerne megoldást.

A népiskolai nevelőoktatásnak második s az előbbinél nem kevésbé fontos feladata az, hogy a hazának ép, erős, egészséges, edzett munkabíró, ügyes polgárokat és katonákat neveljen, illetve ezek nevelését helyes alapon megindítsa. Természetes dolog, hogy a néptanítói karnak is ilyenek, s az ilyen honpolgárok nevelésére képesnek kell lenni. Az a kérdés, hogy a tanítóképzőben minő tantárgyakkal rendelkezhetünk e cél megvalósíthatására? Erre valók a testtan, az egészségtan és az életmentés, különös tekintettel a gyermekek testalkatára, életviszonyaira, az őket érhető veszélyekre és az iskolai egészségügyre, továbbá a társas-játékok és kirándulások, valamint a testgyakorlás különböző nemei, különösen a szabad gyakorlatok, futás, ugrás, mászás, katonai rendgyakorlatok. A szertornázás, vívás, úszás, korcsolyázás, táncz és a sportnak egyéb nemei, mint a népiskolai nevelőoktatás legelső szükségleteinek körén kívül eső dolgok, a tanítóképzőben csak alárendelt szerepre vannak hivatva. Tekintve az egészségügyi tárgyakkal a népnevelés szempontjából rendkívüli fontosságát, tanítóképzőinkben e tárgyak tanítására és gyakorlására az eddigénél több gondot kell fordítanunk, s ezen közös céljuknál fogva együvé tartozó tárgyakat egy külön tanszék keretében kellene összepontosítanunk. Épen erre való volna a nem rég óta fennálló iskolaorvosi intézmény, ha az iskolaorvosok a tornát is tudnák tanítani, s paedagogiai képzettséggel is bírnának. Ezen intézmény jelenlegi szervezete mellett azonban erre gondolni sem lehet. E tárgyak fölött tehát a képzőintézet tanári karának kell megosztoznia úgy, hogy a testgyakorlat különböző nemeit és a társas-játékokat a tornatanár, az egészségtant és életmentést az iskolaorvosa, a testtant pedig vagy a paedagogia vagy a természettudományok tanára tanítsa. Véleményem szerint a testtan tanítása inkább a természettudományok tanárára volna bízandó, először azért, mert a paedagogiai tárgyak elméleti és gyakorlati tanítása a paedagogia tanárát, kivált ha ez még igazgató, internatus- és köztartásvezető is egyszersmind, somatologia nélkül is teljesen lefoglalja; másodsor azért, mert a testtan az állattannal egy kézben rövidebb idő alatt, könnyebben és jobban tanítható mint külön, mivel e két tárgy egy kézben egymást kölcsönösen segíti és megvilágítja, a természetrajz tanára szintén az ő kezében levő fizikával és khémiával az emberi test szerkezetének az abban végbe menő fizikai és khémiai folyamatoknak megértését könnyebben és jobban eszközölheti, s a fizika és khémia tanításában az emberi test szerkezete és életműködései igen sok fizikai és khémiai folyamatnak megvilágítására és alkalmazására kitünő példákat szolgáltatnak. Az embertan és a többi természet-tudományok között levő természetes rokonságból folyó gyakorlati és

paedagogiai előnyök akkor aknázhatók ki és értékesíthetők legjobban, ha ezek tanítása egy kézben pontosíttatik össze. Szükséges e kapcsolat harmadszor azért is, mert az emberi test táplálására vagy gyógyítására szükséges tápláló anyagok és gyógyító szerek mind az állat-, növény- és ásványországból való természetes tárgyak, vagy fizikai és kémiai úton nyert készítmények, melyeknek ismertetése legilletékesebben a természettudományok tanára s részben az orvos által eszközölhető. Ezen körülmény ismét a természettudományok tanítására, különösen a tananyag helyes megválasztására, s gyakorlati irányban való tanítására gyakorol üdvös visszahatást. Szükséges a fennebbi kapcsolat tudnyedszer azért is, mert a test- és egészségtanra vonatkozó szükséges tudnivalók a népiskolában csak a természettudományok keretében taníthatók, s így czélszerű, ha a tanítójelölt is a képzőben azokat lehetőleg a természettudományok keretében tanulja, mert ellenkező esetben könnyen külön tantárgyat csinál azokból, a népiskolai oktatás hátrányára, czéljának, sikerének veszélyeztetésére. Végre ötödször megokolt a fennebbi kapcsolat az által is, hogy a somatologia tanításához szükséges szemléltető anyagok és eszközök az összes természettudományi felszereléssel együtt a természettudományi szertár tárgyai lévén, a természettudományok tanárának őrizete, kezelése és felelőssége alatt állanak. Ezekből látható, hogy miként a magyar nyelv és a történelem, mint a magyar nemzeti genius képviselői, a magyar nemzeti nevelés legfőbb eszközei, egy egész tárgycsoportnak képezik középpontját, ép úgy az egészségtan és a testgyakorlás, mint a testi nevelésnek, mint egy fizikailag erős magyar nép nevelésének legfőbb eszközei, szintén a tárgyaknak egy egész csoportjára nézve képeznek irányadó centrumot; ezek a testtan, életmentés és az összes természettudományok. Így válik az anthropológiának, életmentésnek, természetrajznak, fizikának, kémiának, mint az általános műveltségre tartozó tárgyaknak, tanítása egy magasabb eszmének, a magyar nép közegészségügye emelésének, mint a gyakorlati czélnek szolgálatában, gyakorlativá, szakszerűvé.

A mi az óraszámot illeti, ez a következőleg volna megállapítható: a testtan, illetve a somatologia heti 1 órával emelné az első osztály természetrajzi óraszámát, az egészségtan tanítására kellene 2 óra, az életmentés tanítására a harmadik osztályban 1 óra. A testgyakorlás két csoportban lenne tanítandó heti 2—2 órában, úgy, hogy minden osztályra jutna hetenkint 2 óra, a tanárra azonban csak 4 óra, melyhez még 1 külön óra járulna a negyedik osztályban a testgyakorlás tanításának módszerére. E szerint az egészségügyi oktatás a tanítóképzőben 9 órában volna képviselve, ebből 7 óra esik a testgyakorlásra, 4 óra pedig a testtanra, egészségtanra és az életmentésre.

A természettudományok azonban még sokkal szorosabban csatlakozva csoportosulhatnak és kell, hogy csoportosuljanak is egy másik szintén elsőrendű fontosságú alapeszme és gyakorlati cél körül, mely szóban és írásban több oldalról igen sokszor és igen nyomatékosan hangsúlyoztatott ugyan, de annak a gyakorlatban sem a népiskolában, sem a tanítóképzőben kellőképen érvény nem szereztetett. Ez a népiskolai nevelő oktatásnak harmadik főczélja, vagy is a

magyar nép munkásságának s ebből folyó anyagi jólétének, vagyonosodásának emelése, egyrészt az intenzív és okszerű gazdálkodás gyakorlati irányú és oly intenzitással eszközölt tanítása által, mely a népiskolához és a tanítóképzőhöz e tekintetben fűzött és fűzhető várakozásoknak megfelel, másrészt úgy a gazdasághoz, mint az iparüzéshez szükséges kézi ügyességnek és rajzolásban való jártasságnak, valamint úgy a gazdaságban mint az iparban és kereskedésben, a háztartásban s egyáltalában a gyakorlati élet minden ágában szükséges számolásban való jártasságnak megszerzése által. Népiskoláink legnagyobb száma falu helyen van, s falvaink népességének főfoglalkozása, életmódja, keresete, vagyonosodásának forrása a mezei és kerti gazdaságban s az állattenyésztésben van. Anyagi tekintetben tehát a népnek az iskolai jobb szolgálatot nem tehet, mintha megtanítsa az okszerű és intenzív gazdálkodás alapelveire, megismerteti vele azokat az utakat és módokat, melyeknek segítségével kis birtokát minél jövedelmezőbbé teheti. A népiskolai és képzőintézeti gazdasági oktatás javításának, fejlesztésének szükségességét mindenki érzi és sürgeti. Ennek bizonyítására rendeleteknek, leiratoknak és feliratoknak egész sorára lehetne hivatkozni. Tér és idő hiányában csak az újabb keletűeket és a legfontosabbakat említem fel. Trefort Agoston, a boldogemlékü kultuszminiszter, 1885-ben pozsonyi választóihoz intézett nyílt levelében egyebek között a következőket írja: „A népoktatást illetőleg a nevelést akként kell vezetni hogy a népoktatás közgazdasági természetű legyen, hogy az iskolázott földmivelő jobban szántson és vessen, hogy tudjon a gyümölcs- és szőlőműveléssel czélszerűen foglalatoskodni, s ha kézműves, ügyesebben csinálja készítményeit, mint azok, a kik iskolába nem jártak, végre hygienikusnak kell lenni a népoktatásnak“ stb. Ugyancsak ő az amerikai szőlőfajok szaporítása céljából a képzőintézeti szőlőiskolák létesítése tárgyában 1887. évi 35882. sz. a. a tanítóképzők igazgató-tanácsaihoz intézett rendeletében a többek között ezeket mondja: „Ez irányban a földművelési minisztérium is megtesz mindent, hogy a nevezett szőlőfajok szaporíttassanak, s elterjedhessenek; de én ez ügyet a nép között sokkal hamarabb látom elterjeszhetőnek, ha ezt egész erélyvel a népiskolai tanítók kezébe tesszük, s általuk taníttatjuk meg reá a népet. Mindenek fölött pedig a tanítóképzőkben neveljünk az ügyet értő és az ügy iránt buzgolkodó tanítókat. Meghagyom ennélfogva az igazgató tanácsnak, hogy a vezetése alatt levő állami tanítóképezdében arra különösen bérelt területen, a megnevezett amerikai szőlőfajokból iskolát állítson, melyben a képezdei növendékek által amerikai szőlővesszőket nagyban gyökereztesse, s annak idején beoltassam“ stb. Jelenlegi kultuszminiszterünk 1889. évi decz. 16-án 31752. sz. a. a tanítóképzőintézetek igazgató tanácsaihoz intézett felsőbb rendeletében egyebek között ezeket mondja: „a méhészkedésben jártas tanítók számát minden rendelkezésre álló eszközzel szaporítani kell.“ „Erre legjobb alkalom nyílik a tanítóképzőkben, melyeknek tantervében a méhészet, mint a törvény által tantárgyul előírt gazdaságtan egyik ága, amúgyis helyet foglal.“ „Indítatva érzem magamat az igazgató tanácsot felhívni, hogy a gondjára

bizott intézetben ezen ügyet figyelemmel kísérni és a fejlődés elé gördülő akadályok eltávolításán működni el ne mulasztja.“ Ugyancsak jelenlegi miniszterünk 1890. évi márcz. 27-én 12025. sz. a. a selyemtenyésztés emelése érdekében több megye tanfelügyelőségéhez, s több egyházi főhatósághoz intézett rendeletében a következők foglaltatnak: „Miután tekintettel azon örvendetes fejlődésre, melyet a selyemhernyótenyésztés a lefolyt 10 év alatt nyert, valamint tekintettel annak hazai viszonyaink között kedvezőnek ígérkező további fejlődésére, a földmívelési miniszter úrral egyetértőleg súlyt fektetett arra, hogy a tenyésztés iránt való érdeklődés és annak mikéntjével való tüzetes megismerkedés minél tágabb körökben gyökeret verjen fölötté kívánatosnak tartom, hogy azon vidékeken működő tanító- és tanítónőképezdékekben a selyemhernyótenyésztésnek gyakorlati oktatására egy kisebb mértékben való tenyésztéssel kapcsolatban már a jelen tanévben a netalán szükséges intézkedések tétessenek meg.“ Az orsz. magyar gazdasági egyesület a földmiv. miniszteriumhoz a gazdasági oktatás emelése érdekében benyújtott kérvényében a következőket írja: „Hogy a gazdasági szakértelem csak egy bizonyos fokig is általánossá tétethessék, a gazdasági népoktatásra volna első sorban kívánatos súlyt helyezni. Erre mostani népoktatásunk keretében két organumunk van: a községi tanító és a pap. Különösen az első az, a ki hivatva lenne az egyes községek gazdálkodását teljesen átalakítani. Ehhez azonban a tanítóképezőknek olyatén szervezése volna szükséges, hogy a tanítójelöltek rendszeres és alapos gazdasági oktatást nyerjenek.“ A közoktatás állapotáról szóló XIX-ik miniszteri jelentésben a gazdasági oktatásra vonatkozólag a következők olvashatók: „A tanítóképezésnek gyakorlatiasabb irányban való fejlesztése céljából az állami képezdek gazdasági és kertészeti oktatása állapotára vonatkozó adatokat gyűjtettem.“ „A csáktornyai és znióváraljai állami tanítóképezdek mellett kisebb méretű mintagazdaságot rendeztettem be; hasonlóan berendezését az iglói állami tanítóképezdénél tervbe vettem. Az okszerű méhészetnek az összes tanítóképezdekben való tanítása és a képezdei növendékeknek a gazdaság ezen ágában való gyakorlati kiképeztetése érdekében 1889. évi 31752. sz. a. körrendeletet adtam ki.“ „Intézkedtem továbbá, hogy a hivatali elődöm 1887. évi 35882. sz. a. kelt rendelete értelmében a budapesti, aradi, bajai, csáktornyai, sárospataki, és zilahi állami tanítóképezdek mellett létesített szőlőiskolák a czélnak megfelelően a képezdei növendékek oktatására és gyakorlására kellő módon használtassanak fel. Ama szőlőiskolák további fejlesztésére nézve pedig minden szükséges intézkedést megtettem.“ „Figyelmemet nem kerülte ki továbbá az ismétlő tankötelesek iskoláztatásának elhanyagolt állapota. Az ismétlő iskolai oktatásnak nemcsak az elemi iskola tanítási eredményének megszilárdítására, hanem arra is kell törekednie, hogy az ifjúságot azon életviszonyokra ügyesítse, képezze, melyekbe lépni fog. Hazánk népének túlnyomó része a földmívelésből él, de az ismétlő iskola ma még ezen megélhetési ágra nincsen kellő figyelemmel. Pedig ha az iparos, a kereskedő az ismétlő iskolai tankötelezettségének hivatásához mérten szervezett ismétlő iskolákban tehet eleget,

a földmivelő is nem várhatja-e szintén joggal azt, hogy a falusi ismétlő iskola oly módon rendeztessék, hogy abban főleg a földművesnek szükséges alapismeretek foglaljanak tért? Szükségesnek tartom tehát a falusi ismétlő iskolai oktatásnak különösen gazdasági irányban való fejlesztését. Ehhez azonban első sorban a néptanítóknak gazdasági irányban való tökéletesebb kiképztetése szükségeltetvén, e részben a munkát a tanítóképezdéknél kell megkezdeni, a mire nézve, mint fennebb érintettem, az előintézkedések megtétele folyamatban van. Mindezen fontos és nagy horderejű munkák a vezetésem alatt álló miniszteriumban tanulmányozás alatt vannak és megindításuk nem fog soká késni.

Az itt idézetekből látható először az, hogy a multban sem volt hiány a jó szándékban és a rendeletekben, de hiányzott az erély ezek végrehajtásában, hiányzott az ehhez szükséges pénz, hiányzottak az emberek, kik a tanítóképzőkben a gazdasági oktatást szakértelemmel és a czélnak megfelelően vezethették volna, hiányzott az idő és alkalom is, a mi a tanítójelölteknek gazdasági tanulmányokra és gyakorlatokra szükséges lett volna, sőt a legtöbb helyen hiányzott az érdeklődés is a gazdasági oktatás ügye iránt, kicsinyelt, lenézett, csak megtürt gyermeke volt a gazdaságtan tanítóképzőnek úgy, mint a népiskolának. Csak így érthető meg az, hogy, miként a fentebbi miniszteri jelentésnek egy más helyén olvashatjuk, minden ezer iskola közül csak 538 mellett volt iskolakert s 648 mellett faiskola, valamint 25 állami tanítóképző közül csak 18-nak s 47 felekezeti képző közül csak 33-nak volt gyakorló kertje.

A fent idézetekből látható másodszer az, hogy a jó szándék most is meg van, rendeletekben most sincs hiány, de a végrehajtás erélyesebben indult meg, ennek következtében az érdeklődés is nagyobb, s van remény, hogy az eredmény is jobb lesz. Már az is nagy haladás, hogy a képzőintézeti tanárok egyesületének emlékirata is foglalkozik e kérdéssel, a mennyiben a tanterv gyakorlati irányban leendő módosításának szükségét megokolván, a 11-ik lapon a következőket írja: „Sürgössé teszük különösen a közel multban létesített valamint a jövőben várható reformok népoktatásunk terén, de kényszerít bennünket tanítóképzésünk emelésére az a körülmény is, hogy az ország ipari kereskedelmi és gazdasági életének fejlődésével a népoktatási ügynek lépést kell tartani.“ Es tovább a 14-ik lapon ott, hol a tantárgyaknak az egyes osztályokban leendő elosztásáról van szó, a következő megjegyzés olvasható: „a gyakorlati tárgyaknak (s ezek közé van sorozva a gazdaságtan is) természetöknél és fontosságaiknál fogva közmegegyezés szerint a negyedik évfolyamban is kell szerepelniök.“ Ez más szóval annyit tesz, hogy a gyakorlati tárgyak, s így a gazdaságtan is mind a négy évfolyamban tanítandó. S végre az egyes tárgyak egymáshoz való viszonyának terjedelmének és óramennyiségének megállapítására vonatkozólag a 16-ik és 17-ik oldalon a következők olvashatók: „Szükséges, hogy a tantárgyakat, azok terjedelmét, óramennyiségét azon ismeretkörre való tekintettel állapítsuk meg, a mely eme iskolákban, t. i. a mindennapi és ismétlő népiskolákban, fel van öelve. Tétessenek közép-pontokká azon tantárgyak, a melyek egyrészt a nemzeti műveltség

elemeinek legfontosabb alkotó részei, másrészt a tanítói hivatás speciális követelményei. Ezek a vallás, a magyar nyelv és irodalom, a magyar történelem és földrajz, a gyakorlati tanítás, a művészeti és gyakorlati tárgyak, u. m. a zene, rajz, gazdaság, ipar.“ Tehát a gazdaságtannak középponti fontosság tulajdoníttatik egy bizonyos tárgycsoportban, mindenesetre a természettudományok csoportjában.

A dolog illetően állása s a nagyméltóságú miniszter úrnak a gazdasági szakoktatás rendezésére irányuló szándéka mellett remény lehet arra, hogy képzőintézeteinkben a gazdasági oktatás az eddiginél nagyobb mértékben fog felkaroltatni.

Ha a képzőintézetek három tantervének gazdaságtani részeit összehasonlítjuk, úgy találjuk, hogy mind a háromnak közös vonása az, hogy a gazdaságtani oktatás célját egyformán határozzák meg a következőleg: „A mezei gazdaság, kertészet és szőlőművelés köréből a legszükségesebb tudnivalók elsajátítása, az így szerzett ismeretek gyakorlati alkalmazásával.“

Mindenik hangsúlyozza, hogy az összes ifjuság a mezei gazdaságot, kertészetet és szőlőművelést az intézet gazdasági kertjében gyakorlatilag tanulja, s a gazdaság ezen ágaiban sajátkezűleg munkálkodják. A heti óraszámot mindenik heti két órában szabja meg az utolsó évfolyamra. Mind megegyeznek abban is, hogy a tananyag mennyiségét egyformán állapítják meg a gazdaság minden ágára kiterjedőleg, kivéve a baromfi-tenyésztést, mely külön kiemelve egyikben sincs. A mezőgazdaságból a földművelés, növénytermelés, gazdasági állattenyésztés, méh- és selyemhernyótenyésztés. A kertészet általában, a fatenyésztés, a gyümölcs- és eperfaszaporítás és nemesítés módjai, a gazdasági fák tenyésztése, a szőlőművelés. Az utolsó tanterv ugyanezt jobban részletezi, s külön kiemeli a termőföld, a gazdasági gépek és eszközök ismertetését, a legelő- és rétmívelést, a termények letakarítását, behordását és elhelyezését, a borászatot, a konyhakertet és az állóli gyakorlatokat. A második tanterv külön hangsúlyozza a mezei kisgazdaság és kertrendezés szabályait. A gazdaságtan tananyagának illetően általánosságban való előadása semmiféle biztos támasztó pontot nem nyújt a tárgyalandó anyag mennyiségének megállapítására, mert ez a tanterv, mely az összes gazdasági tudományok egész körét felöleli, beillik bármely gazdasági akadémia tantervének, legfennebb a tanterv következő szavai: „legszükségesebb tudnivalók“ valamint az óraszámnak a 4-ik osztály számára heti 2 órában történt megállapítása sejteti a tantervnek a most idézett szavakban kifejtett intencióját. Az eredmény pedig ugy a tanítóképzőkben, mint ebből kifolyólag különösen a népiskolákban és az életben közel áll a semmihez.

Véleményem szerint tehát míg egyrészt úgy a népiskolában, mint különösen a tanítóképzőkben meg kellene adni a sikeres eredményes elméleti és gyakorlati gazdaságtani oktatás föltételeit (fölszerelés, tanárképzés, elegendő idő és alkalom a jelöltek részére), addig másrészt a tantervben is határozottabban kellene megjelölni azokat a részleteket, melyeknek tárgyalására a népiskolára illetőleg a népeletre való tekintetből a tanítóképzőkben különös gond volna fordítandó. A legfontosabb

gazdasági műveletek a következők lennének: a tagosítás, a váltógazdaság, a mélyszántás és földforgatás, az okszerű trágyakezelés és trágyázás, a takarmánytermelés, a gazdasági állatok tenyésztése, a magtermelés, vetőmagválasztás és kezelés, a gazdasági gépek, a termények czélszerű betakarításának, konserválásának és értékesítésének módjai, a közraktári intézményeknek, a biztosítási ügynek és társulásnak előnyei, telkesítések, javítások, az erdők, rétek és legelők fölhasználása és kezelése, az állategészségügyi és mezőrendőri törvények és szabályrendeletek. Ezen általános érdeklődő gazdasági kérdések mellett különösen fontosak azok a gazdasági mellégfoglalkozások, melyek kis területen, csekély tőkebefektetéssel és mindenki által nagy haszonnal űzhetők, s melyek nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag is taníthatók; ilyenek: a konyhakertészet a melegágyakkal és melegházakkal, a gyümölcsfa szaporítás és nemesítés, faiskolakezelés, a gyümölcsfeldolgozás és értékesítés legczélszerűbb módjai, a szőlőművelés, eperfa és selyemhernyótenyésztés, méhészet és baromfitenyésztés. Mindezek azonban csak azon esetben taníthatók sikerrel, ha úgy a népiskolák mint a tanítóképzők ez irányában kellőleg rölszerelteknek, s a tanulóknak idő és alkalom nyújtatik úgy az elméleti tanulmányokra, mint különösen a gyakorlati foglalkozásokra. A tanítóképző 4-ik osztályának mostani két órája alig elegendő az első sorban fölsorolt általános gazdasági ügyek tárgyalására és a gazdaságtan tanításának módszerére. Szükséges tehát, hogy a gazdasági mellék foglalkozások megtanulására és begyakorlására a három első évfolyamnak is adjunk legalább 1—1 elméleti órát és lehetőleg minél több időt a gazdasági gyakorlatokra. Ez esetben azonban a negyedik osztály két órája egyre redukálható. Az óraterv tehát úgy készítenendő el, hogy minden évfolyam növendékei a gazdasági munkálatokra különösen alkalmas tavaszi és nyári, sőt részben őszi időszakban is hetenkint legalább két délután 2—2 egymásután következő órában foglalkozhassanak a tanár vezetése alatt gyakorlatokkal, különösen a konyhakertben, a faiskolában, a szőlőtelepen és a méhesben. E gyakorlatokon a növendékek két csoportban vehetnének részt úgy, hogy két délután 2—2 órával jusson az első és második osztályból álló kezdők csoportjának és két délután szintén 2—2 órával a harmadik és negyedik osztályból álló haladók csoportjának. Az első, második és harmadik osztály számára fölveendő 1 1 elméleti óra részint a gyakorlati anyag elméleti előkészítésére, részint a gyakorlatokból elvonható eredmények összefoglalására volna hivatva. Ezen időhöz kötött elméleti és gyakorlati tanulmányok mellett alkalmat kellene nyújtani a növendékeknek és buzdítani kellene őket arra, hogy nyári időkből a kora reggeli és esti órákban magánszorgalomból egyenkint is foglalkozhassanak gazdasági gyakorlatokkal. Az internatus, kivált ha ez a gazdaságtan tanárára is kiterjesztetik, ez irányban is megbeesülhetetlen szolgálatot tehet a tanítóképzésnek. Mindezekkel azonban még korántsem volna elég téve a tanítók gazdasági kiképeztetésének, annyiaval kevésbé, mivel a nyári hónapokban, június, július és augusztusban a növendékekkel nem rendelkezünk, júniusban az ismétlések és vizsgálatok miatt, júliusban és augusztusban a szünetek miatt. Kivánatos volna

tehát, hogy minden növendék a négy éves tanfolyam alatt legalább egy szünetet az intézetben töltsön el, s itten a nyári munkálatokban is tevékeny részt vegyen. Internatus és köztartás mellett ez sem tartoznék a lehetetlenségek közé. Gazdasági kirándulások, egyes környékbeli mintagazdaságok megismerése szintén kiegészítő részét kell, hogy képezzék a tanítójelöltek gazdasági kiképzésének.

Végre a már alkalmazásban levő tanítók számára legalább minden második évben kellene itt ott gazdasági póttanfolyamokat rendezni a gazdasági mellékfoglalkozások köréből. A gazdasági vándortanítói, felügyelői és biztosi intézményeknek ez irányban való továbbfejlesztése és felfrissítése is kívánatos volna. A mi azt a kérdést illeti, hogy ki tanítsa a tanítóképzőkben a gazdaságtant, erre nézve, azt hiszem, nem főleg fölött kétség az iránt, hogy a gazdaságtannak a természettudományokkal való szoros és benső természetes kapcsolatánál fogva, annak tanítása a természettudományok tanárára volna bízandó, ki aztán az intézeti kerettség segítségével intézné és vezetné a gazdasági gyakorlatokat is.

Hogy ez a kapcsolat mennyire javára válnék a gazdaságtan alapos és okszerű tanításának, s hogy mennyire előmozdítaná ez a természettudományok gyakorlati irányú tanítását, azt hiszem fölösleges bizonyítani. A természettudományok ez által egyrészt, mint fennebb megjegyeztük, a test- és egészségtan, másrészt a gazdaságtan szolgálatába utaltatván, s ezen kiválóan tanítóképzőintézeti szaktárgyakra való tekintettel szolgálván az általános műveltség, az értelem és kedélyképzés, a testi és erkölcsi nevelés érdekeit, a nekik legmegfelelőbb helyet foglalják el tanítóképzésünk rendszerében. E kapcsolatnak természetes követelménye az, hogy a képzőintézeti tanárok képzésénél is figyelembe veendő a tantárgyak illetően csoportosítása. Tekintve, hogy a gazdaságtan tanítására 4 elméleti és 4 gyakorlati órát, összesen 8 órát vettünk föl, tekintve, hogy a természettudományok jelenlegi óraszám (11) az első osztályban 1 anthropologiai s a negyedik osztályban 1 módszertani órával szaporodnék, a természettudományok és a gazdaságtan tanárának óraszámja 21 lenne. Az igaz, hogy ez óraszám a szóban levő tárgyak természeténél fogva, a természettudományi szertárok és gazdasági felszerelések, kezelése és gondozása mellett túlterhelésnek tekinthető, de mivel a tárgyak más csoportosítása ésszerűen nem eszközölhető, e túlterhelésen segíteni nem lehet. Méltányos compensációról azonban gondoskodni lehet, pl. az intézet helyiségében adandó természetben lakással és a gazdasági termények eladásából esetleg befolyó tiszta jövedelemből adandó jutalékkal. Ez ugyan az eddigi tapasztalatok után ítélve nagyon kétes értékű díjazás lenne, de legalább meg lenne adva az erkölcsi elégtétel, s egyrészt a bennlakás, másrészt a tiszta jövedelem fokozásának ingere jótékony hatást gyakorolna a képzőintézeti gazdasági oktatás sikerére. A somatológiának és a többi természettudományoknak, valamint a gazdaságtannak bennlakó tanára más irányban is értékesíthetné nevelő hatását az internatusban.

Gazdasági oktatásunknak s általában tanítóképzésünknek igen nagy hiánya az is, hogy osztatlan gyakorló iskoláink kevés kivétellel csak 4 osztályúak, s habár hű képei akarnak lenni a falusi iskolák-

nak, még sem azok, s nem felelnek meg a törvény követelményeinek. A néptanítók nemcsak a népiskola négy osztályában végzendő tanítói és nevelői feladatokra képezendők és képesítendőek elméletileg és gyakorlatilag, hanem az egész népiskolára, vagyis a négy osztályon felül még az 5 és 6-ik osztályra, úgy szintén az ismétlő iskolára is. Épen az 5—6-ik osztály, valamint az ismétlő iskola osztályai azok, melyekben a természettudományok és a gazdaságtan taníthatók volnának, de ezek a gyakorló iskolából hiányozván, a tanítójelöltek ezen tárgyak módszeres tanításában nem gyakorolhatják magukat. A gyakorló iskola a tanítói és nevelői feladatokat gyakorlatilag csak a gyermekek 10 éves koráig vagyis a tanköteleskor feléig mutatja be, az iskolaköteleskor második nagyobb felében végzendő nem kevésbé fontos tanítói és nevelői feladatok csak elméletileg taníttatnak úgy, a hogy azoknak begyakorlásáról a gyakorló iskola hiányossága miatt szó sem lehet. Ezen a hiányon tehát mielőbb segíteni kellene, és pedig nemcsak a természettudományi és gazdaságtani oktatás, hanem az egész tanítóképzés javítása érdekében.

A mi a kézügyességi oktatást illeti, ennek kettős egymással egyenértékű s egymást kiegészítő célja van. Az egyik tisztán gyakorlati, a mennyiben bármely iparág üzéséhez az erre szükséges ügyesség és munkakedv fejlesztésével előkészít, a másik esztetikai s egyszersmind gyakorlati is, a mennyiben a forma, s talán még a színérzékét is fejleszti, az izlést nemesíti, s az előállítandó tárgyakban nemcsak a tartósságra és czélszerűségre, hanem a külső csinra és tetszetőségre is figyelemmel van. E végből a kézi ügyességi oktatással szoros kapcsolatba hozandó a rajzi és geometriai oktatás. A számtan s ennek keretében legalább az egyszerű gazdasági és ipari könyvitel tanítása is természeténél és céljánál fogva e csoportban találja meg legtermészetesebb helyét. E csoportot iparművészeti csoportnak lehetne nevezni, s úgy gyakorlati, mint esztetikai és paedagogiai hatásánál fogva elég fontos arra, hogy a népiskolában úgy, mint különösen a tanítóképzőben kellő méltatásban részesüljön, s ez úgy a ráfordítandó óraszámban, mint egy alkalmas tanerő kezében leendő összepontosításában kifejezést nyerjen. A képzőintézeti tanárképzés keretében is gondoskodni kellene az ezen tárgycsoport tanítására alkalmas tanerők képzéséről. A kézügyességi oktatás nálunk Magyarországon új dolog lévén, annak anyaga és módszere még a megoldandó ügyek közé tartozik. E tekintetben ép úgy mint egyebekben, nem szabad egészen a külföld után indulnunk, hanem hazai viszonyainkat és szükségleteinket tartva szem előtt, nem szabad figyelmen kívül hagyunk a kézügyességnek olyan irányú gyakorlását sem, mely a tanítókat arra képesíti, hogy a gazdaságban, különösen a kertészetben, gyümölcsfa tenyésztésben és a gazdasági mellékfoglalkozások egyéb ágaiban minduntalan előforduló s házilag elvégzendő, kisebbszerű, különös műhelyi berendezést nem igénylő ipari készítményeket vagy ezeknek egyes részeit elkészíthessék, vagy némely kisebbszerű javításokat megcsinálhassanak. A kézügyességi oktatás tisztán gyakorlati jellegű kell, hogy legyen s két délután 2—2 órában a kezdők és haladók csoportja sze-

rint volna tanítandó, úgy hogy ez a növendékek részéről minden osztályban 2 órát, összesen 8 órát, a tanár részéről azonban csak 4 órát venne igénybe. Ehhez járulna még a szám- és mértan tanítására 12 óra, a szépírás tanítására 1 óra, a rajz tanítására, a gazdasági és kézügyességi gyakorlatok mintája szerint, a növendékek részéről 8, a tanár részéről ellenben csak 4 óra. Az így kombinált tanszék heti óraszámára tehát lenne összesen 21 óra. E kombinációnak az az előnye is volna, hogy úgy a rajz- mint a kézi ügyességi oktatás is rendes tanár kezébe jutna.

A népiskolai nevelőoktatásnak negyedik s szintén rendkívül fontos feladata a nép szívének és lelkének nemesítése művészeti irányban. E feladat megoldásában a népiskolai és képzőintézeti nevelőoktatás rendelkezésére állanak egy irányban a rajz és szépírás, a kézügyességi oktatás s részben a testgyakorlás is, melyeket a fennebbiekben más gyakorlati célok (anyagi jóllét, egészség) szempontjából méltattunk, de a melyeknek az esztetikai nevelésben, különösen pedig a formaérzék fejlesztésében is kiváló fontossága kétségbevonhatatlan, s ennél fogva e tárgyak tanításában a művészeti képzés célja is folyton szem előtt tartandó. De ezeknél sokkal többet tehet a tanítóképző a nép szívének és lelkének nemesítésére a művészetek egy másik ágának, t. i. az éneknek és zenének tanítása és gyakorlása által. Az ének és zene az, melyekkel legkönnyebben és legközvetlenebbül hozzá lehet férni az ember, illetve a gyermek szívéhez és lelkéhez, ezek azon szárnyak, melyeken az ember, győzedelmeskedve a nehézkedés törvényein, a föld rögét s az ehhez tapadt bút, bánatot, küzdelmet, nélkülözést, szenvedést elhagyva, feledve, végtelen magasságban emelkedhetik föl Istenéhez, a legfenségesebbhez. Hogy az ének és zene, művészeti fensége mellett, mily hatalmas eszközt képez kezünkben úgy a hazafias érzelmek ápolásának, mint a vallás-erkölcsi nevelésnek szolgálatában, azt hiszem felesleges és illetlen dolog volna e helyen hosszasan fejtegetni, valamint azt is, hogy az ének és a zene mint a magasabb műveltségnek kellékei, kiválóan alkalmasok tanítóink társadalmi és anyagi helyzetének javítására, úgy szintén azt is, hogy az ének- és zenében való jártasság a tanítót a szorosán vett népiskolai nevelőoktatás körén kívül is fontos társadalmi kulturális hivatás teljesítésére képesíti; így különösen a kisebb községekben daltársulatok, zeneegyletek vezetése által a nép erkölcsének nemesítésére, s népiskoláinknak több mint háromnegyed részében a tanítói hivatallal kapcsolatos kántori és orgonistai teendők végzésére. (Lásd a tanítóképzőintézeti tanárok orsz. egyesületének emlékiratát a 21-ik lapon.) Mindezekből kifolyólag az ének és zeneoktatásra tanítóképzőintézeteinkben nagy gondot kell fordítanunk, azt az egész tanfolyamban folytonosan kell gyakorolni, s az eddig erre fordított heti óraszámot (14) legalább is 19 órára kell fölemelni, s ezzel együtt az ének-zene tanárokat is a rendes tanárok sorába kell előléptetni. Szükségesnek tartom azonban megjegyezni, hogy az ének-zenetanításban óvakodnunk kell a művészeti irányt túlságosan előtérbe nyomni, mert nem karmesterek, hanem első sorban néptanítók nevelése a cél, s ennél fogva ne a zongora és hegedűkultusza, hanem inkább az ének s ebben úgy a világi mint

az egyházi karének és az orgona tanítása lebegjen folyton szemeink előtt.

Végre a népiskolai nevelőoktatásnak ötödik és szintén rendkívül fontos feladata a nép vallás-erkölcsi állapotának javítása, vallás-erkölcsi érzületének ápolása. A mély vallásosság, a hitbuzgóság a magyar népnek ép oly szép és jellemző vonása, mint a lángoló hazafiság, mindkettőnek ápolása és fejlesztése egyformán kell, hogy gondoskodásunk tárgyát képezze. A valóság és erkölcsi tisztaság, a jóságos és igazságos Istenben való hit és önzetlen felebaráti szeretet minden műveltségnél biztosabb záloga a társadalmi rendnek. A vallás-erkölcsi érzelmek nevelésében minden tantárgy tanításában közreműkölnünk kell ugyan, de ezen kívül tanítási rendszerünkben méltó helyet kell engednünk a hit- és erkölcestannak, mint olyan tantárgynak, mely különösen van hivatva arra, hogy az embereket hitbuzgóságra, szeretetre és erkölcsös életre rendszeresen oktassa és nevelje. Tanítóképző intézeteinkben tehát a hit- és erkölcestant hatályosan kell tanítani mind a négy évfolyamban, hetenkint 2—2 órában, s a növendékeknek alkalmat kell adni arra, hogy vallásuk gyakorlatában tényleg részt is vegyenek. Különösen gondunk legyen a különböző vallásfelekezetek közötti türelem és kölcsönös tisztelet ápolására, valamint a vallás-erkölcsi nevelés módszerének megismertetésére és gyakorlására is.

*

A magyar nemzeti állameszme s a magyar hazafiság terjesztése és megszilárdítása, a magán és közegészségügyi viszonyok javítása a nép anyagi jóllétének és vagyonosodásának előmozdítása, a műizlés fejlesztése, a vallás-erkölcsi érzület ápolása, s ezekben és ezek által a nép általános műveltségi színvonalának emelése voltak azon kategóriák, melyek szerint a hazai népiskolai nevelőoktatás eséljaiból kifolyólag tanítóképzésünk rendszerében az egyes tantárgyakat esopor-
tosítottuk, czéljukat, szerepöket körvonaloztuk, osztályok szerinti óraszámunkat megállapítottuk, s az egyes tanárok között elosztottuk. Még csak a paedagogiai oktatás óraszámát kell megállapítanunk. Ennek megállapításánál tekintetbe kell vennünk először azt, hogy a testi nevelésre vonatkozó tárgyakkal és azok óráival a fennebbieken már leszámoltunk; tekintetbe kell vennünk másodsor azt, hogy az egyes tantárgyak részletes módszertanát, s a népiskolai tananyag feldolgozását az egyes szaktanárookra bíztuk; tekintetbe kell vennünk harmadszor azt, hogy minden egyes tantárgy tanítását a paedagogia szolgálatában tartandónak jeleztük. Enek folytán a paedagogiai képzést intenzívebbé, gyakorlatibbá, tettük, s ezzel színvonalát is emeltük. Elértük egyszersmind ezzel azt is, hogy a paedagogia tanárának vállairól a munkateher egy jelentékeny részét levéve, erejét és idejét a többi paedagogiai feladatoknak a jelenleginél sikeresebb megoldására fordíthatja. Ezek egyrészt: a lélektan, az általános nevelés- és módszertan, az iskolai szervezettel és adminisztrációval, a neveléstörténet, másrészt: a gyakorlati tanítások vezetése és ellenőrzése. Ezen disciplinák tanítására és vezetésére a

következő óraszám volna szükséges: lélektanra a második osztályban 3 óra; neveléstanra, módszertanra, iskolai szervezetre és adminisztrációra a harmadik osztályban 4 óra; neveléstörténetre a negyedik osztályban 2 óra; gyakorlati tanításokra a harmadik osztályban 2 óra, a negyedik osztályban 7 óra, összesen 18 óra. Összehasonlítva ezt a jelenlegi 15 órával, mely alatt a fennebbieken kívül a test- és egészségtan valamint a részletes módszertan is elvégzendő, látható, hogy a paedagogiai képzésnek a fennebbieken vázolt tervezete szerint nemcsak az óraszám jelentékeny emelkedésében, hanem az egész tanítóképzés rendszerében kifejezést nyer a paedagogia domináló szerepe. Nem elengedhetlen követelmény ugyan, de a tanítóképzőnek paedagogiai szakiskolai jellegéből következik, hogy a képzőintézet igazgatása és a paedagogia tanítása, úgy szintén a gyakorlati tanítások vezetése egy kézben legyen összepontosítva, vagy is, hogy a paedagogia tanárának kezébe legyen az intézet összes tanulmányai felügyelete, minthogy pedig jelen viszonyaink között s rendszerváltozás nélkül alig képzelhető el a tanulmányi vezetésnek a gazdasági vezetéstől és az adminisztratív teendők-től való szétválasztása, ennél fogva az intézet igazgatója kell, hogy legyen a paedagogia tanára s az összes elméleti és gyakorlati paedagogia képzés vezetője.

Az egyes tantárgyakat, ezek óraszámát, s osztályok és tanárok szerint való elosztását a következő táblázat tünteti föl:

Folyó szám	A tantárgyak	Osztályok szerinti óraszám				Összes óraszám		Tanítja
		I	II	III	IV	A növény-dekek részéről	A tanár részéről	
1	Hit- és erkölctan	2	2	2	2	8	8	a hitoktató
2	Lélektan	—	3	—	—	3	—	az igazgató
3	Nevelés- és módszertan	—	—	4	—	4	9	
4	Nevelés történet	—	—	—	2	2	—	
5	Tanítási gyakorlat	—	—	2	7	9	9	az igazg. és a gyak. isk. tan
6	Magyar nyelv és irodalom	4	4	2	2	12	12	egy rendes tanár
7	Magy. történel. és alkotmányt.	—	—	3	3	4	4	
8	Egyetemes történelem	2*	2**	—	—	4	4	
9	Földrajz	2	2	1	1	6	6	a segédtanár vagy a három évig helyettes később rendes tanár
10	Német vagy más hazai nyelv	2	2	2	2	8	8	
11	Testgyakorlás	2	2	2	2	8	5	
					1			
12	Egészségtan és életmentés	—	2	—	—	3	3	az iskolai orvos
13	Somatologia és természetr.	3	2	2	—	7	7	egy rendes tanár
14	Kémia és fizika	—	—	2	3	5	5	
15	Gazdaságtan és gazd. gyakorlat. (nyáron)	1	1	1	1	4	4	
		2	2	2	2	8	4	
16	Kézügyesség (télen)	2	2	2	2	8	4	egy rendes tanár
17	Szépírás és rajz	1	—	—	—	—	—	
		2	2	2	2	9	5	
18	Szám- és mértan	3	3	3	3	12	12	egy rendes tanár
19	Ének és zene	6	5	4	4	19	19	
	Összesen	32	34	35	35	136	128	

*) Ókor és középkor. **) Újkor.

Miként a fennebb előadottakból és e táblázatból is látható a tantervnek általunk tervezett módosítása a tanárikar szervezésével van kombinálva, s míg egyrészt az a célja, hogy a tanítóképzést gyakorlativá, szakszerűvé tegye s a népiskolai nevelőoktatás céljainak megfelelő kategóriák szerint rendezze be, addig másrészt az a célja, hogy a képzőintézetekben működő szépírási-, rajz-, ének-, zene- és testgyakorlás oktatói helyzetének már régóta napirenden levő kérdését megfelelő módon szabályozza. E reformtervezet úgy a képzőintézeti tanárok országos egyesületének mint a magas kormány intencióinak megfelelő, s kidolgozásában „kevésbé a rendszer megváltoztatása, mint inkább a részletekben való javítás és tökéletesítés“ volt szem előtt tartva. Kivitele tehát gyakorlati nehézségbe nem ütközik; annyival kevésbé, mert, jóllehet a rendes tanárok száma hárommal szaporodott, a segédtanári és három oktatói állás megszüntetésével a kérdés anyagi oldala a szervezet tökéletesedéséhez és a várható eredményhez arányosítva, elenyészőleg csekély áldozattal oldható meg. Adja az Ég, hogy mielőbb megoldassék! . . .

Kozocsa Tivadar.

Határozati javaslat a paedagogiai elmélet tananyag-felosztására.*)

A) *Általános szempontok.*

Mélyen tisztelt bizottság! Több oknál fogva rövidre szabtam dolgozatomat. Először is titkárunk az általa szerkesztett nagybecsű Emlékiratban összefoglalja azon legáltalánosb szempontokat, melyeket közös alapul elfogadhatunk, munkásságunk szempontját képezik; továbbá azt hittem, hogy túlságosan részletekbe terjeszkedő dolgozat csak akadályozná a tanácskozások sikerét. Egyelőre elég eredményt érünk el, ha megállapítjuk a paedagogiai oktatás keretét, e keret kitöltésében az egyéni felfogásnak is elég tág teret kell nyitnunk.

A paedagogiai oktatás kétségkívül képzőintézeteink legnehezebb tárgyai közé tartozik, mert megértése már némi befejezett műveltséget és érettebb gondolkodást tételez fel és növendékeink gyakran vannak mindkettő híján. Pedig a megértés sem elegendő, hanem arra kell törekednünk, hogy az elméletet kellő belátással alkalmazni is tudják.

E nehézségek szemmel tartásából következik, hogy oly elméletet kell adnunk, mely önmagában összefüggő, világos és könnyen megérthető egésznek képezzen, és hogy gyakorlati alkalmazhatósága még a részletekben is majdnem kézzelfogható egyszerű legyen. Ne tartalmazzon tehát túlságos sok és egymással össze nem függő szabályokat és parancsokat, mert a kezdő tanító ezeket még emlékezetben sem tarthatja egy könnyen és nem tudja, adandó esetben hogyan alkalmazza azokat, tehát a legszükségesebbre kell szorítkoznunk, a mi az alapvető pszichologiai ismeretekből természetes módon könnyen levezethető.

*) Felolvasatott a fővárosi tantervkészítő bizottságnak február 16-án tartott ülésén.

Az elmélet tehát ne törekedjék teljes, kimerítő rendszerességre, hanem, hogy biztos támasztékul, vezérfonalul szolgáljon a praxisban. Az elmélet megadásában továbbá tekintettel kell lennünk a kellő fokozatos haladásra. A paedagogia, tudjuk, oly tudomány, mely jóformán alkalmazott pszichológiának tekinthető, a pszichológiához számítom mindazon egyéni tapasztalatokat is, melyek az emberi természet megfigyelésénél a nevelő szert tesz. De tantervünk, bár maga is vallja a tananyag felsorolásánál, mégsem követi ez elvet. Mert a neveléstanban a természetes sorrend ez: testtan és vele kapcsolatban a testi nevelés, lélektan és lelki erőink fejlesztése, nevelés és népiskolai módszertan, és a nevelés elméletének története mint bevezetés a nagy elmélkedők műveibe.

Növendékeink még nincsenek kellőleg előkészítve arra, hogy már a II. osztályban tárgyaljuk velük a módszertant, különben is e tárgyat, mint alább következik, másképp kellene tanítani. A mellett e tárgy tanítását ily korán kezdenünk fölösleges is, nem késünk el vele a III.-ban sem és kevesbitjük az egyes osztályok tárgyainak számát. Javaslatom tehát nem változtatja az I. és IV. osztály tananyagát, de a neveléstant és módszertant a II. és III.-ban nem egymás mellett, hanem egymás után kívánám, hogy egyik a másikat előkészítse

A második lényeges és elvi jelentőségű szempont, melyben állást kell foglalnunk, az általános és speciális módszertan viszonya.

Tantervünk ide vonatkozó utasításai egymásnak ellenmondók és homályosak, mint azt Emlékiratunk is kiemeli. Ha az ember a módszertan anyagát olvassa, kénytelen azt hinni, hogy ennek minden részletét, még a művészi tárgyakat is a módszertan tanára adja elő, holott nagyon lehet, hogy se nem zenész, se nem rajzmester.

A számtan módszere kétszer is előfordul a II.-ban és IV.-ben. A tornánál meg van említve, hogy annak módszerét a tornatanár tanítsa.

Látjuk tehát, hogy itt ingadozás van, melyeket meg kell szüntetnünk. Az egyes tantárgyak megbeszélésénél folyton rá kell majd térnünk arra a kérdésre, hogy mikor és mennyiben foglalkozik a tanár saját tárgya elemi módszerével, jelenleg csak azt kell megállapítanunk, hogy mennyi tartozik belőle a tulajdonképeni paedagogiai oktatás keretébe. Ez általános szempontok kiemelése után áttérhetünk a részletek megállapítására.

B) *A tananyag részletezése.*

Az első évfolyam tárgya tehát a test és egészségtan kapcsolatban a testi nevelés elveivel. Bevezetésül megmagyaráznók, miért kell a tanítónak e tárggyal foglalkozni, azután vázlatos áttekintést nyujtanánk az emberi test szervezetéről, a testrészek helyzetéről. Ez anatómiai vázlatot egy néhány órán el lehet végezni. Csakis ez általános körvonalok megállapítása után térhetünk a testi működések részletes leírására. E leírást pedig nem anatómiai, hanem az életműködések szempontja körül csoportosítjuk. A természetes sorrend: a mozgás és mozgási szervezet, az anyagcsere, (táplálkozás, vérkeringés, légzés és elválasztás,) az ér-

zéklés. Az egyes főbb szakaszokhoz igen természetesen hozzá lehet fűzni magyarázatokat az illető életműködés fontosságáról az egészség-fentartására és azok kellő ápolására vonatkozólag. Így mind a testtani mind az egészségügyi ismeretek áttekinthetőbben vannak csoportosítva, mintha az egyes fejezeteket összefűző kapocs nélkül közölnék.

Befejezésül tárgyalhatjuk az egészséges, észszerű életmódot és annak befolyását nem csak egyes szervekre, hanem az egész emberi szervezetre, tehát az egész szervezet szoros összefüggését. Mindebből pedig levezethetjük a testi nevelés alapelveit. Ez utóbbi tárgyalása ugyan terjedelmes előkészület után nem igényel sok időt, de elmaradnia mégsem szabad, ez adja meg a tanítás szakszerű jellegét.*)

Van e tárgynál egy nagy nehézség, t. i. a növendékek azon része, kik magán uton készültek, többnyire nem bírnak a tárgy megértésére elegendő physikai és chemiai előismeretekkel, a mint csakis a felvétel módosítása által lehetne segíteni. Továbbá jó volna, ha már a tanterv is utalna, hogy e tantárgyat a természettudományi tárgyakkal is lehet kapcsolatba hozni. Így az állattanban felhasználhatjuk a testtani ismereteket, a physika és chemia pedig tetemesen hozzájárulhatna a testi életműködések alaposabb felfogásának elsajátításához.

A testtan és testi nevelésnek megfelelő tárgy a II. évfolyamban a lélektan és lelki nevelés. Befejezésül itt is felvilágosítjuk e tárgy czélját és rövid áttekinthető rajzot adunk a lelki életről, kiemelve annak különbségét a testitől. Megállapítván egyelőre a tárgyalás sorrendjét, áttérünk az egyes lelki tünetmények részletes leírására. Mindegyik lelki tünetmény kis monographia alakjában következő szempontok szerint tárgyalatnák: *a)* az illető lelkitünetmény részletes leírása számos példával felvilágosítva, a növendékek egyéb tanulmányai és különösen az irodalmi olvasmányból véve a példákat; *b)* méltatjuk az illető lelki tünetmény fontosságát egész lelki életünk kifejlődésére, de különösen erkölcsi szempontból; *c)* ebből következtetjük, mi módon bánjunk vele, mennyiben korlátozzuk vagy fejlesztjük, hogyan alkalmazzatjuk e szempontokat a gyermekek nevelésében?

Befejezésül sorrendbe összeállítanók az egyes eléfordult nevelési eszközöket és tárgyalnók azok hatását az egész lelki életre. Ezt röviden lehet megtenni, mert csak más szempont szerinti összefoglalás.

Látjuk, hogy a lélektan ily módon való tárgyalása igen praktikus irányú, mert szoros kapcsolatban van a neveléstannal, sőt jóformán összeesik vele.

Azonkívül különösen a 2. pont által nagy hatást gyakorolunk a a növendékek szellemi fejlesztésére, különösen önnevelésükre, mert megadjuk a szempontokat, melyekkel önmaguk lelki életét irányozzák.

Utalhatunk egyszersmind arra, hogy a gyermeki beszéd és gondolkodásmódot figyeljék meg, és mivel a nép gondolkodása sok tekintetben hasonló, olvassanak e szempontból szép meséket, mondákat, költeményeket. Jó volna egy könyv, mely kisebb művek pszichologiai elemzését tartal-

*) Függelékül hozzá lehetne csatolni a ragályos gyermekbetegségek és életmentés körüli eljárás rövid ismertetését.

mazná és nagy gondolkodók állításait egyes lelki jelenségekről, így pl. össze lehetne állítani, mit mondanak nagy paedagogusok és philosophusok az érzékek szerepeiről, pl. Comenius, Locke, Rousseau, Pestalozzi. Továbbá oly psychologiai monographiák olvasására kellene őket ösztönözni, a minő a németben Langeé az apperceptióról, Dörpfeldé az emlékezetéről, ily magyar könyvekre nagy szükség volna.

Csakis ily módon képesítjük növendékeinket arra, hogy lépéseik hatását előre kiszámíthassák és a gyermek lelki életét megérthessék. A jó psychologus okvetetlen jó nevelő is, csak kellő technikát kell még hozzászereznie.

A harmadik évfolyamban egy teljes népiskolai paedagogiát kell nyújtanunk. A tárgyalás sorrendje: 1. Az iskola feladata általában, iskola és szülei ház viszonya. 2. A népiskola sajátos feladata, helyzete a többi iskolával szemben. 3. Az iskolai fegyelem vagy rendtartás. 4. A népiskolai oktatás tárgyai, az egyes tantárgyak értéke és feladata; minő egymás mellett és minő egymásután lépjenek fel a tárgyak; tanterv és óraterv készítése. 5. A tanítás technikája. Psychológiából kell levezetni a tanítás szabályait, miért kell minden tanításban egymásután e három lépést megtenni: szemléltetés, megértetés és alkalmazás vagy begyakorlás. Részletesen le kell írni, mi módon lehet szemléltetni a legkülönfélébb tárgyakat, miért kell a teljes megértés szempontjából a szemléletből általános ismeretekre emelkedni és az ismereteket alkalmazni. Meg kell magyaráznunk mindegyik lépésnél a tanításnak minő külső formáját lehet alkalmazni. Végre mindezt a tanítás minden tárgyából vett példákkal és preparációk készítésével kell illusztrálni. Az ilyen általános módszertan valóban praktikus, mert könnyen alkalmazható bármely tantárgyra. Végül következnek a szervezettan, iskola belső és külső felszerelése, iskolai administratio.

A tantervben továbbá ki kellene mondani, hogy a IV. évfolyamban minden egyes szaktanár a maga tárgya módszerét olymódon tárgyalja, hogy bemutassa az illető tárgyra vonatkozó vezérkönyveket és szemléltető eszközöket is; a népiskolai tananyag jó nagy részét a módszertanban tanult elvek szerint írásbeli praeparációk alakjában dolgoztassa fel, tehát az a tanítás már jóformán egészen gyakorlati legyen, hisz az elméletet már ekkor tudják.

A IV. évfolyamban a nevelés elméletének története tárgyalandó. Maguk a nevelési institutiók inkább a művelődés történetéhez tartoznak és a történetben tárgyalandók. Az életrajzok itt mellékesek, inkább a nagy elmélkedők gondolataival kell lehetőleg terjedelmesen növendékeinket megismertetni.

Csakis a nagy nevelésügyi reformátorokat kellene tekintetbe venni, a követőket mellőzhetjük, mert teljességet úgy sem akarunk elérni. Igy a legujabbak közül csakis Comeniust, Montaignet, Locket, Rousseaut, Pestalozzit, Herbartot kellene vizsgálnunk. E szempontból egy neveléstörténeti olvasókönyvre roppant szükség volna, mert ez írókhoz nem is férhet növendékünk, kevés lévén magyarra fordítva. A népoktatásügy történetéből elég, ha a magyar népoktatás történetét ismertetjük.

Látjuk, hogy e tárgy tulajdonképeni célja, előkészíteni a növendékeket, hogy e nagy írók műveit olvashassák és hogy egyáltalán tudományos nevelést megérthessenek. Csakis ily tárgyalási mód mellett fogják növendékeink érezni, hogy korántsem tudnak már mindent, és törekedni fognak önképzés által befejezni műveltségüket. De tanulmányaik egész berendezése útmutatásul is fog szolgálni, hogy mi módon végezhetik az önképzést. És ez a paedagogia elméleti oktatásának egyik legfőbb célja.

A nevelés elméletének történetéből megtanulja a növendék, hogy függ össze a nagy gondolkodók theoriája egész gondolkodásukkal és megtanulja, hogy a tanító is önképzésében leghelyesebben tesz, ha a műveltség bármely ágához tartozó tárggyal foglalkozik is, azt nevelői működése szempontjából tekinti és hasznosítja.

A mi az egyes osztályok óraszámát illeti, azt hiszem az első osztály anyagát heti 2 órában el lehetne végezni, a II.-ban 3 óra kell, a III.-ban jó volna 4 órát megállapítani, ellenben a IV.-ben ismét elegendő volna 2 óra, és így összesen 11 óra.

Ezeket röviden összefoglalva bátorkodom az elméleti oktatásra nézve a következő javaslatot előterjeszteni.

I. Osztály. Test és egészségtan. A test ismeretén alapuló beható ismertetése az egészséges életszerű életmódnak, az egészség fentartása és ápolása, a gyermekek testi nevelése.

II. Osztály. Lélektan és annak alkalmazása a nevelésre. Bevezetésül a lelki élet rövid jellemzése. Az egyes lelki jelenségek beható részletes leírása számos példával illusztrálva, az illető lelki jelenség fontossága és szerepe lelki életünk kifejlődésére, e szempontok alkalmazása a gyermekek nevelésében. Befejezésül a tanult nevelési eszközök rövid összefoglalása.

III. Osztály. Népiskolai módszertan. a) A népiskolai nevelés: az iskola feladata mint a nevelés egyik eszköze, iskola és szülői ház viszonya. A népiskola feladata helyzete más iskolákkal szemben. Az iskolai fegyelem (rendtartás.) b) A népiskolai tanítás. A népiskola tantárgyai, azok értéke és feladata, a tárgyak sorrendje egymás mellett és egymásután, tanterv és óraterv készítése. A létező tan- és óraterv, különösen a képzővel kapcsolatban levő gyakorlóiskola részletes tervének megismertetése. A tanítás technikája. A tanítás szabályai alkalmazva a különböző tantárgyakra, tan- és szemléltető eszközök. c) Iskolai szervezetten. Az iskola felszerelése a tanítás és egészség szempontjából. Az erre vonatkozó törvények és rendeletek. Az iskolai administratio.

IV. Osztály. A nevelés elméletének története kiváló tekintettel a legújabb kor nagy nevelési reformatoraira. A magyar nevelési irodalom és népoktatásügy beható ismertetése.

A neveléstani tárgyak célja tehát a következő:

A test- és egészségtan tanítása egészséges életmódra nevelje a növendékeket és képesítse őket az ifjúság egészséges testi nevelésére. A lélektanból beható emberismeretet nyújtva képesítsük a növendékeket a gyermeki lélek megértésére és helyes irányban való fejlesztésére.

tésére, nevelésére. A népiskolai módszertan a növendékeket a néptanító mindennemű feladataival ismerteti meg. A nevelés elméletének története bevezetésül szolgál a nevelési irodalom tanulmányozására és ösztönzésül az önképzés folytatására.

dr. Málnai Mihály.

Még egy szó a tanítóképző zenetanítás ügyéhez.

A „Magyar Tanítóképző“ január havi számában két nyilatkozatot olvastam Mócsy A. képző-intézeti igazgató úr becses közlésére. Ezzel, azt hiszem, az eszmecsere a tanítóképző zenetanításról az egész vonalon megindult, mi fölött őszinte örömet nem titkolhatom el. Így kell annak lenni, mert a tanítóképző tantárgyai között sehol sem észlelhető oly rendkívüli nézeteltérés, mint éppen a zenei tantárgyaknál. A tisztelt szerkesztő úr engedelmével hadd szóljak én is még egy izben ez ügyhöz. Mindenek előtt ki kell jelentenem, hogy Mócsy A. tanítóképző igazgató úr közlésének hitelességét kétségbe vonni nem szabad. Tudom magamról és 20 évi tapasztalataimból, hogy kedvező vagy kedvezőtlen körülmények között a zenetanítás terén mit lehet és mit nem lehet elérni. Szepes-iglóí tanárkodásom utolsó évében a tanítóképző ifjúság annyira vitte, hogy vásár- és ünnepnap közreműködött a figurális miséknél. A soprán és alt hangok kivételével ők állítottak minden egyes szólamnak embert. Szép kitüntetés volt az reájok nézve, mi által az anyaegyházat megszeretni tanulták, nem-különben kitűnő gyakorlatul szolgált zene-ismeretük gyarapítására. Azonfelül egy kis anyagi haszonnal is járt a dolog, mivel a róm. kath. egyház pénztárából évi 100 frt, továbbá a prot. egyház pénztárából temetéseiknél énekelt négy szólamú gyász-énekekért évi 40 frt lett számukra kiutalványozva. Serkentés a további működésre és anyagi segítség igen jól illettek egymáshoz.

Ez zenei téren elért sikeremnek maximuma. Hogy azonban a képnek másik oldalát is bemutassam s az öndicséret vádja se érhesen, őszintén vallom meg, hogy itt Félégyházán csak nagy nehezen vagyok képes egy nagyobb szabású négy szólamú dalt közepeszerű eredménnyel is begyakorolni. Ez sikereimnek minimuma. Ez őszinte vallomással Beér kollégát szándékozom megnyugtani. Ezen itt röviden és őszintén elmondott tények bizonyosságul szolgáljanak arra nézve, hogy a tanítóképzőinkben elérhető eredmény több lényeges erkölcsi és helyi körülménytől függ.

1.-ör. Ugyanis mindnyájunk előtt sajnosan ismert tény, hogy a tanítóképzőbe lépő növendékeknél a zenéhez nélkülözhetetlen jó hallás a véletlenre van bízva; olyan az, mint a bortermés, egyik évben jó, másik évben kielégítő s a harmadik évben rossz. Vakot festeni, hallás-nélkülit zenélni tanítani merő képtelenség. Ezen lehetne és kellene segíteni, ha a magas kormány kimondaná, hogy a tanítóképzőbe lépő ifjúnak nemcsak a nyelvtanból, számtanból, földrajzból és történelemből kell felvételi vizsgát kiállania, hanem a czélből is, hogy zenei hallása és hajlama megállapíttassék, az énekből is. Ennek hiányát közösen

tapasztaljuk, egyiknél nagyobb, másiknál kisebb mértékben, a viszonyok szerint. Erre vonatkozólag a zenebúvárok ugyanis azt állítják, hogy nagyobb városokban, a hol több alkalom nyílik zenét hallani és síkságon, a hol a hang jobban és nagyobb távolságra terjed, kedvezőbb hallásbeli viszonyokat találunk, mint kisebb helységeken és hegyes vidékeken. E mellett még a családi viszonyok is tekintetbe jönnek. A mely családokból mi növendékeinket kapjuk, ott bizonyára keveset foglalkoznak zenével, mennyivel irigylendőbb Németországi kollégáink helyzete, vagy bármely műveltebb nemzet a miénkhez képest.

2.-or. A tanítóképző zenetanárok között észlelhető elvi s nézetbeli eltérés is, tagadhatatlan, nem kis mértékben nehezíti meg a közös meg egyezést és megállapodást. De ezt részemről természetesnek találom. A fiatalabb kollégáink kiképeztetésüket többnyire a budapesti paedagógiumban nyerték, hol az irány a zenetanításban véleményem szerint hibás.*) Ha a hazai tanítóképző zeneügy helyes fejlődését kívánja a kormány, kérjen egy általa behívandó anket-től, mely nemzeti zeneiskolai, zeneakadémiai és tanítóképző zenetanárokból állana, véleményyt.

Addig is míg ez megtörténék, tisztázzuk magunk között ez eszmét minél behatóbb megbeszélés által. Egyelőre az is jó szolgálatot tenne az ügynek, ha időközönként személyesen összejönnénk élő szóval véleményeinket elmondandó, mit szükség esetén gyakorlati példákkal is támogathatnánk.**)

3. Gondoskodásunk tárgyát ne csak az egyöntetű zenetanítás, de főleg egyenlő tankönyvek is képezzék. Ez főleg a 2-ik pont keresztülvitelétől függ. A művészi tantárgyak természete, melyeknél a gyakorlati momentum a mértékadó, szükségessé teszi legalább az állami intézetekben egyenlő tankönyvek használatát. Mily áldásos és eredményteljes munka fejlődnek az esetben a tanítóképző-intézeti zenetanításból.

4. Tagadhatatlanul nagy befolyást gyakorol még a tanítóképzői zenetanításra az intézeti szellem is. Ha növendékekben komoly hivatásérzet mutatkozik, a tanár-testület tagjai, de különösen az igazgató zenekedvelők, teljes mértékben elismerik a zene kiváló fontosságát és érdeklődéssel viseltetnek az olykor rendezett zeneelőadások és az ifjak előmenetele iránt s a fegyelem is a maga jogához jut, ott a zenetanítás minden bizonynyal eredményteljes lesz.

Még egy dologra vonatkozólag akarom nézetemet elmondani. Helyesen jegyzé meg egyik kollégánk, hogy még a zenetantárgyak fontosságában sem jutottunk megállapodásra. Hozzuk ezt a kérdést is tisztába. Mindenekelőtt, mi czélja tanítóképzőinknek? Nemde, hogy tanítókat neveljünk az állam és a felekezetek részére; tanítókat, kik nemcsak az ismeretekben, de az énekben is tudnak gyakorlatilag és

*) Meghagytam a t. cikkíró úr e kitételét, 1. mert tisztelen a szabad véleménynyilvánítást, a meddig az a tárgyilagosság terén mozog; 2. mert a mi a budai paedagógiumban történik, többnyire országos érdekű dolog; 3. mert a budai paedagógium nem csinált titkot az ő zenetanításából (L. a M. T. V. évfolyamának IV. V. és VI. füzetét), tehát a kritikától nem őrizkedett. Külömben az ilyen természetű állításoknak tárgyilagossággal van értéke. Szerk.

**) Egyesületünk bizottsági és közgyűlései erre alkalmúl kínálkoznak.

módszertanilag is helyesen tanítani. Huzamosb énektanítás az amúgy is szerfölött igénybe vett beszélőszervet nem kis mértékben veszi igénybe, ennek kikerülése céljából segédet adunk a tanító kezébe a hegedűben. Nem tagadjuk ugyan, hogy más hangszer, pl. a zongora is segítségére lehet a tanítónak az éneklésnél, a hegedűnek azonban a következő okoknál fogva adunk elsőbbséget, minden más hangszer fölött.

A hegedű olcsón szerezhető be, nem gátolja a beszéd használatát, megengedi a tanítónak az egyenes testtartást (fegyelmi tekintetben nagy jelentőséggel bíró körülmény), a hegedű hangja egyenlő a gyermek hangjával, a hegedű hangja minden hangszínezeten keresztül vihető s ez által mintául szolgál a dal előadásánál.

A kántor-képzést s ezzel járó orgonálást és összhangzatant csak másod fokú kérdésnek tartom, melylyel azonban korántsem azt akarom mondani, hogy alárendelt dolog. Nekünk államiaknak különösen e téren, a felekezeti tanítóképzők nagy konkurrenszeink, a mit ellensúlyoznunk kell, ha azt nem akarjuk, hogy növendékeink a kántori állásokból kiszoruljanak. E mellett az amúgy is gyengén fizetett tanítónak nem kis segítségére lesz e mellék-jövedelem, melyet egyházférfiaink is legszívesebben tanítóval töltenek be a tanítói állás komoly hivatásánál fogva is.

A mi a különös kántorságtant vagy ha úgy tetszik a szertartástant illeti, ennek előadására, mint legalkalmasabb és leghivatottabb egyént, az illető hittanárt tartom, mivel ez már nem állami de felekezeti érdek, kinek leghűbb örei maguk a papok. Ha a hazai kántorokról az volna nézetem, hogy ők a zeneművészet színvonalán állanak, nyugodtan reájuk biznám a szertartástant, de így nem. Ők zenei tekintetben gyakran többet árthatnának ez ügynek mint a mennyit használnának a szertartástan előadásával. Maga az intézeti zenetanár pedig nem lehet 2—3 felekezet szertartásában jártas.

A zongora csak eszköz az orgonálás előkészítéséhez. Ha többet végezhetünk ennél, annál jobb, mert a növendékből a családok számára jó magyar érzelmű zongoramester is válhatik, a mi azonban nem különös feladata.

A fennebb mondottakból kifolyólag kevés módosítással a Scherer-féle tantervet tartom legjobbnak, a melyet magam részéről az egybefoglalt harmad- és negyedik osztályoknak csak egy órával toldanék meg, melyben a zenetörténelem volna tanítandó, a többiben az óraszám csekély módosítással megmarad.

Igy óhajtanók mi az órák elosztását:

osztály	gyak. ének	énekmódszer	heg.	org.	összh	zong.	zenetörténet
I.	1½	½	1	—	1	2	—
II.	1	½	1	—	½	1	—
III.	1	½	1	1½	½	½	} 1.
IV.	1	½	1	1½	½	½	

Minthogy félórai tanítás az iskolai rend és a szorgalmi idő elforgácsolására vezetne, szükségesnek tartom azokat egész órákká össze-

kombinálni. Az ének módszerét határozottan a zenetanár kezébe kívánom adni, mivel ezt sikeresen csak az taníthatja, a ki nem csak paedagogus, de zenész is egyszerismind, vagy ha az még is az igazgatók kezében maradna, úgy köteleztessenek azok zeneismeretek megszerzésére. A zenetörténelmet nem magáért a tárgyért, hanem a művelt tanítóért kell kívánunk.

Végre nem czéлом itt a t. olvasót tanmódom és tanmenetem előadásával untatni, hisz erre vonatkozólag az utóbbi időben úgy is több bel- és külföldi tanmenet lett közölve. Még sem tartom érdektelennek az éneket, énekmodszert és összhangzattant illetőleg főbb vonásaiban elmondani. Mint már fentebb megokolni szerencsém volt, az éneket tartom legfontosabb zenetárgynak. De egyszerismind nélkülözhetlennek a tulajdonképeni zenész előkészítésére. Azt hiszem, alapvető ereje a többi zenetantárgyakra vonatkozólag mindnyájunk előtt ismert dolog. E fontos oknál fogva kívánok ebből az I. oszt. számára $1\frac{1}{2}$ órát. Tanításomnál azt czélozom, hogy a növendékek képesek legyenek a hangjegyírás segédelmével népdalok zöngéviszonyait felfogni s hang által hallhatóvá tenni. A tanítás sorrendjét is a szerint állapítom meg, a mint könnyebben esik a jegyből a dolgot kitalálni. A zeneírásban akár egyes akár több zöngét vegyünk szemügyre, három szempont jut kifejezésre: 1. az érték és rythmus, 2. az erőfok és 3. a melodia, mely a zöngének magasságát vagy mélységét tárgyalja. A rythmust illető gyakorlatokkal kezdem a tanítást meg, mert valamely zöngének időtartama kimutatható a nélkül, hogy magát a zöngét meg kellene adni Ezen sorrend által lényegesen könnyíték feladatomon. A rythmusra vonatkozó gyakorlatokat az egész hangjeggyel kezdem meg s lassanként a kisebb hangértékre megyek át, ez azért történik, mert nagyobb időtartamot kezdőnek könnyebben és határozottabban lehet felfogni, mint a kisebbet. Az eltalálást a normál c kemény zöngelejtő \bar{c} hangjával kezdem meg és fejlesztem az \bar{f} ig. Ezen első tetrakorddal addig foglalkozom, míg az eltalálás e négy hangban biztos. Utána következik

a második tetrakord ($\bar{g} \bar{a} \bar{h} \bar{c}$), a mely hangtávolságait illetőleg az első tetrakordnak teljesen megfelel. A két tetrakord összekötte-

téséből nyerem a teljes normal c zöngelejtőt, a melyet h -tól \bar{e} -ig fokenként kibővítek. E hangnemben és hangterjedelemben az eltalálást biztosítani az egyszerű kereszt és b alkalmazásával ez osztályban egyedüli czéлом. A gyakorlatokat írom és fejlesztem a növendékek képességéhez mérten. A milyen az osztály hallásbeli képessége, olyan a tananyag.

A II. osztály ez alapvető ismeretek nyomán gyorsan halad s a kereszt és b -és kemény hangnemekben énekel. Ha a dallamok a normalis c zöngelejtő keretén belül alaposan lettek énekelve, akkor az a többi hangnemekben is gyorsan fog fejlődni. E hangnemek egy szobához hasonlíthatók, a hol ugyanazon bútor darabok másképen lesznek elrendezve s ha azok helyéről tájékozást szerzünk, ismét otthon vagyunk.

A III. osztály tananyagát a harmonikus kereszt és moll-hangnemek

képezik. A IV. osztályét pedig a *b*-és moll hangnemek. Ezek mellett lassabban kell haladnunk, mert a moll-hangnemek nehezebben foghatók fel a dúroknál, s mivel népdalaink többnyire moll-hangnemekben vannak írva, ezekre nemzeti tekintetből különös gondot kell fordítanunk.

Az ének módszeréből az I. osztályban a következőről van szó: a gyermek fogékonysága az ének iránt. Az ének eszközlésére és a hang befogadására való szerv. A hibás torok-, orr-, fog- és rikácsolóhang. A test-tartás, szájállás és lélegzés. A hangnak ápolása és megőrzése. A szónak és zöngének szemléltetése. Hallás- vagy hangjegyek szerint kell-e az énektanítást kezdeni? Az iskolai népdalok és korál-dallamok kiválasztásáról.

A II. osztályban. A dal szöveg, a dallamszöveg és dallam összekapcsolása. Hallás szerint éneklendő dalok gyakorlati kezelése. A tanult dalok ismétlése.

A III. osztályban. A hangjegyek szerint való dalolásnak előfoka. Milyen zöng viszonyok taníttassanak a népiskolában a rythmust, dynamikát és melódiát illetőleg. A tananyag berendezése és annak megokolása. A középfok (III. és IV. osztály) tananyaga. A bemutatott anyag berendezésének megokolása. Az egész, fél és negyed hangjegy és szünetjegy gyakorlati kezelése. A dinamikai gyakorlatok előfoka. Az igen gyöngye, gyöngye, középerős, erős és igen erős hang. A dallamgyakorlatok előfoka. Az egyszer vont $\bar{c} \bar{d} \bar{e} \bar{f}$. — $\bar{g} \bar{a} \bar{h} \bar{c}$.

A IV. osztályban. A felsőfok (V. és VI. oszt.) tananyaga. A tananyag kezelése. A pontozott hangjegy, az egyszerű kereszt és *b* Eltalálendő gyakorlatok éneklése 4 kereszt és 4 *b*-és hangnemekben.

Térjünk most át az összhangzattanra.

Az összhangzattant nem az iskola, de az egyház számára tanítjuk. Organistánál oly nélkülözhetlen az, mint írónál a nyelvtani szabályok tudása. E mellett a hangjegy olvasását semmi sem készíti oly annyira elő, mint az összhangzattan. Magam útját követem Németországban magyar nyelven megjelent könyvem nyomán. Nem a száraz szabályok bemagolása, de a gyakorlat készíti elő a zenészt. Ennélfogva a hol csak lehetséges, gyakorlatok kidolgozásával foglalom el az órákat. Ez által kedvet és önbizalmat ébresztek s a mit különösen hangsúlyoznom kell, a dolognak testet és lelket adok.

Az I. osztályban röviden esem át a hangzattanon és azonnal a dallam összehangosításába fogok, mivel hogy organistánál igen fontosnak tartom az énekhang szabatos összehangosítását. Előbb a három fő 3-as hangzattal (I. V. IV.) történik az meg, ezt lassan kibővítem 6 és $\frac{9}{4}$ hangzatokkal, későbbben a párhuzamos moll-hangzataikkal (VI. III. II.)

A II. osztályban a VII-es hangzat képezi anyagunk tárgyát s ebből eredő $\frac{9}{8}$, $\frac{5}{4}$ és 2 hangzatok. Itt az összehangosítás ezen hangzatok alkalomszerű felhasználása által eszközöltetik.

A III. osztály tananyaga a hangtani kitérések 1- és több hangnemekben át, a IV. osztályban pedig adott dallamra több basszus alkalmazását tanulják és gyakorolják.

Husz évig kutattam és kerestem, míg a föntjelzett eljárásban megállapodtam. Nem tudom, mennyire sikerült magamat jelen sorokban megértetni, de szerény kívánságom az volt, hogy az oly szükséges közös megállapodást én is elősegítsem.

Kunfélegyházán, 1891. feb. hó 15-én.

Egner Adolf.

A zenetanítás ügyéhez.

Kedves Szerkesztő Barátom! Midőn szíves felhívásod folytán ráadtam a fejemet arra, hogy a kalocsai r. k. tanítóképző zenetanításáról írjak, nem hittem, hogy még jó hiszeműségemben is fognak némelyek kételkedni; mert különben nem fogtam volna tollat. Ez még nem történt velem, pedig innen-onnan 30 éve írogatok; azért az ügy érdekében kérlek, légy szíves máskor a cikkekből a sértő kifejezéseket kihagyni, vagy legalább módosítani.*)

Beér úr a „Tanítóképző“ január havi számában a 32-ik lapon kijelenti, hogy az általam felvett, illetve a deczemberi számban általam közölt anyagot nagyon soknak találván, a tamáskodók sorába kell állania. Bármiként forgassunk is ezen szavak értelmét, a végeredmény mégis csak az lesz, hogy én nagyon elvettem a súlykot a tananyag kiszabásában, azaz valótlanlalt állítottam. Már engedje meg Beér úr, de én még a saját érdekemben sem mondtam valótlanlalt soha; ez esetben pedig másnak érdekében kellett volna valótlanlalt mondanom, tehát annál kevésbbé állhatott érdekemben nagyítani. En az általam kijelölt anyagból *egy betűt sem engedek el*; s ha Beér úr ezen kijelentésem daczára is fog még tamáskodni, nem marad más hátra, mint hogy személyes meggyőződés szerzése végett Kalocsára fáradni szíveskedjék. En ezennel mind Beér urat, mind a netalán többi tamáskodót meghívom. Biztosítom, szívesen fognak láttatni.

Azonban addig is, míg szerencsém leend, kérdem, vajjon mi lehetetlenség van abban, hogy a kalocsai tanítóképző-intézet növendékei *heti 24 óra* és még magán gyakorló órák mellett „4 éven át megtanuljanak a 3. fekvésben hegedülni, s a zongorán Haydn szonátáit játszani, sőt aki már némi zeneismerettel jött az intézetbe, megkóstolja akár Mozárt vagy esetleg Beethoven muzsikáját“ (L. Beér úr cikkét), holott Bene Gy. úr szerint is Baján a növendékek heti 16-óra mellett (14 a tantervi és 2 önképző óra) „a növendékek egyházi énekeket és 3—4 szólamú praeludiumokat játszanak. Zongorán Winter 3. füzetét meg-

*) Szívesen adtunk helyet úgy e megjegyzésnek, mint az egész cikknek, a mely egyes tételek érdekes fejtegetésén kívül választ és védelmet képez Beér úrnak a múlt számban közölt cikkével és különösen egy megjegyzésével szemben. Ez alkalommal mi is teljes tisztelettel kérjük munkatársainkat, a vita hevében őrizkedjenek a habár csak ügybuzgóságból eredő, de félreérthető, s esetleg sértésnek is vehető kitételektől. A mennyiben tisztelt kartársaink a zeneoktatáshoz és a többi felszínen levő ügyekhez szólanı óhajtanak, adják elő tárgyilagosan és lehető röviden összefogva nézeteinket, módszerüket. Személyeskedő, avagy csupán személyekkel foglalkozó cikkeknek egyáltalában helyet nem adunk. Szerk.

tanulják, azonfölül egyesek Clementi és Mozárt kisebb szonátáit is játszák.*

Nagyon természetes, hogy jelentékenyen több idő felhasználása mellett a növendékek jelentékenyen többre is vihetők, s így a kalocsai tanítóképző növendékei, még a zeneismeretek nélkül bekerültek is, megkóstolhatják és meg is kóstolják Mozárt muzsikáját, a szorgalmasabbak és zeneelőismeretekkel bejöttek pedig derekasan fogyasztják is Mozártnak, Beethovennek, sőt még Chopinnak, Raffnak, a muzsikáját is*) a zongorán; a hegedűn pedig igen is játszanak a 3-ik fekvésben már a 3-ad évesek is; mert aki addig nem viszi, az a zenéből megbukott s nem megy át a negyedik évfolyamba.

Esz e miatt mi oka sincs az állam tanítóképző zenetanárok közül bárkinek érzékenykedni, inkább mi restelhetnök a dolgot, ha *csaknem kétannyi óraszám mellett* jelentékenyen többre nem vinnök növendékeinket.

A 3-ik fekvésben való hegedűjátékra nézve a laikusok kedvéért ki kell jelentenem, hogy az nem valami nehéz; mert az ujjrakás éppen olyan, mint az első fekvésben. Annál inkább nem értem Beér úr csodálkozását, hogy „4 év alatt megtanul a növendék a 3-ik fekvésben hegedülni.“ S mert e fölött csodálkozik, azt kell hinnem, hogy ő a 3-ik fekvés előtt a 2-ik fekvés gyakorlását feltételezi, amit én sohasem állítottam. Tudni való, hogy a 3-ik fekvésben való játszást a 2-ik fekvéshez képest gyermekjáték és így előbb gyakorlandó. A zeneismeretek nélkül bejövőkre nézve csak a 3-ik fekvésben való hegedülés a kötelezett; a haladottabbak azonban játszanak a 2-, 4-, 7-ik fekvésben is.

Köteles lévén állításaimat védelmezni, nem hagyhatom szó nélkül, a mit Beér úr arra nézve mond, hogy a képzőintézeti zenetanítás zeneértő népiskolai tanítókra vagy művészekre bízandó-e. Már engedje meg, én kicsinylést látok abban a mai népiskolai tanítókra nézve.

Lássuk csak!

A dologban az a különös, hogy én, aki Beér úr szerint az elég-nél kétszerte többet kívánok, a szerinte kivihetetlen feladat megoldását „a zenében is megfelelőes jártassággal bíró“ népiskolai tanítótól várom; ellenben ő a felényi, valóban igen szerény feladat teljesítésére a népiskolai tanítót képtelennek tartja, s azért, habár nem is éppen művész,

*) Az intézeti önképzőkör a pártoló tagok és családjaik tiszteletére évenként egyszer, rendszeren farsang utolsó napján, ének-, zene- és színelőadást szoktak rendezni. Két év előtt egyebek között előadásra került: Haydn „Symphonie No II.“ A múlt évben „Gala thea“ nyitány Suppé-tól játszotta az intézeti zenekar (25 növendék); némely haladottabbak pedig zongorán 4 kézre játszották Chopin-tól „Fantasie Impromptu“ darabot, vonós hangszereken pedig négy növendék Mozárttól egy négyest. Az idén nyitányul „Abu Hassan“-t Veber K. M.-től az eredeti hangszereléssel olyan formán, hogy a fűvóhangszer-részeket is vonós hangszereken játszottak. Ezen darabnál mindjárt kezdetben a 4-ik fekvésben kellett több növendéknek játszania. Két növendék zongorán 4 kézre a „Prozidai halászleányok“ (tarantella) darabot játszotta Raff J-től.

Megjegyzendő, hogy a növendékek teljesen magukra hagyva énekelnek, zenélnék ezen föllépéseik alkalmával, még a taktus-verő is közölők kerül ki. A zenekarban az idén 26 növendék játszott csak a helyszűke miatt; de játszhattak volna 36-an is. (A nyomtatott műsorozatok kezeim között vannak. Szerk.)

de oly egyént kíván alkalmazni, ki „paedagogus legyen, tehát nevelőtanítói szakképzettséggel és mert nagyon nehéz a zenét helyes irányban tanítani, kellő hivatásszeretettel és türelemmel is bírjon.“

Nos, hát én éppen a Beér úr által a zenetanártól követeltek miatt kívánom a képző-intézeti zenetanítást népiskolai tanítókra bízni; mert ezek: 1-ször paedagogusok, 2-ször bírnak nevelőtanítói szakképzettséggel, 3-szor a kis gyermekekkel való foglalkozásban megtanultak türelmesek lenni, 4-szer vérükbe ment át a gyakorlás folytán, hogy a tárgyat könnyíteni, s a növendékekkel megkedveltetni kell. Már pedig éppen a zenetanításnál a legtöbb attól függ, vajjon a növendék kedveli-e a tárgyat. Engem meglehetősen hosszú és bő tapasztalataim arról győztek meg, hogy a növendékek nem a zenében legügyesebb, hanem a legtürelmesebb, s a tárgyat megkedveltetni tudók vitték legtöbbré.

A zene megkedveltetése szempontjából engedjük, illetve ajánljuk a népdalok játszását a növendékeknek. A növendék addig irtózik a zongorától, hegedűtől, míg a kezdés nehézségeivel küzd; ha egyszer annyira vitte, hogy hangszerén dalokat képes játszani, akkor a haladás kellő irányozás mellett biztosítva van.

Röviden, én olyan népiskolai tanítókra kívánom a zenetanítást bízni, kik a zenében való kellő jártasság mellett kellő paedagogiai műveltséggel is bírnak. Ugy látszik, hogy Beér úr ilyeneket nem ismer; mert szerinte, bárcsak a népiskolában tudnák az éneket megfelelően tanítani. Hát hiszen valamennyit én sem tartom a képző-intézeti zeneoktatásra képesnek, sőt nagyon is válogatni kellene, azonban nem annyira a paedagogiai képzettség hiánya miatt (mert e tekintetben már könnyebben eshetnék meg a választás), mint inkább a zenében való kellő jártasság hiánya miatt. Én több olyan zenejártas tanítót ismerek, kikre a képzőintézeti zenetanítást rámerném bízni, s kik a zenetanítást a Beér úr által megvont határokon messzetül kiterjeszteni képesek lennének és pedig főképp azért, mert nemcsak zeneértők, hanem paedagogusok is.

A zenetörténetből pompás példákat lehetne arra nézve felhozni, mily jeles zenészek, zeneszerzők, zenetudósok kerültek ki a tanítói körből. Különben hogy félre ne értessem, kijelentem, egyáltalában nem szándékoztam sérteni, csak lélektani okát akartam adni, hogy miért nem czélszerű rájuk bízni a zene kezdőleges tanítását; ehhez járul még, hogy a művészt megfizetni sem lehet.

Beér úr velünk ellentétben a zongoránál a csoportos, a hegedűnél az egyéni tanítást ajánlja. Hosszas és *eredményes* gyakorlatáról győzött meg minket, hogy a zongorát illetőleg maradjunk az egyéni tanításnál, ellenben a hegedűnél tanítsuk a növendékeket csoportokban. Ezen eljárás mellett képesek vagyunk még a zeneismeretek nélkül bejött növendékeket is mint kész kántorokat kibocsátani, s a hegedülésben is annyira vinni, hogy már mint harmadévesek, a 3. fekvésben játszanak és Haydn, Mozárt muzsikájába is belekóstoljanak. 72 növendékünk közül a hegedűn körülbelül a felével, a zongorán pedig legalább a negyedrésszével bizonyíthatjuk ez állításunkat bárki előtt ad oculos.

Beér úr szerint bármennyire szaporítsuk is a zeneórákat, többet nem taníthatunk, mint mennyit a miniszteri tanterv dióhéjban kifejezve óhajt. Szerintem ez téves felfogás; mert a tanterv módosítható és módosítandó már csak azért is, mert a hegedűtanításról épen csak annyi van benne, hogy a hegedű szó ötször előfordul. Különben felekezeti tanítóképzőket a miniszteri tanterv csak annyiban köti, hogy kevesebbet venni nem szabad, de többet igen.

S mert a heti 14 órát kevésnek találtuk arra, hogy növendékeink, a képzőből kikerülve, (Bene úr szavaival élve) „legyenek népének-karvezetők (templomban és társas körben), legyenek azután alapos methodussal bíró elemi zongora-, orgona- és hegedű-tanítók, és a művelt társaságban pedig olyan egyének, kiket úgy személyes jó tulajdonaikért, valamint általános zenészeti képességeikért megbecsülnek, szeretnek és tisztelnek“, módját ejtettük a tanórákat heti 24 órára felszaporítani.

Bene úr is sürgeti a zeneórák szaporítását, mivel a zongora, valamint az orgona és hegedű játszásban az eddiginél terjedelmesebb ismereteket és gyakorlottságot, a hangzattanban bővebb tudást, a kántori teendőkben végre teljes jártasságot kíván növendékeivel elsajátíttatni.

Midőn mi Kalocsán a zeneórák szaporítása által a növendékeknek alaposabb zenei kiképeztetését céllozzuk, szem előtt tartjuk a Bene úr által előadottakat, sőt azt is, hogy a nagyon silány fizetésre utalt tanítókat a kenyérkereset egyik jövedelmező ágának birtokába juttassuk, s tekintélyüket a társadalomban emeljük. A legtöbb laikusnak sejtelve sincs az ismeretek ama sokaságáról, melyeket a mai képzőintézeti növendékeknek elsajátítaniok kell; a legtöbb nem is képes a tanító szellemi-erkölcsi értékének megítélésére; innen van a még mindig tapasztalható kicsinylés, lenézés a tanítóság iránt. Ellenben a zenét mindenki szereti és többé-kevésbé érti, illetve élvezi, s azért kiválóan alkalmas a tanító társadalmi helyzetének emelésére.

Bene úr nézete szerint úgy a leendő kántornak, mint az énekpaedagógusnak (tanítónak), nem a hegedű a fődolog, hanem az énekben és ennek methodikájában való jártasság. Ez igaz, de az is igaz, hogy viszonyaink között az énektanításnak legalkalmasabb és legkönnyebb segédeszköze a hegedű; s azért az éneklés és énektanítás methodusának elsajátíttatása mellett arra kiváló gond, a zongoránál kiválóbb, fordítandó, hogy a leendő énekpaedagógus (tanító) abban kellő jártasságra tegyen szert. Mert nézetem szerint keveset használ az énekpaedagógusnak az éneklésben s az énektanításban való kellő jártassága, ha rekedtsége, gyengemellúsége, fáradsága miatt nem képes énekelni; harmoniumja, zongorája meg nincs, mert az drága, s ha van is esetleg, van annyi esze, hogy nem teszi azt ki a biztos tönkremenésnek a tanteremben; szobájába sem viheti a gyermekek seregét; alig marad tehát más mentő eszköz, mint a hegedű. Es milyen jó lesz, ha a tanító a 3. fekvésben is tudván hegedülni, egy oktávával magasabban játszva a hegedű átható hangjával vezetheti az énektanítást!

Bene és Beér urak szerint fölösleges a külön kántorképzés, mert szerintök mind a tanítónak, mind a kántornak képzettsége ugyanegy,

t. i. zenei. Szerintök, aki nem lehet kántorrrá, énektanítóvá sem lehet. Mi másként fogjuk fel a dolgot s megfordítjuk az állítást. Aki kántor lehet, az énektanító is lehet; az énektanítók azonban, bár helyöket az iskolában megállják, kántorok igen gyakran nem lehetnek. A mi viszonyaink között ugyanis csak olyan egyén számíthat kántorságra, kinek jó énekhangja van. Ez a fő; a zeneképesség a mi népünknel másodrendű.

Csupán énektanítókat a jelenlegi heti óraszám mellett is lehet képezni, feltéve, hogy a hegedűtanításra nagyobb gondot fordítva, a növendékeket képesítik a 3. fekvésben való játékra. A kántornak azonban többet kell tudnia, nevezetesen a zongorán, orgonán ügyesnek kell lennie, az összhangzattanban is jártasnak, hogy képes legyen a nemes ízlést az orgonálás útján is terjeszteni, esetleg kisebb templomi karokat szervezni s vezetni. Mert csak így lehet a közönyös kántorokat lassankint kiszorítani. Amde a zenében ennyire nem viheti mindegyik növendék; tehetség, hajlam, szorgalom, énekhang kell hozzá, hogy művelt kántorrrá, milyeneket képezni akarunk, lehessen.

Ezek számára van aztán véve a nem kötelezett heti egy óra a kántorságtanra, amely óra ugyan elégséges a decemberi cikkkemben körülírt feladat végzésére, de szükséges is. Mert nem áll az, hogy tanulmányozás nélkül a zeneértő ember beletalálja magát a kántori teendők gyakorlati végzésébe.

Mi azon kérdést illeti, hogy az állami képzők képezhetnek-e kántorokat, a válaszom ismét csak az, hogy nem lehet az államnak hivatása a kántorképzés, mert ez tisztán felekezeti ügy, mindazonáltal, ha az állam ezt tenni akarja, csak az illető egyházi hatóságok egyetértésével s erkölcsi támogatásával teheti, s a kántori diplomának is tulajdonképen az illető felekezeti hatóságok képviselőinek aláírása adná meg az érvényt. Azonban egyéb akadályai is van az állami tanítóképzőkben való kántorképzésnek. Felekezeti tanítóképzőben, pl. Kalocsán, a dolog igen egyszerű. A kántorképző tanfolyam növendékei az évközben előforduló különféle szertartásokra a kántorságtani órákban előbb előkészítve lesznek, azután a szertartásokon tényleg jelen vannak s azokban közreműködnek. Csak ilyen gyakorlati előkészület mellett mehetnek ki a tanítóképzőkből, mint kész kántorok, a növendékek. Amde ilyen gyakorlati kiképzést az állami tanítóképzők nem nyújthatnak, mert hiányzik ahhoz az alkalom.

Mindezek daczára az állami tanítóképzők is képesíthetnek a már javasoltam bonyodalmas módon a kántorságra is vagy egyszerűen előkészíthetnek (s ez még helyesebb) olyanformán, hogy a növendékeknek megadják a kellő zenei műveltséget és készséget, a képzőből kikerült fiatal ember aztán mint tanító elsajátíthatja a kántorság gyakorlatát s megszerezheti az illető felekezeti képzőintézet útján a kántori diplomát, ha épen akarja, illetve ha az illető egyházmegyében a kántorsághoz szükséges a diploma; mert a legtöbb esetben megválasztják a jó hangú embert diploma nélkül is.

Mócsy Antal.

Ad vocem zeneoktatás.

Intézetünk igazgatója, Mócsy Antal úr, által fölszólítva, a képzőintézeti zeneoktatásra vonatkozólag én is bátorkodom véleményemet kimondani, illetve kiírni. Verba volant, scripta manent: legalább lehet e fölött is egy kis vitatkozást megereszteni.

Nem bánom, kiállok; csak egyet akarok mondani, azt t. i., hogy polemizáláshoz nagyon kevés a ráérésem és még kevesebb a kedvem, már azért is, mert nem tartom helyesnek, ha a paedagogusok háborúskodnak.

Nézeteimet, melyekről kijelentem, hogy azokat sem a legjobbaknak sem vadonatújoknak és így nem is valami szörnyűmód eredetieknek tartom, és így senkire rátukmálni nem is akarom, a következőkben lehetőleg röviden összefoglalom sine ira et studio és csakis azon célból, hogy az, aki velem egyetért, mondhassa, miszerint a „szép szellemek“ is találkoznak itt-ott; aki pedig másként gondolkodik, annak szolgáljon az én cikkecském annyiban megnyugtatóul, hogy több út vezet Rómába, csak odajussunk jó erőben, egészségben.

Olyan „kántorféle“ is vagyok, tehát megengedhetőnek tartom a hosszabb praeludiumot is (nem húzok valami nagyon sívító regisztereket) és így, félremagyarázatok elkerülése végett emlitem azt is, hogy oktatni nem akarok, csak beszélgetni, mesélgetni, ha úgy tetszik csevegni, és ezt is „lágyan“, „mezzoforte“, néha durban, néha mollban, a szerkesztő úr belátására bízom itt-ott a „chromaticus“ czeruzának használatát, a más nézetten lévők pedig vehetnek „hisz“ helyett más „enharmonicus“ hangot is.

Es most egy kis „schusterfleck“ segítségével térjünk át tulajdonképeni themánkra.

A képzőintézeti zenetanárt illetőleg így vélekedem: nem minden néptanító alkalmas a tanítóképző zenetanárságra; ha azonban a néptanító egyszersmind zeneileg is kiválik, lehet belőle még a legfelsőbb zeneintézetnek is legkiválóbb tanárja, és pedig nagyryésben a tanítói gyakorlat folytán vérré vált módszeres elveinél fogva.

A művésztől sem tagadom meg a tanításra való képességet, de ez rendszerint más hivatást érez, s a világnak első sorban önmagát, nem pedig tanítványait adja.

Jó módszerész, ha gyöngébb művészi tehetség is, mindig mutathat föl kielégítő eredményeket, a mire rendszertelen oktatás mellett a legnagyobb művész sem képes.

Lássunk egy pár példát.

Sechter Simon, a bécsi konzervatorium zene-elmélet tanára, eleinte iskolamester volt, első és egyetlen tanítója szintén falusi kántortanító volt. Mint zeneszerző épen nem foglal el nagyon kiváló helyet; a mit írt, az mind helyes, de végesvéig gondolatszegény, unalmas. Theoretikus művei azonban nagybecsűek, és mint tanítónak halhatatlan érdemei vannak. Még Schubert is igen sokat köszönhetett neki, és a mostan élő budapesti és bécsi idős művész-generáció kilencz-tizedrésze neki köszönheti theor. ismereteit. Dr. Bruckner Antal,

a fentemlített világhírű intézet jelenlegi tanára, szintén mint „Schulmeister“ kezdte pályafutását. Engesser Mátyás néptanító és kántor (még pedig egy darabig Kalocsán is) volt.

Mozart Lipót igen kiváló módszerész volt; ő írta az első valóban methodicus és ma is jól használható hegedűiskolát. Nagy fiának ő volt első tanítója. Ismeretes tény, hogy Beethoven Haydn-tól akarta tanulni a theoriát. Haydn azonban, kinek zeneismereteiben csak nem kételkedünk, tanítványával édes-keveset törődött, úgy hogy Beethoven abban is hagyta a nála való tanulást. Viszont Haydn első oktatója egy egyszerű falusi tanító volt, ki, mellesleg mondva, kényszerűségből még korcsmákban is muzsikált. Schubert első tanítója édesatyja, egy bécsi „Schulmeister“ volt, és ő maga is, habár csak egy rövid ideig, működött ezen a pályán. Raff szintén a tanítói pályára készült és így tovább.

Látjuk tehát, hogy a tanítók között is akadt művész és felső intézeti zenetanár, nem is szólva a képzőknél működő, valóban kitünő, és egyszerű néptanítói „papirbéli“ qualificatióval, de ezen kívül elvitázhatatlanul bő zenei és egyéb ismeretekkel is rendelkező egyénekről. Látjuk továbbá, hogy nagynevű művészeknek rendszerint csekélyebb művészi tehetségekkel, de jó methodussal bíró tanítói voltak, míg ellenben a legnagyobb művészek rendszerint a leggyaralóbb tanítók voltak és valószínűleg lesznek is.

Nagy művészek „tanítását“ nem is szabad olyan közönséges értelemben venni. A „mester“ hegedül, énekel vagy zongorál és a tanítvány, mint „csupa fül és csupa szem“, ott áll és szedi a dús lakomának ide-oda hulló morzsáit.

A kántorképzés tisztán felekezeti dolog. A mint én nem tanítom a „Kol-Nidreh“-et, úgy nem kívánom izraelita kollegámtól, hogy tanítsa a „Popule-meus“-t. A vallás sohasem interconfessionalis, még általános „morál“ sem létezik, annál kevésbé universalis liturgia. Tessék erre vonatkozólag akár a Rituum Congregatio rendeleteit, akár a prot. agendákat, akár a mózesvallásu szertartásos könyveket kutatni. Ebben nem tágíthatunk. A zenebizonyítvány egy maga a kántorságra nem képesít, de ha még szigorúbbak akarunk lenni, akkor a liturgikus és profán zene között is különbséget kell tennünk. (L. Jungmann aesthetikáját vagy Ambrosi Gesch. d. Musik. II. köt.)

A hegedűtanításra vonatkozólag a 3. positió tanítását és tanulását nehéznek épenséggel nem mondhatom. Én az itteni apácza jelölteket már évek óta tanítom, és a 2-ik évfolyammal (heti 2 órai tanítás mellett) gyakorlom a 3-ik fekvést is.

Elmondom a módszeremet is, ha épen valakit érdekelne. Miután az első esztendőben megtanultuk az egyszerűbb kereszt- és bé-skálákat egy nyolczadon keresztül, a 2-ik évfolyambeliekkal kezdem a 2 nyolczados hanglétrákat és pedig: C-, G- és azután D-durt. D-durnál az e-húron fölmegyünk az első újjal a-ra, ellenőrizzük ennek tisztaságát az üres húrral, és most egy kis türelemmel és a szükséges hallással föl-kúszunk d-ig és megvan a 3-ik fekvés az e-húron. Vissza-felé már az a-húron is folytatjuk; azután a G-, és C-skálakkal áttérünk

a *d* és *g*-húrra. Ennek tanítása és begyakorlására 4 órát fordítok, azután az egyszerűbb első fekvésű gyakorlatokat, iskolai és templomi énekeket, hol első, hol 3-ik fekvésben, hol 3-ik fekvés alkalmazása mellett egy oktávával följebb játszuk.

A 2-ik fekvést nem tanítom, nincs is erre szükség, a 3-ik fekvés szükséges volta fölött pedig vitatkozni czélszerűnek nem tartom. Szívesen veszem, ha valaki egy ennél sikerbiztosabb módszert közölne, és megigérem, hogy azt próbálni is fogom.

A theoriára vonatkozólag szintén nem tartom soknak Mócsy úr által felvett és itt Berauer József zenetanár által tényleg is tanított anyagot. Hiszen ha a néhány lapból álló kis „Wolfart“-ot és az öt kötetes Lobét összehasonlítjuk, akkor észre fogjuk venni, hogy a teoriában is van „gummi elasticum.“ Ismerek igen sok egyszerű néptanítót, kik a Schiedermayer, Diabelli etc.-féle „ügynevezett“ miséknek generálbassusát hiba nélkül eljátszák, a mihez még sokkal több kívántatik, mint a mit a mi intézetünkben tanítanak. A Kapi-féle 2 fizetecskét képzőintézeti oktatásra igen alkalmasnak és szükségesnek vélem.

Végül pedig megemlítem, hogy a sikeres zenetanításhoz, akár csak a háborúhoz, három dolog szükséges: költség, költség és költség.

Ha ez megvan, akkor évi legalább 20-000 frtnyi fizetéssel dotált Paganini-Liszt-Perotti-Albrechtsberger-Comemius-féle „össz-embert“ képelnék magamnak zenetanári eszménynek. Ennek azonban megint az a nagy hibája, hogy csak eszmény. Addig pedig „vegyük embereinket onnan, a hol találjuk“, és örüljünk, hogy 6—800 frtnyi fizetés mellett is akad elegendő számú jó tanítóképző zenetanár.

Igen tisztelt kollégáimat pedig őszintén kérem, hogy közöljék tantervüket, módszerüket és az általuk elért eredményeket, a mihez egyéb hasznán kívül még kevesebb hely is szükséges, mint az idő és papirfogyasztó s kellemetlen utóízt csináló replikákra. Isten velünk és szent ügyünkkel.

Sztára József,

tanítóképző tanár, székesegyházi karmester.

A tanítóképző intézetek gyakorlati tárgyai tanításának kérdéséhez.

Helytelennek tartom, hogy az „óraterv“ megállapításánál a testgyakorlásra fordítandó idő épen úgy szerepel mint p. a hittanra, számolásra stb.-ire szánt idő. Hisz nem sokkal kevesebb joggal a sétálásra, vagy más szórakozásra fordított időt is az óratervbe foglalhatnánk! Ha a testgyakorlás tanítását úgy fogjuk fel, ahogyan kell, akkor nem nevezhetjük tantárgynak, s így nincs köztük a többi tantárgyat megillető értelemben helye sem.

Ha a gyermekek figyelme lazul, vagy ha elméjük kifáradt, a gondos nevelő sietni fog oly eszközhöz nyulni, melylyel a gondolkozást megszabadítja tárgyától, melylyel pihenést szerez az elmének. S ez eszköz rendesen a testgyakorlás, természetesen akár „czicza“, „suga“ vagy bármi más játék; mert, hála isten! túl vagyunk már azon, hogy

csak a „haptákban“, ütenyre végzett mozdulatokat tekintsük testgyakorlásnak.

A midőn, s a míg tehát ily és azon szerepe van a testgyakorlásnak, hogy a testet fokonkint mind erősebbé, a tüdőt ellenállóbbá, a mellkas izmait rugékonyabbakká, a bátorságot tudatossá, az akaraterélyt a képességekhez, az elhatározást az erőkhöz mértté, a jellemet aczélosabbá, a testet, lelket a bajok elviselésére képesebbekké tegye: addig nem szabad azon „tantárgyak“ közé soroznunk, amelyekkel naponkint csak néhány órát foglalkozván, már szellemi túlterhelést okozhatnak. Az orvosságot csak nem tesszük egygyé a betegséggel!

Adok én a testgyakorlásnak óraszámot, sőt kívánom, hogy e tekintetben kevésbé mostohán bánjunk vele ezentúl, mint eddig tettük; de kívánom azt is, hogy adjuk meg neki ama helyzetet, mely épen a tantárgyokhoz való viszonyánál s ezek hatását enyhítő voltánál fogva megilleti. Osszuk be tehát a tantárgyak óraszámát a testgyakorlásra fordítandó időtől eltekintve. Szabjunk a testgyakorlásnak hetenkint (osztályonként? Szerk.) 3 órát, de tekintsük azokat üdítő és nem tanóráknak és a testgyakorlás anyagát függetlenítsük a katonai különböző gyakorlatoktól, mert hisz a jó tornász kész („kidolgozott“) katonanyag; a katonai gyakorlatokkal pedig katonai fegyelmet vinni az iskolába alig juthat valakinek eszébe.

A heti 3 órát úgy venném igénybe, hogy egy órán volna szorosabban vett, ütenyre végzett szabad és rendgyakorlat, s ezt követné szertornázás; a másik órán az évszaknak megfelelő játék, különösen labdázás, korcsolyázás; ahol lehet: fürdés, csonakázás stb.; a harmadik órán, melyet az összes növendékekre közössé tennék, versenyek, tűzoltói gyakorlatok, az ütenyre végzett gyakorlatok együttes végzése és játékok, szintén az évszakhoz képest.

A gazdaságtan tanítását szintén a gyakorlati tárgyak közé sorozom, mert az elméleti rész igénybe vesz ugyan két órát, de a gyakorlat annyira elmaradhatlan, hogy a gazdasági oktatás e nélkül nem sokkal volna több, mint az álomban végzett munka.

Természetes, hogy e tárgy oktatásánál ama nagy kérdés, mely nemcsak a gazdasági oktatás, hanem különösen a tanítóképző szakoktatás szempontjából még bőven eltűri a megvitatást, előtérbe lép. E kérdés pedig, hogy a szakoktatás mennyiben tartozik gyakorlati ismeretet és különösen gyakorlati ügyességet, készséget nyújtani; elég-e a leendő gyakorlati szakférfiút az elmélet által nyújtható fegyverekkel fölszerelni, a fegyverek használati módját megmutatni, s így az életbe bocsátani őt, mondván: tudod, hogyan kell tenned, hogy ne hibázz, légy azon, hogy fegyvereidet elég serényen, biztosan és ügyesen forgathasd a magad erejéből; tanulj és gyakorold magadat!

Azt hiszem, abban mindnyájan megegyezünk, hogy a gyakorlati teljes képzettség az iskolában el nem érhető; de amíg nincs okunk növendékeinktől a szakmunkás ügyességét követelni, addig rajta kell lennünk, hogy minden szakmunka elvégzésére képesek legyenek,

E cél elérésére a következő gyakorlatot követem: a három alsó

osztály növendékei 8-as csoportokban, hetenkint 2—2 órán végeznek kertészeti gyakorlatokat. Minden csapat gyakorlatán 1—1 órán egy IV. osztályú növendék oktatói minőségben vesz részt; a gyakorlatokon a kertész mindig, többször magam is jelen vagyok. A gyakorlatokról a IV. osztályú növendékekkel oly áttekinthető naplót vezetek, melyből minden a gyakorlatot érdeklő adat minden növendékről és munkáról egy pillanat alatt leolvasható. Ezen kívül a IV. osztályú növendékekkel hetenkint konferenciát tartok az előző héten végzett és a következő héten végzendő munkáról.

Ez eljárás szerint a gazdasági oktatásra heti 10 óra jut, mi mindegyesre sokkal több, mint a hivatalos tanterv 2 órája. Meg kell azonban jegyezni, hogy a hivatalos 2 óránál minden képző tényleg többet foglal le.

E gyakorlat megokolására a következőket hozom fel.

A gazdasági ismeretek a tanítót gazdasági ügyekben is a néptanácsadójává tehetik s arra képesítik, hogy legtöbbször szerény tanítói fizetését gazdasági mellékfoglalkozással pótolhassa.

Még ily beosztással is marad gazdasági gyakorlati oktatásunknak egy nagy hiánya, nem lévén alkalmunk a szünidőre eső munkákat a növendékekkel megismertetni. De e mellett más sok dolgot is végezhetnénk a szünidő alatt, amire különben alig jut alkalom. Így p. az összes muzeumi eszközök átvizsgálása, némelyek javítása, készítése; az iskola tisztogatása körüli felügyelet, irodai teendők végzése, kézügyességi gyakorlatok s különösen azon dolgok, melyek a népiszkolai igazgatás körébe tartoznak. Minden tanítóképző fel tudná így a szünidőt használni. Tekintettel arra, hogy IV. osztályú növendékeink rendszeren tanítóképesítő vizsgálatot is tesznek a 4. évfolyam bevégezte után, s különösen, hogy egy részük ekkor már katonai szolgálatot is kénytelen teljesíteni: e foglalkozásokhoz a III. osztályt sikerrel végzett növendékeket osztanám be.

A háziipar, illetve kézügyesség oktatásához kijelölném, hogy mily munkanemek végzendők valamely intézetnél s meghatároznám a készitendő darabok minimalis számát, időül pedig heti 2 órát adnék minden növendéknek. A munkát úgy hajtánám végre, mint a gazdasági oktatásnál, csak hogy 12 tagú csoportok is sikerrel volnának oktathatók.

Nágel Sándor.

ISMERTETÉSEK.

A tanítóképzés jelen állapota Svédországban.*)

A következőkben van szerencsém bemutatni a svédországi tanító-, illetve tanítónőképző-intézeteknek ez idő szerint érvényben levő hivatalos tantervét szószerinti fordításban.**)

*) Az első közlemény e lapok V. évfolyamának VII. számában foglaltatik.

***) L. „A Th. Bruhn: Supplement till författningar rörande Folkskolelärareseminariet m. m.”

I.

A tananyagnak évfolyamok szerint való felosztása.

Vallástan.

a) Bibliai történet és bibliaolvasás. I. osztály: Ó-testamentomi bibliai történetek a tankönyv szerint, ezzel kapcsolatban: szemelvények az ó-szövetségi történeti könyvekből, a zsoltárok- és prófétákból.

II. osztály. Új-testamentomi történetek a tankönyv és az evangéliumok nyomán.

III. osztály. Egy vagy több apostoli levél olvastatása: a bibliai történetek főbb szakaszainak ismétlése.

IV. osztály. Az apostolok cselekedeteinek olvastatása; Pál apostol főbb leveleinek áttekintése.

b) Káté. I. osztály. A káté (Luther kátéjának) első főrésze s az első hitágazat.

II. osztály. A második és harmadik hitágazat.

III. osztály. A káté harmadik, negyedik és ötödik főrésze.

IV. osztály. A káté legfőbb részeinek ismétlése.

c) Egyházi énekek (zsoltárok). Nyolcz-tíz ének a három alsó osztály mindegyikében.

d) Keresztyén egyháztörténet. A ker. anyaszentegyház történetének főbb vonalai különös tekintettel az apostolok korszakára és a reformációra — a IV. osztályban.

Svéd nyelv.

I. osztály. a) Könnyebb darabok olvastatása és magyarázata az elfogadott olvasókönyvből. b) A könyvből olvasott, vagy a tanár által közlött egyes elbeszélések és leírások szóbeli előadásának gyakorlása. c) Helyesírási gyakorlatok. d) Egyes olvasott, vagy élőszóval közlött elbeszélések s leírások írásbeli reprodukálása. e) A nyelvtan legfontosabb részei az olvasmányokkal kapcsolatban.

II. osztály. a) A növendékek fejlettségi fokához mért s válogatott olvasmányok tárgyalása. b) Az olvasókönyvből vett, vagy a tanár által közlött elbeszélések s leírások szóbeli előadása. c) Helyesírási gyakorlatok, különös tekintettel az írásjelek használatára. d) Elbeszélések és leírások készítése a tanár előleges útbaigazítása szerint. e) Nyelvtan, az eddig tanultaknak bővebb kifejtésével.

III. osztály. a) Folytatólagos gyakorlatok a szépolvasásban, valamint az olvasmányok megértésében s azoknak tartalmi s alaki tekintetben való hű visszaadásában. b) A szóbeli előadás gyakorlása az eddig átvett tantárgyak egyes részleteinek felhasználásával. c) Helyesírási gyakorlatok. d) Könnyebb fogalmazások készítése a növendékek ismeretköréből választott tárgyakról. e) Nyelvtan még részletesebben, az eddig tanultaknak alkalmas feladatokon való begyakorlásával.

IV. osztály. a) Szemelvények olvastatása a hazai irodalom remekeiből, az illető szerzők rövid ismertetésével. b) Anyagelrende-

zési gyakorlatok s a szóbeli előadás gyakorlása az eddig átvett tananyag köréből választott tárgyakon. c) Írásbeli fogalmazványok önálló elkészítése a megelőző évfolyamok egyes tantárgyaiból. d) A nyelvtan befejezése.

Szám- és mértan.

I. osztály. a) Gyakorlatok a fejbeli és jegyekkel való számolásban a négy alapművelet körében egész és törtszámokkal, egyszerű alkalmazott feladatok megoldásával. b) Bevezetés a síkok és szilárd alakú testek tulajdonságainak megismeréséhez szemléltető alapon.

II. osztály. a) A négy alapműveletnek nagyobb mértékben való alkalmazása, fejből és számjegyekkel; négyzet gyökök kivonása. b) Az egyenes vonalú síkok tulajdonságainak részletesebb tárgyalása, területek mérése és kiszámítása. c) Könyvvitel-tan, szépirási gyakorlatokkal.

III. osztály. a) Első fokú számtani egyenletek egy ismeretlennel; köbgyökök kivonása; a számtan befejezése, alkalmazott gyakorlati feladványok megfejtésével. b) Görbe vonalú síkok általános tulajdonságai, megmérése s kiszámítása.

IV. osztály. A szilárd testek általános tulajdonságainak behatóbb megismertetése, a köbtartalom megmérése és kiszámítása; a mértani anyag ismétlése, gyakorlati alkalmazott feladatok folytatólagos megfejtésével.

Történet és földrajz.

I. osztály. a) A haza története a pogány és katolikus korszak alatt, a régi emlékek rövid ismertetésével. b) Svédország földrajza részletesebben; Norvégia és Dánia földrajza.

II. osztály. a) A haza története Vasa Gusztávtól XII. Károlyig. b) Európa többi részeinek földrajza, kiváló tekintettel azon országokra, a melyek nyelv, fekvés és történeti közösség szempontjából a hazával közelebbi összeköttetésben vannak.

III. osztály. a) A haza története XII. Károlytól 1809-ig, képek a világtörténetből. b) Idegen világrészek ismertetése, különös tekintettel a fontosabb országokra; a földrajz befejezése a hazai földrajz rövid ismétlésével.

IV. osztály. A haza története 1809-től a jelen korig; visszapillantás a haza történetére Luther korában; képek a világtörténetből.

Jegyzet. A hazai alkotmány alapvonalait minden egyes osztályban a történelemmel kapcsolatban kell megismertetni.

Természettudomány.

I. osztály. a) Az emberi test alkata, életműködése és ápolása. b) Az állatország áttekintése, különös tekintettel a hazában előforduló állatfajokra; az állati test alkata és életműködése. c) Néhány jellemző növényalak, leginkább előpéldányok bemutatásával.

II. osztály. a) A növénytan folytatása, kiváló tekintettel a hazában előforduló fajokra; a növények belső alkata és életműködése.

b) A legfontosabb ásványok és kőzetek, különösen azok, a melyek a hazában is előfordúlnak.

III. osztály. a) A természetrajz befejezése. b) A világ alkotása, főbb vonalokban. c) A testek egyensúlya és mozgása s általános tulajdonságai; hőtan.

IV. osztály. A hang, fény, elektromosság és mágnesség s a harmadik évfolyam természettani anyagának főbb részei ismételve.

Nevelés- és oktatástan.

II. osztály. A kis-iskola (smāskola) feladata, berendezése és működése s a benne közlendő tárgyak tanításmódja, próbatanítási gyakorlatokkal a gyakorló-iskola illető osztályaiban.

III. osztály. Általános lélektan; különös tanítástan, próbatanítási gyakorlatokkal a gyakorló-iskola népiskolai osztályaiban a bibliai történetből, nyelvtanból és számtanból.

IV. osztály. A népiskola feladata, berendezése, működése és története; általános tanítástan; a különös tanítástan folytatása és befejezése.

Szépírás.

I. osztály. Szépírási gyakorlatok, kezdve az egyes betűalakok alapvonásai, kis és nagybetűkön, s folytatva az öregebb- és közép-fajta betűkkel való íráson.

II. osztály. Folytatólagos írásgyakorlatok, különösen tekintettel a közép- és apróbbfajta betűk használatában való ügyesség elsajátítására; útbaigazítás a könyvvitelben.

III. osztály. A második osztály anyagának folytatása.

Rajz.

I. osztály. Szabadkézi rajz, egyenes és görbe vonalú egyszerűbb alakok rajzoltatása részint a tanár előmutatása, részint pedig falí mintatáblák szerint.

II. osztály. Szabadkézi rajzgyakorlatok nehezebb minták után, később gipszminták lerajzolása.

III. osztály. a) Szabadkézi rajz gipszminták után, majd laposoldalú és tervalakú tömbök lerajzolása. b) Rajzolás vonalzóval: síkok, mértani szerkesztmények, felületminták.

IV. osztály. a) Szabadkézi rajz; folytatólagos rajzolás tömbök után, egyszerű eszközök (szerszámok), bútorok és műipari tárgyak rajzolására különféle minták szerint. b) Rajzolás vonalzóval: egyszerű lapos oldalú testek vetületi-rajza, valamint az árnyékolás és távlati-rajz elemei.

Zene- és ének.

I. osztály. A hang képződése, hangjegyek, hangnemek, szünetjelek és az ütem; könnyebb gyakorlatok zongorán, vagy harmoniumon.

II. osztály. Rhythmus, hangsúly; a legszükségesebbek a zene terminológiájából; hangtálalási gyakorlatok; ének, leginkább egyhangú chorálok és más könnyebb darabok; hangszeren való játszás, chorálok és könnyebb praeludiumok.

III. osztály. Nehezebb hangtalálási gyakorlatok; ének: chorálok és más énekek egy- és több hangon; chorálok és könnyebb zenedarabok játszása.

IV. osztály. Az összhangzattan általános alapelvei; folytatólagos gyakorlatok az éneklésben és hangszeren való játszásban.

Gimnasztika (és fegyvergyakorlatok.)

I. osztály. A testgyakorlat tanításához kiadott „Vezérfonal“ első 7 tábláján följegyzett gyakorlatok,*) szertornázás.

II. osztály. A megelőző osztály anyagának ismétlése; az említett „Vezérfonal“ 8, 9 és 10. tábláján elősorolt gyakorlatok és szertornázás.

III. osztály. A testgyakorlatok folytatása s a 11- és 12-dik táblán följegyzett s általában azon gyakorlatok keresztülvitele, a melyek a „Vezérfonal“-ban e célra külön meg vannak nevezve.

IV. osztály. Folytatólagos gyakorlatok; a tornatanítás módszere s az egyes gyakorlatok céljának megmagyarázása.

Jegyzet. A katonai gyakorlatok tanításáról a férfitanítóképző-intézetek I—IV. osztályaiban külön rendelet gondoskodik. E tanítás a fent elősorolt testgyakorlatokon kívül kiterjeszkedik a célbalövésre, a szétszórt rendekben való harcz elemeire s a tábori szolgálatra. A tanítás, mely évenként 8—10 hétre terjed, őszi és nyári szakaszra oszlik, s rendszerint azon tornatanítóra, illetve katonatisztre van bízva, a ki ezt a tárgyat ugyanazon város gymnáziumában felsőbb megbízatás folytán máris tanítja.

Kertészet.

I. osztály. A kertalakításhoz megkívántató alapismeretek; a háztartáshoz szükséges növények termesztése.

II. osztály. Gyakorlatok a virág- és fatenyésztésben s az ojtásban.

III. osztály. A megelőző osztályok gyakorlatainak folytatása.

II. Órabeosztás.

Tantárgyak:	Heti óraszám osztályonként				
	I.	II.	III.	IV.	Összesen
Vallástan	6	5	5	4	20
Svéd nyelv	7	5	5	4	21
Számтан és mértan	4	4	4	2	14
Történet és földrajz	4	4	4	2	14
Természettudományok	3	3	3	2	11
Nevelés- és oktatástan	—	2	3	5	10
Szépirás	2	2	1	—	5
Rajz	2	2	3	3	10
Zene és ének	3	3	3	3	12
Test- és fegyvergyakorlatok	3	3	2	2	10
Kertészet	1	1	1	—	3
Összesen:	35	34	34	27	

*) E „Vezérfonal“ nem lévén birtokomban, az illető táblákon följegyzett gyakorlatokat nagy sajnálatomra nem közölhetem.

Gyakorlati tanítás: a II. évfolyamban 4-, a III-ban 4- s a IV-ben 14 óra hetenkint.

Jegyzet Az évnek azon szakában, mely a kertészetre alkalmas, a három első évfolyam növendékei akkép gyakoroltatnak e tárgyban, hogy minden növendék körülbelül két órán át foglalkozhassék kerti munkával.

*

Midőn e becses lapok tisztelt szerkesztőjének felszólítása folytán magamat a svéd tanítóképző-intézetek jelen állapotának ismertetésére elhatároztam, korántsem az a szándék lebegett előttem, hogy az intézetekben utánzandó mintát mutassak fel azok előtt, a kik hazánkban tanítóképzéssel foglalkoznak. Tudom, hogy hasonló intézetek akkor felelnek meg igazán hivatásuknak, hogyha bizonyos általános és közös feltételek teljesítésén kívül szigorúan a hazai speciális viszonyokat tartják szem előtt. Ezért azokat teljesen egyenlő mintára szabni lehetetlen.

Ámde a legjobbnak vélt intézménynek is lehetnek hiányai, melyek idővel javításra szorúlnak. E hibák felismerésére és javítására szerény nézetem szerint akkor leszünk képesek, ha nem kizárólag magunkról veszünk mértéket, hanem magasabb álláspontra emelkedve, lehetőleg az összes művelt nemzetek hasonirányú intézményeit is szemügyre vesszük. Ime, én bemutattam egyet a sok közül, s ezzel megbízatásom véget ért; az idegen viszonyoknak a mieinkkel való összehasonlítását s az ítéletmondást azokra bízom, a kik erre egyedül hivatottak: a hazai képzőintézetek mélyen tisztelt tanáira!

Luttenberger Ágost.

EGYESÜLETI ÉLET.

Meghívó és felhívás!

A Tanítóképző intézeti tanárok országos egyesületének választmánya a f. é. márczius 16-án, hétfőn, d. u. 5 órakor a VI. ker. Andrássy-úti tanítóképző-intézet helyiségében ülést tart, a mely után a fővárosi tantervkészítő bizottság értekezlete következik ezen tárggyal:

A paedagogiai tárgyak terve tanítóképzőinkben.

A vita alapjául dr. Málnai Mihálynak előadói javaslata fog szolgálni. (L. e füzetnek 76-ik lapján).

Tisztelettel kérjük a tanári testületeket, sziveskedjenek tanítóképző oktatásunknak e legfontosabb tárgyára vonatkozólag lehetőleg márczius hó 15-ig részletes javaslataikat a titkársághoz beküldeni.

A választmány tisztelt tagjainak, a fővárosi tanítóképző tanároknak és az érdeklődőknek szíves megjelenését kérjük.

Budapest, 1891. márczius hó 1-én.

Az elnökség.

Küldöttség a kultuszminiszternél.

Egyesületünk választmánya f. é. február hó 12-én küldöttségileg nyújtotta át gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságának az egyesület Emlékiratát a közgyűlési határozatokról, folyamodványát az állami zene-, rajz- és tornatanárok, a gyakorló iskolai tanítók s általában a felekezeti tanítóképző tanárok fizetésének az állami rendes tanárokéval egyenlősítése és az állami segédtanítónők fizetésének felemelése érdekében, továbbá a képző intézeti segédtanárságnak, mint rendszeres állásnak, megszüntetése, az igazgatói 200 frt tiszteletdíjnak a törzsfizetéshez csatolása és végre az állami képző intézeti tanárok kinevezésének reformja (nyilvános pályázat útján eldöntése) ügyében; ugyanekkor nyújtatott át azon folyamodvány, a melyben a választmány az egyesület számára 900 frt évi segélyt kér. E lépésre, a mely tulajdonképpen megújítása a múlt 1890-dik évi május 8-án felterjesztett kérelemnek, az indította a választmányt, hogy a tagok csekély száma miatt jelenleg rendelkezésére álló jövedelem korántsem elég feladata megoldásához és oly nagyobb szabású tevékenység kifejtésére, mint azt az egyesület, a mely szép reményekkel, fontos feladata tudatával és már némi eredménnyel kezdte működését, vagy egészen szüneteljen, vagy működése az eredménytelenségig csekély fokra szálljon le, ha csak Nagyméltóságod már többször tapasztalt kegyes jóindulatával nem támogat bennünket. Mi belátjuk és teljes mértékben méltányoljuk azon nézetet, a mely Nagyméltóságodnak múlt évben hozzánk intézett felsőbb rendeletéből kitűnik, hogy ha az egyesület társadalmi úton jött létre, tartsák is azt fenn egészen a társadalmi eszközök. A legeszményibb állapot ez volna s mi is erre törekszünk. A mi (tanítóképző) társadalmunk azonban még nem oly erős, s tanítóképzésünk viszonyai még sokkal éretlenebbek és sziláltabbak, mint hogy a fentebbi eset még most beállhatna. Másrészt tagadhatatlan, hogy egyesületünk éppen társadalmi úton nagy szolgálatokat tehet a tanítóképzésnek, a mely első sorban állami ügy.“ (A folyamodványból).

A küldöttségben Péterfy Sándor elnök vezetése alatt részt vettek a következők: Hermann Antal, Komáromy Lajos, Kozocsa Tivadar, König Gusztáv (róm. kath. kép. hitoktató), Léderer Ábrahám, Lubinszky Emilia, Miklós Gergely, Nagy Károly, Nagy László, Radó Vilmos, Thuránszky Irén.

Péterfy Sándor rövid, de lelkes beszédben összefoglalva előadta az egyesület kérelmeit és átnyújtotta a miniszter úr ő nagyméltóságának a már kinyomtatott és csinosan kiállított Emlékiratot. Gr. Csáky Albin, vallás- és közoktatásügyi miniszter úr körülbelül a következő szavakkal fogadta a küldöttséget:

„Üdvözlöm önöket és szívesen veszem előterjesztéseiket. Az elmúlt események azt bizonyítják, hogy szívemen viselem a tanítóképző tanárok sorsát s ezentúl is meg fogom tenni mindazt, a mi lehető.

Az egyesületnek nyújtandó segély nem az én jóakaratomtól, a mely meg van, hanem a pénzügyi viszonyoktól fog függeni. Az emlékiratban foglalt javaslatokról egyelőre csak annyit mondhatok, hogy tüzetesen tanulmányozni és a megvalósítás czéljából meg fogom fontolni azokat. Biztosíthatom önöket, hogy nem zárkozom el az önök véleménye elől, mert a teendőknék több oldalról jövő megvilágítása csak elősegíti az ügyek helyes megoldását."

Az éljenzéssel fogadott beszéd után a küldöttség Berzeviczy Albert államtitkár úrnál tisztelgett, a kinek ismét Péterfy Sándor adta elő az egyesület kérelmeit és kérte az ő jóindulatát is. Az államtitkár úr ő méltósága igen szívélyesen fogadta a küldöttséget és körülbelül következőleg nyilatkozott:

"Itt a minisztériumban teljes mértékben megvan a jóindulat a tanítóképző tanárok ügyei iránt, a sok oldalról túlságosan igénybe vett állampénztár viszonyai azonban azt parancsolják, hogy csak fokozatosan haladjunk előre. Köszönöm, hogy nekem is átnyújtják emlékiratukat; behatóan fogom azt tanulmányozni. A mi az egyesület segélyezésére vonatkozó kérelmüket illeti, mint tag, erkölcsi kötelességemnek ismerem el azt melegen támogatni."

A küldöttség hála érzelmekkel telten és lelkes hangulatban távozott a minisztériumból.

A kijelentésekből a következő tanulságokat meríthetjük: 1. az egyesület törekvései és működése iránt teljes a bizodalom és jóindulat a kormánykörökben; 2. anyagi ügyeink javítását az eddig tett intézkedésekkel még nem tartják befejezett dolognak; 3. a tanítóképzés javítása ügyében felterjesztett javaslataink a kellő figyelembe vételre számíthatnak. Örvendünk, hogy a miniszter úr egyesületünknek, mint társadalmi tényezőnek, működését a tanítóképzés problémáinak megoldása közben kellőképpen méltatni szándékozik. Buzdításul vegyük ezt arra nézve, hogy munkálkodásunkban, szándékainkban, törekvéseinkben következetesen kitartsunk!

A febr. 16-án tartott választmányi ülés jegyzőkönyve.

Jelen vannak: Dr. Kiss Aron, mint elnök helyettes, Dr. Kármán Mór, mint vendég; Thuránszky Irén, Buzogány Mariska, Líber Etelka, Pákh Berta, Polereczky Jolán, Lubinszky Emília, Nagy László, Komáromy Lajos, Kozocsa Tivadar, Baló József, Miklós Gergely, Sebestyén Gyula, Karkis István, Hollós Károly, Málnai Mihály, Léderer Abraham, Radó Vilmos, Nagy károly, Sztankó Béla, mint jegyző.

21. A betegsége miatt meg nem jelenhetett elnök helyettesítésére a választmány Dr. Kiss Aront kéri fel. Elnök a gyűlést megnyitván, felszólítja a titkárt a folyó ügyek előterjesztésére.

22. Nagy László titkár bemutatja az általa szerkesztett s a közgyűlés határozatait és ezek megokolását magában foglaló Emlékiratot, a mely a IV. egyetemes tanítógyűlés rendező bizottságának költségén nyomtatott ki s a mely úgy a hivatalos közlönyben, mint az egyetemes tanítógyűlés naplójában meg fog jelenni. A képző tanárok anyagi

helyzetének és kinevezésének javítását kérő folyamodvány is elkészült, a melyet Sztankó Béla és Hettyey Gábor (a pragmatikai részt) szerkesztettek.*) Az Emlékirat a kérvénnyel és az egyesület segélyezését kérő folyamodvánnyal együtt f. hó 12-én küldöttéleg nyújtattak át a vall.- és közokt. ügyi m. kir. miniszter úrnak. A miniszter úr ő nagyméltósága kegyesen fogadta a megjelenteket s míg egyfelől kifejezést adott annak, hogy a szakférfiak véleményét készséggel meghallgatja, másfelől kilátásba helyezte, hogy a kérelmeket is lehetőség szerint figyelemre fogja méltatni. A választmány örvendetesen veszi tudomásul a titkár jelentését s neki a nagy gonddal szerkesztett Emlékirat elkészítéséért, valamint az egyetemes tanítógyűlésnek az Emlékirat kinyomatásáért jegyzőkönyvileg fejezi ki köszönetét.

23. Nagy László titkár jelenti, hogy a taggyűjtés tárgyában kibocsájtott felhívások szétküldettek. Ezekre mindeddig válasz nem érkezett. Tudomásul van.

24. Nagy László titkár jelenti, hogy a vashegyi népiskola tantestületét az alapszabályok illető rendelkezéseire való hivatkozással arra kérte fel, hogy kebelükből egy tagot bizzanak meg, ki aztán az egyesületi tagság jogait gyakorolja, s kötelezettségeit teljesítse. Tudomásul van.

25. Nagy László titkár jelenti, hogy a fehér megyei hiv. tanítói egyesület belépő szándékát fejezte ki. A választmány az alapszabályok rendelkezéseire, míg azok rendes úton változást nem szenvednek, ragaszkodni óhajtván, megbizta az elnökséget, hogy a 24. pont értelmében járjon el s az egyesületi tagságra esetleg a tan. egyesület elnökét kérje fel.

26. Nagy László jelenti, hogy Zollner Erzsébet, Pák Berta kép. tanítónők, Dr. Hanzély Béla tanár segédorvos, Zigány Zoltán tkép. segédtanár s Amler Antal tanító (Igló) tagokul jelentkeztek. Valamennyit örömmel veszi fel a választmány az egyesület tagjaiul.

27. Komáromy Lajos egyes pénztáros a választmánynak m. havi gyűlést hozott határozatából kifolyólag bejelenti az 1891. évi költségvetést. Minthogy a nevezett költségvetés mérlege jelentékeny hiányt mutat fel, a választmány az egyes tételeket leszállítandóknak tartja annyira, hogy a kiadások a remélhető bevételben fedezetre találjanak. Addig pedig, míg a magas kormánytól kért és reményelt segélyezés megadatnék, a választmány kívánatosnak tartja, hogy a lapnál a tulkiadások megszüntetessenek.

28. Komáromy Lajos egy. pénztáros a pénztár állásáról a következőkben tesz jelentést:

a) A jan. 12-iki választmányi ülésen tett jelentés szerint a pénztári készlet volt	286	frt	54	kr.
azóta tagdíjakból bejött	250	„	—	„
	összes bevétel:			
	536	frt	54	kr.
kiadás volt	341	frt	30	kr.
tehát a pénztári készlet jelenleg	195	frt	24	kr.

*) Az Emlékiratot e számhoz mellékelve adjuk, a folyamodványokat azonban hely szűke miatt csak a következőkben közölhetjük. Szerk.

b) A hátralékos tagdíjaknak postai megbízással való beszedése még eddigelé nem foganatosított. Jobbnak látta, hogy mielőtt e kellemetlen eljárás megkezdetné, előbb külön-külön felhívás intéztessék minden egyes hátralékos taghoz. Folyó hó 1-én 80 darab ily felszólító lap küldetett szét, mely után be kellett volna jönni 230 frt hátraléknak, bejött a mai napig 70 frt. A postai megbízásokat a jövő hó elején szándékozik szétküldeni a fennmaradt 160 frtért; kérdés vajjon lesz-e annak is kívánt sikere?

c) Az 1889-iki tagdíj hátralékok befizetése a fentebbi pontban jelzett eljárás alkalmával nem sürgettetett meg, mert ezen hátralékok pontos kifizetésére nézve szükség volt előbb tudni, kik fizettek a közlönyért 1889-re Hetey Gábornak és kik nem; az ezt kimutató irat csak a múlt napokban jutott kezeihez. A postai megbízásokra az 1889-re megállapítható hátralékok is fel fognak jegyeztetni.

d) A mai gyűlésre benyújtott, 1891-iki költségvetési előirányzatban feltételezte, hogy a f. évi tagdíjnak legalább 80%-a be fog folyni, mint ez egyéb rokon egyesületeknél történni szokott. *Nem engedte magát elijeszteni attól a jelenségtől, a mely a mi egyesületünkben 1890. év végén mutatkozott, hogy t. i. akkor az évi tagdíjnak csak mintegy 55%-a folyt be.* Kifejezést ad abbeli reményének, hogy egyesületünk tagjai nem lesznek jövőre ily késedelmes fizetők; mert különben az évi hiány a kimutatásnál is nagyobb, s a pénztárnoki tisztelet ellátása az eddiginél is fáradságosabb lesz.

e) Felemlíti a választmány előtt az egyesületnek Hetey Gábor iránt való tartozását is.

f) Ezzel az ügygyel összefüggőleg felemlíti, hogy a *tagok között számosan vannak olyanok, a kik 1889-ről még egyáltalában semmit sem fizettek be az egyesület pénztárába. Indítványozza, hogy ezek nevei, ha nem fizetnének, kinyomassanak.*

g) Kérdést intéz a választmányhoz a következő tárgyat illetőleg. Több nyilatkozat érkezett be hozzá, melyek szerint egyes tagok az 1889. tagdíj befizetését megtagadták azon okon, mert, mint írták, 1890-re léptek be, holott a főtítkártól pontosan vezetett s a pénztári könyvbe felvett bejegyzések szerint az 1889. év folyama alatt jelentkeztek az egyesület tagjaiúl. Vajjon egyszerűen töröltessenek-e ily tagoknak 1889-iki tartozásai?

Jelentését azzal az óhajtással végzi, vajha az egyesület minden tagja az egyesületi élet adta jogok és hasznok élvezete mellett ne felejtkezne el az egyesület iránti kötelelességekről s a maga részéről igyekeznék megkönnyíteni pénztárunk kezelésének az első években úgy is igen bonyolódott dolgait.

A választmány gonddal összeállított jelentését tudomásul veszi. Az egyesületnek Hetey Gábor iránt való köteles tartozását illetőleg a végleges lebonyolításra az elnökségeet kéri fel. Az 1889-dik évi tagdíjakra vonatkozólag a választmány kívánatosnak tartaná, ha azok is bekéretnének.

29. Komáromy Lajos egy. pénztáros felkéri a választmányt, hogy

tekintettel arra, miszerint a közgyűlések megtartására csak két-két évi időközökben van kilátás, a pénztár megvizsgálása ne halasztassék egyik közgyűléstől a másikig, hanem az időközönként is vizsgáltsák meg. Az alapszabályok a pénztár időközönkénti megvizsgálását az elnökségnek amúgy is tisztvévé teszik, így a választmány e tárgyban külön határozat hozatalát nem látja szükségesnek.

30. Léderer Abrahám azon alkalomból, hogy az egyesület könyvtárt alapítani és a hazai és külföldi képzőintézeti tanterveket és tanmeneteket beszerezni szándékozik, az egyesületnek a következő könyveket ajándékozza: K. Riedl: Bericht über das hunderste Schuljahr der k. k. Lehrerbildungs-Anstalt zu Troppau. Dr. E. Pohle: Sechster Bericht über das k. Seminar zu Friedrichstadt-Dresden. Dr. A. Wiechowsky. Bericht über die k. k. deutsche Lehrerbildungsanstalt in Prag. Kozma Ferencz: A székelykeresztúri m. k. áll. tanítóképezde II. értesítője. A választmány köszönettel veszi az ajándékot és a tagokat hasonló adományozásokra kéri fel.

31. Málnai Mihály a választmány múlt havi gyűlésének megbízásából a paedagogiai tantárgyak elrendezése s a tanterven a tárgyat illetőleg teendő módosítás tárgyában tart előadást. (L. a 76-dik lapon).

32. Az értekezésben foglaltakra nézve a választmány felkérésére Dr. Kármán Mór vendég tesz megjegyzéseket. A tervvel alapjában egyetért. Ő is úgy van meggyőződve, hogy az a tudományos paedagogia (mely egyébként csak most van alakulóban), a mely nagy elveket állít fel s deduktív úton jut bizonyos eredményekre, a népoktatási intézetekben nem lehet a paedagogiai oktatás alapja. A képző növendékeit nem a paedagogiából szedett ismeretekre kell megtanítani, hanem a paedagogiához helyes oktatás, mintaszerű tanítás, jó nevelés által el kell vezetni s csak azután kilátást nyitni előtte a paedagogiai elméletekre. A tanítónak iskolai munkásságában sokkal nagyobb szüksége van az ilyen ismeretekre, mint a tudományos paedagogia elveire.

Emberismeretre kell eljuttatnunk növendékeinket először a testtan által (I. o.). S ezzel részletesebben kell foglalkoznunk, mint az egészségtan azon részeivel, melyek máshová is beilleszthetők. Két irány megvalósítására kell e tárgy tanítása által képessé tennünk a képző növendékeit. Hasznosítania kell ezt először a maga testi életét illetőleg, hogy rá nézve az egyéni test- és egészségtan legyen. De figyelemmel kell lennünk a fejlődő test ismertetésére is, hogy a gyermekekkel való bánásmódjában is tanusíthassa a testi emberismeretet. Nem tart attól a felszólaló, hogy a növendékek előképzettsége erre csekély lenne. Legyen a tanítás ebben is szemléltető; ne törvényt, hanem ténnyt (folyamatot) adjon elő; ne igyekezzünk a fiziológia tényeiben megismertetni egyszersmind a fizika sok törvényét is; hanem inkább adjuk a tényeket magukat, melyek majd a fizikának is anyagul fognak szolgálni. Az egészségtan tanítása is legyen egyéni és arra szolgáljon, hogy a növendékeket önmaguk és a gyermekek megfigyelésére szoktassuk. A lélektan (II. o.) tanítását is körülbelül ezen szempontok szerint körvonalozza. Empirikus psycholo-

giát sürget, mert a mai pszichológiai tanításnak az a baja, hogy sokat beszél a lelki élet felosztásáról, törvényeiről, de a lelki élet jelenségeiről keveset szól; az indulatokat, a vágyakat stb. le kellene írni, a leendő tanítót ezek felismerésére vezetni; s ezt is két célból, hogy önmagát megfigyelhesse, s hogy a gyermek lelkét irányíthassa. Így tanítva útmutatót kapott a leendő tanító arra, hogy szerezzen emberismeretet. A III. osztály tananyaga legyen a népiskolai tanító feladatának annyira részletes ismertetése, hogy azt illetőleg minden irányban teljesen tájékozva legyen. Ide tartoznának tehát a nevelői és oktatói eljárások minden mozzanatai, melyből semmi se maradjon ki, a mely a tanítói életben jelentős lehet. A IV. évfolyam a neveléstörténetének lenne felhagyandó s a tanítás gyakorlatának. Ha a leendő néptanítónak önképzésére hatalmas impulzust már az iskolában nem kellene adni, tán a tanítói gyakorlata is elég volna az osztályban. Ámde mi nem lélektelen dresszurát gyakorlunk, hanem gondolkodó embereket akarunk kibocsátani. A nevelés története arra való, hogy felébresszük növendékeinkben az érdeklődést a paedagogiai elméletek iránt. Nem a közvetlen érdek tehát, hanem a népiskolai tanítás és a tanítói képzettség előbbre vitele e tantárgy célja. Helyesli az ajánlott tervet egyszerűségénél fogva is, széltudatosnak, rationalisnak gondolja; a tanításnak ilyen menete megérteti a növendékekkel, hogy mit — miért tanul. Mindezeknél fogva Málnai javaslatát a részletes tárgyalás alapjául elfogadásra ajánlja.

A választmány köszönetét fejezi ki a fenti vázlatban közölt hozzászólásért, mely úgy tartalmasságánál fogva, mint a lelkes előadás által mindvégig a legnagyobb mértékben lekötötte a választmány figyelmét.

33. Az idő előre haladván, a tétel további tárgyalása a jövő választmányi ülésre halasztatik.

Tanterv-munkálatok.

A székely-keresztúri tanítóképző-intézet tanárkarának javaslata.

Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	Heti óraszám	
					növend.	tanár
1. Hit- és erkölcstan	2	2	2	1	7	7
2. Nevelés- és tanítástani tárgyak:						
Testtan	2	—	—	—	2	2
Lélektan	—	2	—	—	2	2
Módszertan	—	2	2	—	4	4
Neveléstan	—	—	1	1	2	2
Neveléstörténet	—	—	—	2	2	2
Iskolai szerveztan	—	—	—	1	1	1
Gyakorlati tanítás	—	—	2	2	4	4
3. Nyelvtani tárgyak:						
Magyar nyelv, irodalom és irodalomtörténet	3	3	2	2	10	10
Német nyelvtan	3	3	2	2	10	10

Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	Heti óraszám	
					növend	tanár
4. Mennyiség-tani tárgyak:						
Szám-tan	3	2	2	2	9	9
Mértan	1	1	1	1	4	4
5. Történelmi tárgyak:						
Földrajz	2	2	1	—	5	5
Világtörténet	—	2	2	—	4	4
Hazai történet	—	—	—	2	2	2
Hazai alkotmánytan	—	—	—	2	2	2
6. Természettudományi tárgyak:						
Természetrajz és vegytan	2	2	3	1	8	8
Természet-tan	—	—	2	2	4	4
Gazdaságtan	—	—	1	1	2	2
Méhészet	—	—	—	1	1	1
7. Művészeti tárgyak:						
Ének, zene, zeneelmélet	3	3	3	3	12	17*
Egyházi zene és egyházi ének	2	2	2	2	8	
Rajz	2	2	1	1	6	6
Szépírás	1	1	1	—	3	3
8. Testgyakorlás	2	2	2	2	8	4
9. Házi ipar. I. csoport műfaragás, II. csoport szalma és kosárfonás	2	2	2	2	8	6
10. Egészségtan és életmentés	—	—	—	1	1	1**
Összesen:	30	33	34	34	131	122

Székely-Keresztur, 1890. deczemb. 11.

Borbély Sámuel
igazgatótanár.

A zilahi állami tanítóképző intézet tanári testületének javaslata.

A zilahi áll. tanítóképzőintézet tanári testülete az áll. tanítóképzők általános óratervére vonatkozó véleményes javaslatának megkeresztésénél különösen azon körülményt vette figyelembe, hogy az 1882-ik évi febr. 6-án 3998. sz. a. kibocsájtott min. tantervben foglalt és habár csak általános vonásokkal előírt tananyag teljesen feldolgozható és kellő sikerrel befejezhető legyen.

A tanári testület javaslatát, rövid megokolásul, a következő észrevételekkel látja el:

1. A pedag. tárgyaknál. Az I.-ső osztály testtani óráinak heti száma 3-ról 2-re apasztandó le, mivel a tantervben kiszabott tananyagot heti 2 óra alatt is el lehet végezni. A II. és III. osztályban ellenben a heti órák száma 1—1-gyel szaporítandó, a mely heti 1 óra többlet a II.-dik osztályban a lélektanra, a III.-dik osztályban a módszertanra fordítandó, miután a II.-ik osztályba felvett lélek-, gondol-

*) Az összhangzatos ének a négy osztálynak hetenkint 1 órán összevonva taníttatik, s ezért van a tanárnak 17 órája.

***) Intézetünkhez e tárgy tanítására orvos egészségtanár van kinevezve

kodástanra, és a III-dik osztályban felvett módszertani tananyagra a jelenleg előírt heti 1—1 óra szerfelett kevés.

2. A magyar nyelv tanánál. Az I-ső osztály széles körben felölelt tananyagának, olvasás, elemzés, versek és prózai darabok könyv nélküli betanulása, a nyelvtan teljes rendszere, fogalmazás, utóbbi házi- és iskolai dolgozatokkal, lelkiismeretes és eredményes eltaníthatására heti 3 óra nem elég; annyival is inkább, mert a sokféle iskolából felvett növendékek magyar nyelvi ismerete között nyelvtani tekintetben nincs összhangzat, nem véve számba az idegen ajkúak gyarló magyar nyelvtani ismeretét. Az I-ső osztály heti óráinak száma tehát 3-ról 4-re emelendő, azaz heti 1 órával szaporítandó.

3. A mennyiségtani tárgyaknál. a) Számтан. Hogy a közönséges számтан a II-dik évi tanfolyam első felében befejezhető, és az algebra e tanfolyam második felében megkezdhető és a III-dik év végén befejezhető legyen, szükséges, hogy e célra a II-ik osztály heti óráinak száma 2-ről 3-ra felemeltessék, azaz heti 1 órával szaporítandó.

b) A mértan oktatását már az I-ső osztályban megkezdhetőnek véljük, még pedig heti 2 órával; a többi osztályokban a mértan oktatása csak heti 1—1 órával volna képviselve. Ézáltal az I-ső osztály heti óráinak száma 2-vel szaporodnék, de a II-dik osztályé 1-gyel apadna.

4. A földrajz nál. A földrajz oktatása nem csak az I. és II. osztályra legyen szorítva heti 2—2 órával, hanem a III-dik osztályban is taníttassék heti 1 órán, a mely heti 1 óra a III-dik osztályban a csillagászati földrajzra, térképrajzolással összekötve, legyen fordítandó. A III-dik osztály heti óráinak száma tehát itt is heti 1 órával emelkednék.

5. A természettudományi tárgyaknál. a) Természetrajz. Az állattan- és növénytanak az I. és II. osztályban való teljes feldolgozására heti 2—2 óra nem elegendő; kívánatos, hogy e célra az I. és II. osztály heti óráinak száma 1—1-gyel felemeltessék.

b) Természettan és vegytan. A III-dik osztályban a természettan- és vegytanból ugyanannyi tananyagot kell elvégezni, mint e tantárgyból a IV. osztályban. É mellett tekintetbe veendő, hogy e két tantárgy, különösen a vegytan a III. éves növendékek egy nagy része előtt egészen új tantárgy, és így abban, mint egyik nehezebb tantárgyban, nem haladhatnak oly gyorsan előre, mint ugyanannyi idő alatt, a kellő alapismeretekkel már bíró IV. évesek. Továbbá a III. évesek tananyaga, már természeténél fogva, sokkal több kísérletek és készülékek bemutatásával jár, mint a IV. évesekké. Ha tehát a IV. év tananyagának a bevezetésére okvetlenül heti 3 óra szükséges, a hogy ez jelenleg is előírva van, akkor a III. évesek tananyagának sikeres tanítására, a tananyagot a legszűkebb körre szorítva, szintén heti 3 óra szükséges. A III-dik osztályban a természet- és vegytan heti óráinak száma tehát 1-gyel szaporítandó.

6. A művészeti tárgyaknál. a) Ének- és zenetan. A tanítóra, illetve a kántortanítóra nagy fontossággal bír, hogy az éneklés-

ben, továbbá a hegedű- és orgonajátszásban kellő jártassággal bírjon. Ez okból az I-ső osztályban a jelenlegi óraszám keretén belül a hegedű-játékot (tekintettel annak nagymérvű technikai nehézségeire) is kívánjuk felvenni. A II-dik osztályban az orgonajátékot elhagyandónak véljük, mert a II. éves növendékek a zongorajátékban, mely az orgonára előkészít, még elegendő jártassággal nem bírnak. A III. és IV. osztályban a zongorajáték egészen elhagyandó, ennek helyét az orgonajáték foglalja el. A III. és IV. évesekkel, e két osztályt összekapcsolva, de külön a róm. kath. és külön a protestáns vallású növendékekkel heti 1—1 órán egyházi éneklés gyakorlására használtassék. A tananyagnak ily módon való feldolgozása megkívánja, hogy a IV-dik osztály heti óráinak száma 2-ről legalább 4-re felemeltessék, mert nem is képzelhető, hogy valaki négy tantárgyat, u. m. összhangzatant, éneklést, orgonálást és hegedűjátszást helyesen tudjon heti 2 órában beosztani. A karének ezeken kívül, a négy osztálynak együtt, heti 1 órán gyakorolandó, a miáltal tehát a jelenlegi óratervez képest az I., II., III. osztály heti óráinak száma 4-ről 5-re, a IV-dik osztály heti óráinak száma 2-ről 5-re emelkednék. Végül a zenekari gyakorlatokra, az arra való növendékekkel, a szabad időben, heti 1 óra fordítandó.

b) Rajzolás és szépírás. Hogy a tanítójelölt a képzőintézetben a min. tantervben kitűzött célt a rajzolásban és szépírásban elérjék, szükségesnek találjuk, hogy a rajz heti óráinak száma mind a négy osztályban heti 1—1 órával, a szépírás heti óráinak száma pedig a II-dik osztályban heti 1 órával szaporíttassék.

7. A testgyakorlásnál. Egészségtani szempontból szükségesnek találjuk, hogy a testgyakorlás heti óráinak száma mind a négy osztályban 1—1 órával szaporíttassék, a mely idő aztán különösen a torna- és iskolai játékokra fordíttassék.

8. Azon tantárgyakat, illetve azoknak az egyes osztályokban előírt heti órai számát, a melyekről itt említés nem tétetik, de a jelenlegi min. tantervben kiszabva vannak, a mi tanári testületünk a min. tantervben helyesen megállapítottaknak tekinti és a maga részéről a jövő tantervben elfogadhatóknak véli.

Ezek alapján javaslatunk az egyes heti órák számára nézve, tantárgyakként és osztályonként csoportosítva a következő:

Tantárgyak					Heti óraszám	
	I.	II.	III.	IV.	növend	tanár.
1. Hit- és erkölcstan	2	2	2	1	7	7
2. Neveléstani tárgyak és gyakorlati tanítás	2	4	5	5	16	16
3. Magyar nyelv és irodalom	4	3	2	2	11	11
4. Német nyelvtan	3	3	2	2	10	10
5. Mennyiségtani tárgyak:						
a) Számtan	3	3	2	2	10	10
b) Mértan	2	1	1	1	5	5
6. Történeti tárgyak:						
a) Földrajz	2	2	1	—	5	5
b) Történelem és alkotmánytan	—	—	3	4	7	7

Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	Heti órászám növend.	tanár
7. Természettudományi tárgyak:						
a) Természetrajz	3	3	2	—	8	8
b) Természet- és vegytan	—	—	3	3	6	6
c) Mezei gazdaságtan	—	—	—	2	2	2
8. Művészeti tárgyak:						
a) Ének és zenetan						
Elméleti és éneklés	1	1	—	—	2	2 4 4 20 2 2 1
Hegedű	1	1	1	1	4	
Zongora	2	2	—	—	4	
Orgona	—	—	1	1	2	
Összhangzattan	—	—	1	1	2	
Egyházi ének	—	—	1	1	2	
Karének (közös óra)	1	1	1	1	4	
b) Rajzolás és szépírás						
Rajz	3	3	2	2	10	12 2
Szépírás	1	1	—	—	2	
9. Testgyakorlás	3	3	3	3	12	12
10. Házi ipar — hetenkint a szabad órákban	—	—	—	—	—	—
Összesen:	33	33	33	32	131	128

Zilah, 1890. évi decz. hó 12-én.

Faluvégi Albert

képz. igazgató, a tanári kar elnöke.

A mármaros-szigeti állami tanítóképző-intézet tanárkarának javaslata.

Tanárkarunk e kérdésben a múlt isk. év alatt azon javaslatot tette, hogy az általános képzés a III. évvel befejeztessék, a növendékek ekkor alapvizsgát tegyenek, a IV. év különösen gyakorlati legyen s ennek végeztével bocsáttassanak a jelöltek képesítő vizsgálatra. Egyesületi közgyűlésünknek ez irányban hozott határozata más lévén, tanári karunk, bár elvi álláspontja ma is a régi, hogy a dolog minél több oldalról való megvilágítását s így a munkálat remélt sikerét maga is előmozdítsa, a már közgyűlésileg meghatározott elvek gyakorlati keresztülvitelére nézve a következő tantervmódsítási javaslatot fogadta el:

Hit- és erkölcsstan osztályonként 2—2 óra; a IV. osztályban a hit- és erkölcsstan oktatásának módszere.

Neveléstani tárgyak: I. o. testtan 2 órán; II. o. lélektan, általános módszertan heti 4 órán, ebből február elejétől 1 óra gyakorlóiskolai látogatásra fordítandó; III. o. módszertan, nevelés tan 3 óra, tanítási gyakorlat 2 óra; IV. o. neveléstörténet, egészségtan, szervezet tan 3 óra, tanítási gyakorlat 4 óra. Februártól a IV. évesek közül felváltva előbb fél-, azután egész héten át más-más tanít a gyakorló iskolában. Összes órák száma 18.

Magyar nyelvből: I. o. nyelvtan 4 óra; II. o. nyelvtan, iránytan 4 óra; III. o. költészet tan 4 óra; IV. o. irodalomtörténet és a nyelvtanítás módszere 3 óra. Órák száma 15.

Németnyelvből: I. o. 3 óra, II. o. 3 óra, III. o. 2 óra, IV. o. 2 óra: összesen 10 óra.

Számтанból: I. o. 3 óra, II. o. 2 óra, III. o. 2 óra, IV. o. 2 óra: összesen 10 óra.

Mérés-tanból: I. o. 2 óra, II. o. 1 óra, III. o. 1 óra: összesen 4 óra. A IV. osztályban az elemi iskola szám- és mértani anyagának módszeres feldolgozása s a szám- és mértan módszere tanítandó a számtan részére kijelölt 2 órán.

Földrajzból: I. o. Magyarország és az Osztrák-Magyar Monarchia földrajza 2 óra; II. o. Európa és a többi 4 földrész ismertetése 2 órán; III. o. fizikai és csillagászati földrajz tanításának módszere heti 1 órán. Összesen 5 óra.

Történelemből és alkotmánytanból: II. o. a világtörténelem 3 órán; III. o. hazai történelem 3 órán; IV. o. alkotmánytan, a történelem és alkotmánytan tanításának módszere 2 órán. Órák száma 8.

Természettanból: I. o. állat- és növénytan 3 órán, II. o. ásványtan 2 órán: összesen 5 óra.

Természettanból: III. o. természet- s vegytan 3 órán; IV. o. természet-vegytan tanításának módszere 3 órán. Összesen 6 óra.

Gazdaságtanból: IV. o. heti 2 órán.

Szépírásról: I. o. szépírás 1 óra, rajzolás 3 óra; II—III. o. 2—2 óra rajzolás; IV. o. rajzolás és a rajztanítás módszere 2 óra. Összesen 10 óra.

Ének-zeneből: I. o. december végéig ének 4 óra; januártól ének 2 óra, hegedű 2 óra; II. o. ének 1 óra, hegedű 1 óra, zongora 2 óra; III. o. hegedű 1 óra, zongora 2 óra, orgona 1 óra; IV. o. hegedű 1 óra, zongora 1 óra, orgona 1 óra, összhangzattan és az ének-tanítás módszere 1 óra. Karének I—IV. o. 1 óra együtt. Összesen 20 óra.

Testgyakorlásból: I. o. 2 óra; II. o. 2 óra; III. o. 2 óra; IV. o. 2 óra, az egyik óra azonban a tornatanítás történetének és módszerének tanítására fordítandó.

Háziiparból: I. o. 2 óra, II. o. 2 óra, III. o. 2 óra, IV. o. 2 óra a téli hónapokban. Tavaszí, nyári és őszi hónapokban ez órák kertészeti gyakorlatokra fordítandók.

Tárgy:	I.	II.	III.	IV.	Órák összege.
Hit- és erkölestan	2	2	2	2	8*
Neveléstani tárgyak	2	4	5**	7***	18
Magyar nyelv	4	4	4	3	15
Német nyelv	3	3	2	2	10
Számтан	3	2	2	2	9
Mértan	2	1	1	—	4
Földrajz	2	2	1	—	5
Történelem és alkotmánytan	—	3	3	2	8

*) IV. osztályban 1 óra módszertan.

**) 2 óra tanítási gyakorlatok.

***) 4 óra tanítási gyakorlatok.

Tárgy:	I.	II.	III.	IV.	Órák összege.
Természetráajz	3	2	—	—	5
Természet- és vegytan	—	—	3	3	6
Gazdaságtan	—	—	—	2	2
Szépírás, rajz	4	2	2	2	10
Ének- zene	5	5	5	5	20
Testgyakorlás	2	2	2	2	8
Háziipar, kertészet	2	2	2	2	8
Összesen:	34	34	34	34	136

Mármaroszigeten, 1891-ik évi febr. hó 14-én.

Hetényi Kálmán
igazgató.

OKIRATTÁR.

A tornaoktatás javítása.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 48.614/1890. sz. a. a tanító- és tanítónőképző intézetek tanácsaihoz és egyházi főhatóságaihoz a következő rendeletet intézte:

A tornatanárképzés és képesítés tárgyában a múlt évben általam egybehívott szaktanácskozmány azzal a kérdéssel is foglalkozott: minő intézkedések szükségesek, hogy az elemi iskolai tanítók és tanítónők a kiképzetésükre szolgáló intézetekben az elemi iskolai tornázás kivánalmainak megfelelően oktattassanak és képesíttessenek? A szaktanácskozmányban nyilvánult vélemények megerősítettek abban a meggyőződésemben, hogy az elemi iskolai tanító- és tanítónőképző intézetekben a növendékeknek ezen tantárgy tanítására való kiképzetése nem részesül mindenütt abban a komoly gondozásban, melyet ez, mint az ifjúság testi nevelésére nézve nagy jelentőségű tantárgy, méltán megkíván. Tudomásom van arról, hogy egyes intézeteknél a testgyakorlat oktatása télen át alkalmas téli tornahelyiség miatt szűnhet; hogy a torna tanításával megbízott egyének néhol vagy egyáltalában nincsenek e tantárgy tanítására képesítve, vagy nem bírnak a tanítóképző-intézetekben megkövetelendő legmagasabb képesítési fokozattal. E hiányokat megszüntetni, a tanerők képesítése tekintetében mutatkozó fogyatkozások megszüntetése céljából pót-tanfolyamot rendezni, végül a képzést és képesítést javítani szándékozván, van szerencsém a főhatóságot felkérni, hogy a főhatósága alatt álló tanító-, illetőleg tanítónőképzőintézetben folyamatban levő tornaoktatásra nézve a következő kérdésekre kiterjeszkedő felvilágosítást adni sziveskedjék: 1. A tornatanítással megbízott tanerőnek mi a neve? Szaktanár-e, avagy mint melléktárgyat tanítja a tornát? Hol, mikor és minő fokozatú iskolákban való tornatanításra képesített? 2. Minő helyiségek állanak rendelkezésre a tornatanításra? Mekkora a téli tornaterem és hány tanuló végez abban egyidőben gyakorlatokat? Az épület mely részében van a tornaterem? Milyen a padozata és felszerelése? Van-e nyári tornahelyiség és mily kiterjedésű? Hol fekszik? Alkalmas-e arra, hogy ottan a képezdei és gyakorló iskolai tanulók játékokat folytathassanak? Ha nem alkalmas, lehet-e a képezde kertjében vagy más helyen alkalmas játszó tért találni? 3. Hetenkint hány órát kap minden egyes osztály a tornából? Miképen használtatik fel ez az idő? A tornaoktatás keretében fordítatik-e kellő gond arra, hogy a képezdei növendékek a torna

tanítására is képessé tétessenek? Nevezetesen gyakoroltatnak-e a vezénylésben és a tornának az elemi népiskolában való tanításában?

Budapest, 1891. február 9-én.

Gr. Csáky.

VEGYESEK.

Személyi hírek. A király dr. *Heinrich Gusztáv*, egyetemi tanárt és dr. *Ghyczy Gézát*, a kereskedelmi akadémia igazgatóját, kinevezte az országos közoktatási tanács alelnökeivé. Ezen legfelsőbb elhatározás alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Ghyczy Géza elnököt a közoktatási tanács menyniségtan-, természettudományi s egyszersmind a szakiskolák érdekeit is felölelő népiskolai szakosztály, dr. Heinrich Gusztáv alelnököt pedig a nyelvészet, történelmi s egyszersmind a középiskolai szakosztály teendőinek s egyúttal az utóbbit a tanács általános ügyvitelének vezetésével bízta meg.

Megilletődve vettük hírét, hogy özv. csécsi *Nagy József*-né, szül. *Gyertyánffy Mária* asszony, a budai paedagogium internátusának háztartásvezetője, élete 68-ik évében, rövid szenvedés után f. hó 9-én jobb létre szenderült. Az elhunytban egyik tisztelt tagtársunk, Gyertyánffy István, a paedagogium érdemes igazgatója, egyetlen nővérét gyászolja és talán már ez is okadatolttá teszi, ha a boldogult emlékének e helyen is egy két sorban kegyelettel adózunk; adózunk pedig az által, hogy a kartársi benső szeretet jogán fájdalomában való osztozásunknak s ez által legőszintébb részvétünknek adunk kifejezést. De az elhunyt az ország első tanítóképzőjének belső életében. internátusában a gondos anya szerepét töltötte be. Mindenre kiterjedő, éber figyelem, szívélyes modor, melegen érző szív, és nemes lélek voltak egyéniségének legfőbb sajátosságai. Az első által elérte azt, hogy a maga szerény hivatásának körében is az okos gazdálkodás által ezreket és ezreket mentett meg abból a helyi körülményekhez képest csekélynek mondható előirányzatokból, melyek alapján a növendékek élelmezési költségei kiutaltattak, a többiek által elérve azt, hogy életében intézkedéseit elégedettség, halálával emlékezetét áldás kísérte mindazok részéről, kik tevékenységének jótékony hatását érezni szerencsések voltak. Halála súlyos csapás a testvérré, de veszteség az intézetre nézve is. Szeretett kartársunknak részvételnk legyen vigasztalás, a boldogult emléke pedig legyen utánzásra méltó mintakép. Békesség és áldás poraira!

Képzőintézeti hírek. A *pozsonyi állami tanítónőképző intézetet* nagy veszély fenyegette, a mennyiben február 18-án délután fél ötkor a tető kigyuladt, a tűz a szélviharban rohamosan terjedt s csakhamar az egész tető lángban állott. Szerencsére Pozsonyban igen ügyes és jól szervezett tűzoltóság van, a mely képes volt a tetőnek éppen azon részét megmenteni, a hol a növendékek fehérneműi felakgatva voltak. A fődémnek és falaknak semmi baja sem lett. Az intézetben eleinte nagy volt a zürzavar és ijedelem; *Uhr Józsa* igazgatónő azonban erélyesen intézkedett és a növendékeket *Könyöky Józsefnének*, gyakorló iskolai tanítónőnek, közel levő házába szállította. A tűz eloltása után a növendékek visszatértek s az intézetben vacsoráltak és aludtak. A hivatalos vizsgálat kiderítette, hogy egy nem jól záró kémény ajtócskából a szél miatt kipattanó szikra gyújtotta fel a gerendákat. Az intézet a magyar ált. biztosító társaságnál 12.000 frtra volt biztosítva; a kár 5070 frtban van megállapítva. *Róth József*, pozsony megyei tanfelügyelő, erélyesen és gyorsan intézkedett az intézet helyreállítása végett s ez rövid időn fogantositva lesz. Örvendünk, hogy

a veszély az intézeti növendékekre, a bentlakó tanítói személyzetre nézve minden baj nélkül mult el.

Katol. kiseddóvőképző Egerben. Halász Ferencz, Hevesmegye kir. tanfelügyelője, Eger főpásztorához felterjesztést intézett, a melyben azt kéri, hogy „az angol kisasszonyok vezetése alatt álló egri érseki tanítónőképző intézetet a közoktatásügyi miniszter tudtával és beleegyezésével már az 1891/2-ik isk. évtől kezdve úgy szerveztessék, hogy az intézet növendékei a négy éves tanfolyam alatt az elemi iskolai tanítói és egyszersmind a kiseddóvői állásra is kiképeztessenek. Ez esetben az intézethez egy mintakiseddóvó volna szervesen kapcsolandó, a hol a tanítónőjelöltek a kiseddóvást gyakorlatilag elsajátítanák, de förendeltetése az volna, hogy az állandó és esetleg a nyári menedékházak vezetői, dajkái számára ezen intézetben a nyári nagy szünetben 6—8 hétig tartó tanfolyam rendeztetnék. Kiváncsiak vagyunk az egri érsekség határozatára, annyival inkább, mert szóban volt, hogy az állami tanítónőképzők is láttassanak el ilyen kiseddóvó-képzői tanfolyammal, sőt egyik tanítónői intézetünk (a pozsonyi) határozott javaslatot terjesztett fel ez irányban a kormányhoz. Azonban mindeddig nem pártolta a közoktatásügyi kormány ez eszmét. Egyik nyomós ellenvetés ezen összekapcsolásra, hogy a tanítónői növendékek túl vannak terhelve úgy, hogy még kellő elemi iskolai gyakorlattal sem vagyunk képesek őket ellátni, pedig a kiseddóvői gyakorlat is sok időt venne igénybe. Ezen azonban lehetne egyrészt úgy segíteni, hogy azon intézetekben, a melyek kiseddóvót kapnak, a francia nyelvi kurzust megszüntetnék; másrészt, hogy a harmadéves növendékek a nyári szüneten át szereznék meg a szükséges gyermekkertésznöi gyakorlatot. Haszon helyett kárt okoznánk azonban, ha az elemi iskolai gyakorlat hátrányára honosítanánk meg az elemi iskolai képzőkben a kiseddóvó intézeteket.

Az Eötvös-alap emelkedett lefolyású ünneppel áldozott Eötvös emlékének február 2-án a budapesti Andrassy-úti tanítónőképző intézetben. A ünnepi ülést, a melyen nagyszámú közönség, köztük gr. Zichy Jenő is, megjelent, Péterfy Sándor nyitotta meg. Igen szép emlékbeszédet tartott Eötvös József felett dr. Bokor József, a ki a nagy férfiú társadalmi és állampolitikájának hatását fejtegette a jelenkor közművelődési viszonyaira. Legkiemelkedőbb mozzanata volt az ünnepnek, mikor dr. Várady Antal elszavalta Zichy Antalnak „Báró Eötvös József emlékezte” című ódáját. Az egész közönség lelkesülten éljenzett és tapsolt a szavalat után. Ezután a budai paedagogium szép karéneke következett. Majd Jenny József jelentette, hogy a Péterfy Sándor nevére gyűjtött alapból Péterfy-alapítvány czimén az Eötvös-alaphoz csatoltatott 1000 frt. A pénztári jelentésből kiemeljük, hogy az egyesület tőkésített vagyona 40,435 frt 70 kr, melyből az 1890-dik évi tőkésítés 2985 frotot tesz ki. 1890-ben a bevétel 10,304 frt és 04 kr. volt, a kiadás 6405 frt 32 kr., a melyből 38-an részesültek ösztöndíjban és segélyben összesen 1975 frt értékben, a „Tanítók orsz. Árvaháza” pedig 295 frrtal segélyeztetett. A szép és megható ünnepet az elnök záró beszéde után a budai paedagogium ifjúságának hazafias dala fejezte be. Megemlítjük ez alkalommal, hogy az ünnep óta több nagy adakozás történt az Eötvös-alapra; így Rakovszky István orsz. gyűlési képviselő 20, Komócsy József 40, a Singer és Wolfner könyvkereskedő cég 50 frrtal járultak az Eötvös-alaphoz. Örvendetes, hogy újabb időben a néptanítók is tömegesen lépnek az egyesületbe. A Tanítók Házára is szépen gyűlik a pénz, a közönségben nagy az érdeklődés az ügy iránt, s csak

a tanítók és tanítóképző tanárok lelkes gyűjtéséből függ, hogy az ezredéves ünnepre készen álljon a Ház. Mint halljuk, mielőtt a kormánytól a megerősített alapszabályok beérkeznek, a kezelő bizottság azonnal kibocsátja a gyűjtő iveket is megindítja az ügy érdekében az országos mozgalmat. Addig is, míg ez megtörténik, a szives adományok a Tanítók Háza számára Kurcz Sámuelhez (*Deáktér 3 sz.*) az Eötvös-alapra pedig Örley Jánoshoz (Szentkirályi u.) küldendők. „Higyük azt, hogy a megújuló közszellem hatása alatt felkarolt tanítóink kegyelettel fordulnak az „Eötvös-alap-egyesület“ felé. Hisz vele csak saját érdeküket mozdítják elé. De mégsem azt. Előmozdítják a nemzeti jólétet is.“

Tanügyi mozgalmak a fővárosban. A fővárosi néptanítók fizetésüknek javítása és méltányosabb alapokra fektetése érdekében mozgolódnak. A fővárosi tanítóegyesületek kiküldötteiből bizottság alakult, a mely már elkészítette a memorandumot, s azt a fővárosi tanítóknak február 21-én tartott közgyűlése alapul el is fogadta. E szerint az I. fokú tanító és tanítónő fizetése a korpótlékekkel együtt 1800 forintig mehetne fel. Megemlítjük ez alkalommal, hogy a fővárosi középiskolai tanárok is kérvényt szándékoznak a képviselőházhoz benyújtani fizetésük javítása ügyében, egyelőre a lakbér és a korpótlék felemelését fogják kérni. A polgári iskolai tanárok egyesületének ama kérelmét, hogy a polg. iskolai tanítók 30 évi szolgálat után nyugdíjaztassanak, már tárgyalta a képviselőház kérvényi bizottsága, de e kérelmüket a bizottság mereven visszautasította. Nem jó jel a tanítók nyugdíjügyének rendezésére nézve! A fővárosi tanügyi bizottságnak tankönyvkijelölő albizottságában Szász Károly felszólalt a tankönyv-monopolium ellen s a harcot a sajtóban is (Egyetértés) folytatja és megczáfolja mindama kicsinyes okokat, a melyeket a tankönyvek előírása mellett fel szoktak hozni; ellenben kimondja a jelszót, hogy a szabad fejlődés alapja a szabad verseny; tehát a tankönyv-monopolium békóba veri a tankönyvirodalom előhaladását. Hozzá tesszük ehhez még azt, hogy ez az eljárás igen lealázó a fővárosi tanítóságra nézve és csudáljuk, hogy egyértelműleg nem lépnek fel az ellen.

Szaktanácskozmány az országos tornaverseny tárgyában. Február közepén ez ügyben gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter tanácskozmányt hívott össze, a mely Berzeviczy Albert államtitkár elnöklete alatt megállapította a tornaverseny módozatait. Elvi jelentőségű volt Suppan Vilmosnak azon javaslata, hogy a tornaversenyeknek nem szabad közönséges tornászati productióvá sülyednie, hanem azt az iskolák versenyévé kell tennünk, a melyben a tanulók ne egy egész tömegben lépjenek fel, hanem intézetként külön csoportokban tornázzanak. Így sokkal tanulságosabb és buzdítóbb lesz a verseny tanárookra és tanulókra nézve és szemmel láthatóvá válik az egyes iskolák által elért eredmény. Hosszú vita volt azon, hogy megtartassék-e a verseny ezen iskolai év végén, végre abban állapodtak meg, hogy az ne halasztassék el. A verseny idejétől pünkösd első és második napja ajánljatik. A versenyben a középiskolák felsőbb osztályain kívül a tanítóképző intézetek és a fővárosi közép és polgári iskolák alsó 4 osztályai is részt vesznek. A versenyben csak oly iskola vehet részt, a melynek téli tornacsarnoka, tehát rendes tornatanítása van. A fővárosba feljövő tanulók olcsó utazásáról, ingyenes elszállásolásáról, olcsó és jó étellemezéséről és kellő felügyeletéről gondoskodni fognak. A győztes tanulók viselhető érmeket kapnak, a melyeket hasonló alkalommal hordhatnak. A tornatanárok és iskolák oklevelekkel tüntettetnek ki. A főváros nagyobb díjat fog kifizetni és egyébként is gondoskodni fog arról, hogy a tornaverseny sikere biztosítható. Lapunk zártakor értesültünk, hogy a kormány a fenti értelemben már rendelkezett.

Sajtóhiba. Múlt számunknak „Az öregebb kartárs, mint tanítóképző“ című cikkében (a 26-ik lapon) Samu Józsefről az van mondva, hogy esurgói képviselő volt, pedig köztudomás szerint Csáktornyan viselte e tiszteletet. E sajtóhibát tisztelt cikkíró figyelmeztetésére helyre igazítjuk.

IV. Kimutatás

a f. évi jan. 13-tól febr. 16-ig befizetett tagdíjakról.

- 1889-re: Kozocsa Tivadar, Pavetics Mihály, Polereczky Jolán, Putsch Tóbiás (2—2 frtot).
- 1890-re: I. félévre: Kozocsa Tivadar, Pavetics Mihály (2—2 frtot).
- 1890-re: Balázs Endre, Dusóczky Károlyné, Gyertyánffy István, Jurassy Berta, Major Gyula, Oheroly János, Pap Mari, Putsch Tóbiás, Rákóczy István, Rohn József, Svarba József, Suppán Vilmos, Thaisz Lajos, Thuránszky Irén, Tóth József, Trájtler Károly, Verédy Károly (4—4 frtot).
- 1890-re: II. félévre: Arányi Antal, Bakos Kálmán, Bányai Árpád, Bartha Dénes, Biró Gyula, Grézló János, Dr. Hajnóczy József, Kolumbán Samu, Könyöky Józsefné, Kövy Imre, Krausz Sándor, Krätsmár Béla, Lenhardt Károly, Margócsy József, Mikula Antal, Nagy Iván, Peres Sándor, Sneff János, Szováthy Lajos, Sztankovics János, Sztankovics Alajos, Urhegyi Antal, Zafiri Lajos (2—2 frtot). Dezső Lajos (1 frtot).
- 1891-re: I. félévre: Bartsch Samu, Bene Gyula, Biró Gyula, Bocskay Kristóf, Józsa Károly, Kolumbán Samu, Miklós Gergely, Nágel Sándor, Petrovác István, Polereczky Jolán, Scherer Sándor (2—2 frtot).
- 1891-re: Bartholomaeidesz Adél, Berta Ilona, Boldizsár Piroska, Buzogány Mária, Dezső Lajos, Fazakas József, Gáspár János, Hoffmann Amália, Jády József, Jurassy Berta, Karkis István, Komáromy Lajos, Kun Alajos, Léderer Abraham, Mátray Gyula, Molnár Leontin, Péterfy Sándor, Radnay Bella, Szarvas Gáborné, Szarvassy Margit, Szente József, Tavassy Mária, Thuránszky Irén, Zilahy Ilona, Zirzen Janka (4—4 frtot).
- 1892-re: Dezső Lajos (1 frtot).
- Budapest, 1891. január 12.

Komáromy Lajos
egyes. pénztárnok.

SZERKESZTŐ ÜZENETEK.

K. S. Kolozsvár. Igéretem újra a legjobb akarat mellett sem válthattam be. Nem csak ez, hanem sok egyéb fontos dolog kimaradt-e számból, a minek jönni kellett volna, pedig saját felelősségemre túlléptem a kiszabott terjedelmet. Reményilem azonban, hogy rövid időn szabadabban lehet mozognunk. Eltettük tehát a jövő számrá. — *Sz. E.* Szabadka. Én sajnálom legjobban, hogy csak töredékesen közölhetjük. De szükség törvényt rontott. — *Z. D.* Félégyháza Köszönöm. Mielőbb jönni fog. Mi lett a másikkal a határozat? — *T. G.* Szabadka. Így állván a dolog, kihagytam egészen. Üdvözlét! — *S. G.* Fel fogjuk használni. E számban nem lehetett. Köszönöm — *B. D.* Znió. Köszönöm a becses dolgot. Mihelyt lehet, rá kerítjük a sort. — *Tanári Testület.* S. P. Üdvözöljük körünkben a tisztelt kartársakat. Kérjük szíves közreműködésüket is. *P. S.* Bocsanat, hogy a levélre mindeddig nem válaszolhattam. De rövid időn! — *B. K.* Köszönöm az ismertetést. A jövő számban! — *N. S.* Amott is helyén volt, habár sajnálom, hogy nem itt látott napvilágot. Ismertetni fogjuk. Várom szíves ígétét. — *M. A.* Szívesen fogom venni, tehát várom mielőtt. Üdvözlét. — *M. J.* Nem felejtkeztl meg a dologról? — *H. G.* Nehezen várom a levelet és az ígért dolgot.

Felelős szerkesztő: **NAGY LÁSZLÓ.**